



T.C.

**ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**BM BARIŞ GÜCÜ OPERASYONLARININ VAKA ANALİZİ
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

Mehmet Şirin OĞURLU

Zonguldak 2023

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

BM BARIŞ GÜCÜ OPERASYONLARININ VAKA ANALİZİ
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Mehmet Şirin OĞURLU

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Rahman DAĞ

Zonguldak 2023

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin Sanatta Yeterlilik çalışmasının bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

Mehmet Şirin OĞURLU

31.07.2023

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında 196282134011 numaralı Fehmi Gür'ün hazırladığı “**BM Barış Gücü Operasyonlarının Vaka Analizi Bağlamında Değerlendirilmesi**” başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 17/07/2023 Pazartesi günü saat 10:00’da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OY ÇOKLUĞUYLA/OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Prof. Dr. Özcan SEZER
Başkan

Doç. Dr. Rahman DAĞ
Üye

Doç. Dr. Özgür TÜFEKÇİ
Üye

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

17 /07 / 2023

Doç. Dr. Yücel NAMAL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Başlığı : BM Barış Gücü Operasyonlarının Vaka Analizi Bağlamında Değerlendirilmesi

Tez Yazarı : Mehmet Şirin OĞURLU

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Rahman DAĞ

Türü, Yılı : Yüksek Lisans, 2023

Sayfa Adedi : 88

Birleşmiş Milletler Barış Gücü operasyonları, çatışmaların sona erdirilmesi veya olası çatışmaların ortaya çıkmasını engellemek amacıyla görevlendirilen güçlerdir. Esas amaçları bağlı oldukları çatışmalara göre çeşitlilik göstermekle birlikte, temelde çatışmaların sonlandırılması ve sivillerin korunması şeklinde değerlendirilebilir. Görevlendirilen bu birlikler, operasyonun yetki ve kapasitesine bağlı olarak başarı ve başarısızlık noktasında değişkenlik göstermektedir. BM Barış Gücü operasyonlarının hangi kriterler bağlamında başarılı veya başarısız şekilde değerlendirilebileceği literatür çalışmalarında tartışılmaktadır. Literatür taraması yapıldıktan sonra elde edilen bulgular neticesinde başarı kriterleri genel çerçevede belirlenip örnek vakalara uygulanacaktır. Literatür çalışılmasıyla elde edilen on bir kriter BM Barış Gücü operasyonlarının gerçekleştiği 10 vaka bağlamında analiz edilecektir. Bu analiz neticesinde vakalar başarılı veya başarısız şeklinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, Barış Gücü Operasyonları, Çatışma, Vaka Analizi, Başarı Kriterleri

ABSTRACT

Institution : ZBEU, Institute of Social Sciences, Department of Economics and Administrative Sciences

Thesis Title : The Assessment of the UN Peacekeeping Operations in Conjunction with Case Analyze

Thesis Author : Mehmet Şirin OĞURLU

Thesis Adviser : Assoc. Prof. Dr. Rahman DAĞ

Type, Year : MSc Thesis, 2023

Number of Pages : 88

The United Nations Peacekeeping Forces are the forces tasked in order to end conflicts or impede potential conflict to emerge. Forces' main aims are among with variety to their relationship with the conflict, fundamentally can be regarded ending the conflict and protecting the civilians. Troops those deployed to conflict zones may change unsteadiness at success and failure related to operation's mandate and capacity. In which context UN PKOs can be regarded as success or failure criteria are discussed in literature. Criteria as a result of evidence gathered in the aftermath of the check of the literature will be determined and applied to cases overall. Eleven criteria obtained from literature review will be analyzed in conjunction with 10 cases wherein the UN PKOs are conducted. As a consequence of this analyze cases will be assessed as success and failure.

Keywords: The United Nations, Peacekeeping Operations, Conflict, Case Studies, Success Criteria

ÖN SÖZ

Tez jürime katılarak kıymetli fikirleriyle çalışmama katkı sunan Prof. Dr. Özcan SEZER ve Doç. Dr. Özgür TÜFEKÇİ hocalarıma; tezimin hazırlanması süresince bana rehberlik eden ve gerek akademik gerekse de manevi olarak destekte bulunan danışman hocam Doç. Dr. Rahman DAĞ'a teşekkür eder ve minnettarlığı bir borç bilirim.



İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iv
GİRİŞ	1
1. BARIŞ GÜCÜ OPERASYONLARININ ORTAYA ÇIKIŞI VE BAŞARI KRİTERLERİ.....	13
1.1. Soğuk Savaş Sonrası Barış Gücü Açılımı	14
1.2. Amaçların Yeniden Belirlenmesi	16
1.3. Barış Gücü Operasyonlarının Başarı Kriterleri	17
1.3.1. Başarı Bağlamındaki Kriterler	20
1.3.1.1. Komşuluk-Yakınlık	21
1.3.1.2. Çatışan Tarafların Onayı, Arzusu ve Samimiyeti	22
1.3.1.3. Tarafsızlık ve Gücün Kullanılmaması	23
1.3.1.4. Dış Aktörlerin İş Birliği	24
1.3.1.5. Çatışan Tarafların Güvenlik Hissiyatları	25
1.3.1.6. Açık ve Uygulanabilir Yol Haritası	26
1.3.1.7. Zamanında ve Yerde Birliklerin Yerleşimi	27
1.3.1.8. Yeterince Uzun Görev Süresi	28
1.3.1.9. İç ve Dış Koordinasyon	29
1.3.1.10. Sahiplenme.....	30
1.3.1.11. Sivillerin Korunması.....	31
2.BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞ GÜCÜ OPERASYONLARI	33
2.1. Vakalar ve Tarihsel Arka Planları	33
2.1.1. Demokratik Kongo Cumhuriyeti	33
2.1.2. Güney Sudan	37
2.1.3. Kuzey Makedonya.....	39
2.1.4. Liberya.....	44
2.1.5. Darfur	50
2.1.6. Mozambik.....	54

2.1.7. Sierra Leone.....	57
2.1.8. Bosna-Hersek	61
2.1.9. Ruanda.....	65
2.1.10. Somali.....	70
3. BAŞARI KRİTERLERİNİN VAKALARA UYGULANMASI.....	74
SONUÇ	81
KAYNAKÇA.....	83
ÖZ GEÇMİŞ	88



TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Kriterlerin Örneklere Uygulanması.....	75
---	----



KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFL	: The Armed Forces of Liberia
AMIS	: The African Union Mission in Sudan
ARFC	: The Armed Forces Revolutionary Council
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CDF	: The Rwanda Defence Force
CPA	: Comprehensive Peace Agreement
DDR	: Disarmament, Demobilization and Reintegration
DPKO	: The Department of Peacekeeping Operations
DRC	: The Democratic Republic of the Congo
ECOMOG	: The Economic Community of West African States Monitoring Group
ECOWAS	: The Economic Community of West African States
FRELIMO	: The Mozambique Liberation Front
GoS	: The Government of Sudan
JEM	: Justice and Equality Movement
LURD	: The Liberians United for Reconciliation and Democracy
MDL	: The Movement for Democracy in Liberia
MONUC	: The United Nations Organization Mission in Congo
MONUSCO	: The United Nations Organization Stabilization Mission in DRC
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
NFPL	: The National Patriotic Front of Liberia
NLA	: National Liberation Army
NORBAT	: The Nordic Battalion
ONUMOZ	: The United Nations Operation in Mozambique
ONUSOM I	: <i>Opération des Nations Unies en Somalie</i>
RENAMO	: The Mozambican National Resistance
RUF	: The Revolutionary United Front
SLM/A	: Sudan Liberation Movement/Army
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TWP	: The True Whig Party
UK	: The United Kingdom
UNAMID	: The United Nations Hybrid Operation in Darfur
UNAMIR	: The United Nations Assistance Mission for Rwanda
UNAMSIL	: The United Nations Operation in Sierra Leone
UNDP	: The United Nations Development Program
UNEF	: The United Nations Emergency Force
UNITAF	: The Unified Task Force
UNMIL	: The United Nations Mission in Liberia
UNMIL	: The United Nations Mission in Liberia
UNMISS	: The United Nations Mission in South Sudan
UNOSOM I	: The United Nations Operation in Somalia
UNOSOM II	: The United Nations Operation in Somalia II
UNPREDEP	: The United Nations Preventive Deployment Force
UNPROFOR	: The United Nations Protection Force
UNSMIS	: The United Nations Supervision Mission in Syria
UNTSO	: The United Nations Truce Supervision Organization
USBAT	: The United States Battalion

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Barış Gücü Operasyonları temel anlamda çatışma bölgelerinde çeşitli amaçlarla görevlendirilen birliklerdir. Bu birlikler çatışma bölgelerinde BM Güvenlik Konseyi'nin vermiş olduğu mandate ile yetkisi ve kapsamı bağlamında görevlerini yürütmektedir. Temel amaçları genel anlamda çatışmayı sona erdirmek, sivilleri korumak veya çatışan tarafları çatışma halinden barış haline yönlendirmek şeklinde belirtilebilir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi amacıyla BM Güvenlik Konseyi belirli barış güçlerine kapasite ve mandate bağlamında ekstra yetki tanımaktadır.

Ancak tüm yetki ve kapasitelerine rağmen barış güçleri bazı operasyonlarda başarısız olmaktan kurtulamamıştır. Örnek olarak Ruanda ve Bosna-Hersek verilebilir. BM'nin temel amacı olan uluslararası barış ve güvenliği sağlamak üzere görevlendirdiği Barış Gücü operasyonlarını kullanmakta olduğu belirtilebilir.

Görevlendirilen Barış Gücü Operasyonları, literatür içerisinde değerlendirmenin kriterleri farklılık göstermekle birlikte başarılı veya başarısız olarak değerlendirilmektedir. Bunun temel sebebi bir kriter, bir operasyonda başarılı değerlendirilmek için yeterli olabilirken diğer taraftan yeterli olmamaktadır. Çalışmada ele alınacağı üzere bu kriterler temel anlamda bir operasyonun başarılı veya başarısız olarak değerlendirilebilmesi açısından önemlidir.

Barış Gücü Operasyonları bağlamında, Autessere'ye (2019, s.101) göre dünya genelinde 50 çatışma bölgesinde yaklaşık olarak yarım milyara yakın insan şiddet ve tehdit altında yaşamaktadır. Bu yerlerin birçoğunda çatışmayı engellemek veya azaltmak amacıyla, ülkelerin yasal veya devlete bağlı güvenlik güçleri değil mavi bereli Birleşmiş Milletler (BM) Barış Gücü güçleri bulunmaktadır.

Farklı bölgelerde bulunan bu barış güçleri hukuk bağlamındaki yetkisini, 1945 senesinde San Francisco'da 50 devletin BM Antlaşmasını imzalamasıyla yürürlüğe giren yasal düzenlemelerden almaktadır (Tkachuk & Tufekci, 2023, s. 77). 1945 yılında kuruluşundan itibaren BM Barış Koruma Güçleri (peace

keeping forces) çatışma durumundan barış sürecine gidilmesi noktasında BM'nin en etkili ve en çok kullandığı müdahale aracı olmuştur. Bu doğrultuda 1948 senesinden beri yaklaşık olarak 65 Barış Gücü ve güvenlik operasyonları gerçekleştirilmiştir (Tkachuk & Tufekci, 2023, s. 77). BM sözleşmesinde, barış koruma operasyonları aracılığıyla barışın devam etmesi için gerekli tüm önlemlerin alınacağını belirtmektedir. Bu bağlamda BM sözleşmesinin birinci paragrafında belirtildiği üzere BM'nin temel amacı uluslararası barış ve güvenliği sağlamaktır. Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin birinci maddesine (Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Madde 1, Amaçlar ve Prensipler) dayanarak uluslararası barışı tesis etmek ve bunu korumak amacıyla gerekli bütün önlemleri ve adımları atacağına ilişkin maddeye dayanmaktadır.

Takip eden paragraf 2 ve 3'te üye ülkeler tüm anlaşmazlıklarını barışçıl yöntemlerle sonuçlandırmaları gerektiğini belirtmektedir. 1945 senesi başlangıcından itibaren en temel amaçlardan bir tanesi dünya genelindeki çatışmaların barış güçleri aracılığıyla çözülmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu amaç, Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin birinci maddesine (Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Madde 1, Amaçlar ve Prensipler) dayanarak uluslararası barışı tesis etmek ve bunu korumak amacıyla gerekli bütün önlemleri alacağına ve adımları atacağına ilişkin maddeye dayanmaktadır.

BM Güvenlik Konseyi'nin küresel ölçekte barış ve güvenlik sorunlarının çözülmesi noktasında birincil derecede sorumluluk sahibi olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) uluslararası düzenin anahtar faktörü olarak yaptırımlar yapmak, barışçıl girişimler bağlamında çağrı, zorlayıcı diğer önlemlere erişim ve barışı sağlamak amaçlı güç kullanma kapasitesine ve yetkisine sahiptir (Alvarez-Espeda vd., 2022, s. 2).

Güvenlik Konseyi, örgütün barışı tesis etme ve barış operasyonlarının oluşturulmasında yetkili olan organıdır. Operasyonları yetkilendirmek sorumluluğuna sahip olan Güvenlik Konseyi 15 ülkeden oluşmaktadır (Arvidsson, 2023, s. 4). Beşi daimî, onu geçici üyedir ve Genel Kurul tarafından iki yıllık süre yetkilendirilmesiyle belirlenmektedir. Beş daimî ülke; ABD, Rusya, İngiltere, Çin ve Fransa'dır. Güvenlik Konseyi, Barış Gücü operasyonlarının hem başlatılması hem de gerek siyasi gerek finansal manada temel destekleyicisidir. Bu daimî

Ülkelerin herhangi bir düzenleme veya tasarıda veto yetkisi bulunmaktadır. Bu baēlamda beē daimî lke, BM'nin diēer tüm ye ülkelerinden daha güçlüdür (Arvidsson, 2023, s. 4). Günümüz Barıē Gücü Operasyonları, Güvenlik Konseyi tarafından genellikle yerel baēlamda çatıēmayla mücadele kapsamında yetkilendirilmektedir (Smidt, 2020, s. 345).

Diēer taraftan Birleēmiē Milletlerin kurucu antlaēmasının hiēbir maddesinde barıē gücü kavramına rastlanılmasa bile 6. ve 7. maddelerinde uluslararası barıēı koruma gayesiyle müdahalelerde bulunma yetkisi tanınmıētır. Bu doērultuda Birleēmiē Milletler barıē güçleri yetki ve kapsamını BM'nin kurucu antlaēmasındaki 6. ve 7. maddelerinden almaktadır. Zira hafif zırhlı olarak tarafların onayı ve barıēçıl yollarla çatıēmayı sonlandırma maksatlı Barıē Gücü Operasyonları kurucu antlaēmanın 6. maddesinden yasal dayanaēını alırken öte yandan zorlayıcı ve tarafların onayı alınmaksızın müdahale (Peace Enforcement) yetkisini de kurucu antlaēmanın 7. maddesinden almaktadır. Birleēmiē Milletlerin kurucu antlaēmasında 6. maddede çatıēmaları barıēçıl yollarla çözme gibi bir misyonu var iken aynı zamanda 7. maddesinde belirtildiēi gibi barıēı tesis etmede zorlayıcı gücü kullanabileceēi yer almaktadır (Kıvıl, 2021, s. 12).

Birleēmiē Milletlerin kurucu antlaēmasında belirtilen bu barıēı korumaya yönelik ilk giriēim 1948 yılında İsrail ve Arap komēuları arasındaki çatıēmada ortaya çıkmıētır. Bu baēlamda 1948 yılında dünyada barıē ve gvenliēin saēlanması amacıyla Birleēmiē Milletler Barıē Gücü Operasyonları baēlamıētır (Gady, 2021, s. 1). Bu operasyonların baēlangıcını, 1948 senesinde Orta Doēu bölgesinde Arap ve İsrail savaēında gözlem yapmak ve dēmanlıkların bitirilmesi amacıyla görevlendirilen barıē güçleri oluēturmuētur (Gady, 2021, s. 1). Burada çatıēan taraflar arasında varılan antlaēmanın uygulamasında gözlemci rolü sıfatıyla sahada görevlendirilen barıē güçleri yine ilk silahlı görevini 1960 yılında Mısır bölgesinde gerēekleētirmiētir (Karadaē, 2017, s.58).

Öte yandan Birleēmiē Milletler, NATO, Afrika Birliēi gibi küresel lēekteki birlikler barıē operasyonlarının amaēlarını ve kapsamlarını kendi hedef ve amaēlarına göre ēekillendirmekte ve belirlemektedir. Barıē Gücü operasyonlarının tanımlanmasının veya kapsamının, sınırlarının ve yetkisinin ne derecede olacaēı örgütlerin çalıēma alanlarında yer almıētır. Barıē operasyonlarına

yönelik tek bir tanımlama yapılamamasına rağmen hemen hemen bütün operasyonların amaçları barışı desteklemekte ve hedeflemektedir (Bilgin, 2018, s. 23).

Bu bağlamda BM'nin kurumsal olarak uluslararası barışı koruma ve gerektiğinde tesis etme yetkisinin olduğu literatürde yer edinmiştir. BM'nin Güvenlik Konseyi kararları ile Barış Koruma Gücü göndermiş olduğu çatışma alanlarında bu amaca ulaşmada ne kadar başarılı olduğu tartışılmaktadır. Bu çalışmada, BM'nin müdahalede bulunduğu çatışma alanlarına bakarak müdahalelerin başarılı veya başarısız olarak tanımlanmasının sebepleri irdelenecektir. Başarılı veya başarısızlık tanımlarının sebeplerine odaklanarak BM Barış Gücü müdahalelerinin başarı veya başarısızlık kriterleri ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu kriterler belirlendikten sonra ele alınacak örneklerle uygulanıp hangi çatışmanın başarılı ve başarısız şekilde sonuçlandığı değerlendirilecektir.

Metodoloji Ve Sınırlılıklar

Çalışma bütününde özellikle Barış Gücü Operasyonları, vakalar bağlamında belirlenen ve çalışmada incelenecek olan kriterler üzerinden değerlendirmeye alınacaktır. Belirlenecek olan kriterler özellikle önem arz etmektedir. Bu önem kriterlerin hangi bağlamda başarılı veya başarısız kabul edildiğinden ileri gelmektedir. Bu durumun hangi vakada başarılı hangi ülkede başarısız olarak değerlendirileceği çalışma içerisinde bir diğer yöntem olacaktır. Ancak bu kriterlerin vakalara uygulanması açısından, belirli bir seviye taşıyıp taşıyamaması önemli bir noktadır.

Bir diğer noktada, metodolojik olarak araştırmanın pek çok tanımı olmakla birlikte sayısal veri ve istatistiksel veri yerine sözel ve betimleyici veriye dayanan araştırma vaka analizi olarak algılanmaktadır (Hoffmann, 2008, s. 189). Betimleme ve açıklama açısından sağladığı avantajlarla araştırmalarda yöntem olarak vaka analizinde, etnografik araştırma ve karşılaştırmalı yöntem kullanılmaktadır (Kürüm, 2020, s. 150).

Nicel yöntemlerde fazla sayıda vaka çalışılmakta ve çalışılan bu vakalar neticesinde araştırmanın bağımsız ve bağımlı değişkenleri arasındaki ilişkiler belirlenmektedir. Nitel vaka analizlerinde ise çalışılan vaka sayısı genellikle 1 ile

4 arasında değişmektedir. Nispeten daha az vakanın çalışılması ise her bir vakanın derinleştirilmesine imkân vermekte ve değişkenler arasındaki ilişkinin ötesinde neden-sonuç ilişkisinin kurulmasını da mümkün kılmaktadır (Kürüm, 2020, s. 150). Çalışma içerisinde nicelik bağlamında bir yaklaşım sergilenerek fazla sayıda vaka incelenecektir.

Öte yandan vaka analizi çalışmaları genelde kesinlik, tarafsızlık ve keskin tutumlar bağlamında değerlendirilmektedir. Bunun temel sebebi, niteliksel veri toplamanın araştırmalarda en önemli faktör olarak değerlendirilmesidir. Vaka analizi çalışmalarının ise bu yöntem ile yapılmaması, bir şekilde düşük değerde ya da az güvenilir şekilde değerlendirilmesine sebebiyet vermektedir (Patton & Appelbaum, 2003, s. 61).

Vaka analizi çalışma yöntemine yöneltlen bir diğer eleştiri ise geçerlilik noktasında olmaktadır. Nitekim vakalar taraflı şekilde değerlendirilmektedir. Buradan hareketle vaka analizi çalışmalarındaki dinamiklerin bir genellemeye ulaşmaya kaynak olmadığı düşünülmektedir (Patton & Appelbaum, 2003, s. 65).

Tüm bunların neticesinde vaka analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada seçilecek vakanın hangi konu bağlamında ele alınacağı önemli olmaktadır. Araştırmanın konusu ile belirlenmiş vakalar bu sayede okuyucuya mümkün olduğu kadar tam bir aktarım verecektir (Patton & Appelbaum, 2003, s. 66). Çalışma bağlamında seçilen vakalar bu çıkarım doğrultusunda belirlenmeye çalışılmıştır. Seçilen vakalar çalışmanın temel sorusu olan bir vakanın başarılı veya başarısız olarak değerlendirilebilinmesi için kriterler bağlamında başarılı veya başarısız vaka olarak tanımlanacaktır. Kriterlerin bir vakada başarılı, bir diğer vakada başarısız olarak değerlendirilmesi çalışmadaki çıkarımların sınırlı olmasına sebep olabilir.

Öte yandan çalışma içerisinde de belirtildiği ve ele alındığı üzere bazı kriterlerin bir yazar veya bakış açısı tarafından başarılı olmak için yeterli olarak görülebilirken diğer taraftan aynı kriter veya kriterler başkası için başarısız kriterler olarak değerlendirilmektedir. Örnek bir vaka olarak sivillerin uzak tutulabildiği çatışma, başarılı olarak değerlendirilirken diğer taraftan bu durumun zaten vicdani bir olay olarak değerlendirildiği daha büyük çapta kriterler başarılı

bir operasyon için kriter olarak belirlenebilmektedir. Bu bağlamda çalışmamızdaki kriterler, akademik çalışmalarda değerlendirildiği şekilde belirlenmeye çalışılmış olup bu noktada bir görüş birliği ifade etmemektedir. Bu doğrultuda belirlenen kriterler herhangi bir ortak değerlendirmenin başarılı veya başarısız bir Barış Gücü operasyonu olduğu değerlendirmesinden daha çok fikir birliği sağlanan kriterler olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Tüm bunların ışığında bir vakada hangi kriterlerin başarılı veya başarısız şekilde neticelendiği çatışmanın sınırlılığı olacaktır.

Çalışmada önem arz eden diğer bir nokta hangi örnek ülkelerin değerlendirmeye alınacağı durumudur. Örnek ülke seçme noktasında özellikle çatışmaların genel bir profile kavuştuğu ülkeler, kriterlerin uygun bir şekilde uygulanması açısından belirlenmeye çalışıldı. Ancak yine de tüm kriterlerin bir örnek ülkede tamamıyla başarısız veya başarılı bir şekilde değerlendirilmesi için yeterli olmadığı bir diğer sınırlılık olarak ifade edilmelidir. Bu bağlamda örnek ülkeler seçiminde özellikle ülkelerin çalışmadaki başarı ve başarısızlık doğrultusunda, olabilecek en üst düzeyde uygulanabilir bir profile ve parametrelere sahip olmasına dikkat edilmeye çalışılmıştır.

Tüm bunlar ışığında örnekler belirlenip kriterler seçilmeye çalışılmıştır. Örnek olarak sivillerin korunması kriterinde ne kadar başarılı olup olunmadığı noktasında en yüksek çıktının alınması için Ruanda ve Bosna-Hersek örnekleri özellikle seçilmiştir. Diğer taraftan bir örnek olarak ise çatışma bölgesindeki tarafların izinlerinin alınıp alınmaması noktasındaki kriterin uygulanmasında ise Somali çalışmada örnek ülke olarak alınmıştır. Tüm bunlar ışığında çalışmada üye ülkeler belirlenmeye dikkat edilmiş ve kriterlerden olabildikçe başarı ve başarısızlık bağlamında en kesin sonuç elde edilmeye çalışılmıştır.

Literatür Taraması

Herhangi bir sebep veya bir amaçla ortaya çıkan etnik sivil savaş ya da toplumun farklı grupları arasındaki kavgalar bir ülkedeki istikrarsızlık ve düzensizliğin en büyük sebeplerinden biridir (Khalfan, 2020, s. 224). Çatışmalar politik istekler, yoksulluk, toplumun farklı gruplarına yönelik imtiyazlar gibi sebeplerle ortaya çıkmaktadır. Çatışmalar başladıktan sonra kayıpların olması ve

sonunda ülkenin geneline yayılması söz konusu olur. Bu noktadan sonra çatışmalar günler, haftalar hatta aylar ve yıllar sürebilmektedir. Yerel, bölgesel ya da uluslararası medya ve yayın organlarında haberlerin yapılması, öte taraftan çatışmanın taraflarından herhangi birisinin diğerine üstünlük kuramaması tarafları arabulucu ya da üçüncü tarafı müdahil etmeye zorlamaktadır. Tam bu noktada olaya uluslararası organizasyonlar müdahil olur (Khalfan, 2020, s. 224).

Müdahalenin yapılmasından sonra BM Barış Gücü operasyonlarının başarılı ve başarısız olarak değerlendirilmesinde geniş oranda çalışmaların olduğu belirtilebilir (Dorn & Collins, 2020, s. 97). Bu çalışmalar, başarı ve başarısızlık noktasında farklı değerlendirmelerde bulunmaktadır (Dorn & Collins, 2020, s. 97). Nitekim akademik literatür, Birleşmiş Milletlerin Barış Gücü operasyonlarının başarılı olma kriterlerinin nasıl belirlenmesi gerektiği üzerine odaklanmıştır (Heldt, 2002, s. 110). Örneğin Diehl (1994). Barış Gücü Operasyonları tarafsızlığı sürdürdükleri, savaşı tarafların onaylarını aldıkları, sadece devletlerarası çatışmalara müdahil oldukları, hafif donatılmış ve kendi savunmasını önceleyen durumlarda hareket etmesi durumunda başarılı olabileceğini ifade etmiştir. Malaquias, yeterli kaynakların, Bratt kapsayıcı yerleşim kabulü, tarafsızlık ve kısıtlı güç kullanımının öneminden söz etmektedir (Heldt, 2002, s. 113). Bu bağlamda başarının hangi kriterler bağlamında belirleneceği önemli bir ölçüttür.

Öte yandan BM barış güçleri görevlerinin mükemmel olmadığı belirtilebilir. Barış Gücü Operasyonları her ne kadar BM tarafından bazı yetki ve güçlerle donatılsa da özellikle ekipman ve personel kapasitesinin eksikliğinden görev yerlerinde büyük sorunlarla ve krizlerle karşılaşmaktadır. Bu doğrultuda özellikle Barış Gücü operasyonların başarılı ve başarısız olma kriterlerinin hangi açıdan değerlendirilmesi gerektiği üzerinde akademik açıdan araştırmalar yapılmaktadır. Her ne kadar tam başarılı olarak değerlendirilmese de çatışmaların barışçıl bir sonuca ulaşması, sivillerin korunması ve yaşam kalitelerinin geliştirilmesi noktasında önemli aşama kaydettikleri belirtilebilir (Dorn & Collins, 2020, s. 97).

Diğer taraftan barış güçleri çatışma bölgelerine bazen imkânsız olasılıklarla, yetersiz ve etkisiz yetkilendirmelerle görevlendirilmektedir. Bu

sebeple barışın sürdürülebilir ve kalıcı olup olmayacağına yönelik kararı barış güçlerinin almadığı belirtilebilir. BM barış süreçlerine destekte ve teşvikte bulunabilir ancak bu sürecin çatışan taraflar arasında da sahiplenilip desteklenmesi gerekmektedir (Dorn & Collins, 2020, s. 98).

Birleşmiş Milletlerin dünyanın çeşitli yerlerinde gerçekleşen çatışmalara yönelik müdahalelerinin bazıları başarılı olarak değerlendirilir. Örneğin; Mozambik, El Salvador, Sierra Leone; öte taraftan bazıları başarısız olarak değerlendirilir, örnek olarak Ruanda, Somali, Darfur, Bosna-Hersek (Bayo, 2012, s. 915). Bunlara özellikle Srebrenica, Bosna-Hersek ve Ruanda'daki başarısızlıklar örnek olarak gösterilebilir (Garb, 2014, s. 44). Buradan hareketle Barış Güçleri operasyonlarının bazıları barışa ulaşmasıyla başarılı, bazıları da BM'nin çatışmada bir sonuç alamaması neticesinde başarısız olarak sonuçlanmıştır (Arvidsson, 2023, s. 2).

Başarısız vakalarda, Barış Gücü operasyonlarının etkinliği üzerinde şiddet kaynaklarının özellikle de etnik coğrafyanın etkili olduğu ifade edilebilir (Salvatore, 2020, s. 1089). Barış güçleri tek taraflı şiddet çatışmalarında daha az başarılı olmuştur. Zira güç dağılımının tek tarafta olduğu durumlarda siviller üzerinde daha büyük baskı ve şiddet girişimleri olmaktadır (Salvatore, 2020, s. 1089). Sierra Leone'da 1997 ve 2001 arasındaki süreçte barış güçlerinin şiddet içerikli eylemleri azalttığı görülürken sonraki süreçte güç dağılımının bir tarafa kaymasından dolayı etkinliklerinin azalması bunu destekler niteliktedir (Salvatore, 2020, s. 1089). Nitekim insan haklarının korunması ve geliştirilmesi Barış Gücü operasyonlarının en temel görevlerinden ve sorumluluklarından biridir. Özellikle insan haklarını koruma gibi temel hedeflerinden bir tanesi olan barışı korumada başarısız olan barış güçleri, genellikle yetki ve nitelikli personel eksikliğinden etkilenmektedir (Sarjoon & Yusoff, 2019, s. 204).

İnsan haklarını koruma bağlamında sivil kayıpların önlenmesine yönelik kapsamlı yetki ve kapasitenin olması durumunda başarının daha yüksek ihtimal olduğu belirtilebilir. Zira bu şartlar mavi miğferlere, çatışan tarafları ayırma şansı tanımakta ve bu sayede de çatışma kaynaklı sivil kayıpları durdurma kabiliyetini sağlamaktadır (Salvatore, 2020, s. 1089). Ateşkes antlaşmalarının yapılmasını sağlama, çatışma durumlarında arabuluculuk yapma, siyasi istikrarı sağlama,

insan haklarını koruma ve geliştirme ve hukukun üstünlüğü Barış Gücü operasyonlarının diğer temel hedeflerindendir (Sarjoon & Yusoff, 2019, s. 203).

Öte taraftan Barış Gücü operasyonları özellikle başlangıç aşamasındaki operasyonlarda çatışmanın taraflarının daveti ve onayı ile görev almakta ve operasyon başlatılmaktaydı. Fakat özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde Barış Gücü operasyonlarında izin veya talep beklemeksizin kendiliğinden operasyon başlatılmıştır (Sarjoon & Yusoff, 2019, s. 206). Bu husus başlangıçta sorun olarak görülmezken özellikle çatışmanın şiddetlenmesi durumunda operasyonların başarısız bir şekilde tamamlanmasına neden olmakta ve neticede güçlerin geri çekilmesine sebebiyet vermektedir.

Diğer yandan çatışan tarafların rızasının aranmaması durumunda Birleşmiş Milletler çatışmada kendisini bir taraf olarak bulabilir ki bu da özellikle Barış Gücü operasyonu personelleri başta olmak üzere diğer tüm BM güçlerinin hayatlarını tehlikeye atacak bir vaziyete sebebiyet verebilmektedir. Örneğin BM Acil Durum Gücü I (UN Emergence Force I) Mısır hükümeti tarafından 1967'de izin ve onayın kaldırılması sebebiyle geri çekilmeye zorlandı ve operasyon da başarısız bir şekilde sonuçlandı (Sebastian & Gorur, 2018, s. 5). Barış güçlerinin görev yerlerine yerleştirilmesi için bölgedeki ev sahibi hükümetin izninin gerekli olduğu ifade edilebilir. Ancak bazen hükümetin düşmüş olması ya da etkin bir hükümet sisteminin olmaması durumunda operasyonların gerçekleşmesi bu ilke çerçevesinde imkânsız bir hal almaktadır (Diehl, 1988, s. 498). Uluslararası barış güçlerinin çatışmaya taraf ya da bir tarafın çatışmadaki etkisini artırma veya buna yönelik girişimlerde bulunması yine çatışmaya son verilmesini daha da zor bir duruma sürüklemektedir. Aynı zamanda Birleşmiş Milletlerin arabulucu olarak da çatışmaya taraf olmasını riske atmaktadır veya ortadan kaldırmaktadır (Khalfan, 2020, s. 226). Bu bağlamda barış güçlerinin özellikle savaşın ya da çatışmanın gidişatını bir taraftan diğerine döndürecek girişimlerde ya da hamlelerde bulunmaması gerektiği ifade edilebilir.

BM Barış Gücü operasyonları, sahip olunamayan gerekli yetki sebebiyle özellikle çatışma sonrası dönemde silahsızlanmanın sağlanması ve şiddet içerikli eylemlere karşı harekete geçme gibi faaliyetlerde pasif kalarak birçok hareketin başarısız bir şekilde noktalanmasına sebebiyet vermektedir (Sarjooni & Yusoff,

2018, s. 207). Otoritenin düşüşü, hükümet kurum ve kuruluşlarının etkisiz kalarak görev alamaz hale gelmesi, isyancı güçlerin özellikle altyapı, ulaşım, iletişim ürünlerinin dağıtılmasına yönelik araçlar ve servisler gibi olanakları devre dışı bırakması ya da kullanılamaz hale getirmesi toplum genelinde tepkilere sebebiyet vermektedir. Örnek olarak Somali'deki başarısızlık siyasi ve toplumsal düzenin istikrarsızlığı nedeniyle ifade edilebilir (akt. Sarjoon & Yusoff, 2019, s. 207). Bu gibi sorunlar ve eksiklikler birçok Barış Gücü operasyonlarında baş göstermiştir. Eski Yugoslavya Cumhuriyeti, Kamboçya ve Haiti (akt. Sarjoon & Yusoff, 2019, s. 207) gibi operasyonlar bu saptamaya örnek olarak gösterilebilir.

Pratikte en başarılı görevlerin açık ve güçlü yetkiler neticesinde gerçekleştiği ifade edilebilir. Ancak güçlü bir yetkinin ve görevin başarılı olması arasındaki bağlantı Diehl'e göre pek açık olmamaktadır. Barış Gücü operasyonlarının gerek lojistik gerekse de maddi anlamda ödemelerinin ve katkılarının yapılmaması ya da aksatılması operasyonların etkinliği ve başarısı üzerinde etkili olmaktadır.

Öte yandan özellikle Güvenlik Konseyi'nde veto etme hakkına sahip 5 ülkenin kendi çıkarları ve amaçları doğrultusunda hareket etmesi yine başarısızlık veya operasyonun ilerlemesi ve amaçlarına ulaşmasına engel teşkil edebilmektedir (akt. Sarjoon & Yusoff, 2019, s. 207). Bu bağlamda gerek veto hakkına sahip devletlerin siyasi desteğinin gerekse üyelerin maddi desteğinin operasyonların etkin olmasında faktör olduğu ifade edilebilir. Zira bunlardan yoksun olan Somali Barış Gücü operasyonu başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Pushkina, 2020, s. 264).

Bir diğer açıdan, BM barış güçlerinin çatışma alanlarına yerleştirilmesi sonrasında barış güçlerinin sivil korumaya yönelik güvenlik sağlamada yetersiz olması durumunda sivil kurbanların daha da arttığı belirtilebilir (Salvatore, 2020, s. 1097). Bu bağlamda barış güçlerinin yetki kapsamının ve sınırlarının yetersiz olmasından ötürü birçok operasyon bölgesinde başarısızlık yaşanmıştır. Aynı zamanda bu sorunlardan kaynaklı barış güçleri Ruanda'da yaklaşık iki aylık kısa bir süre içerisinde 800.000 kişi ve Bosna Hersek'te de yaklaşık 10 gün içerisinde 8000'e yakın kişinin ölümüne tanıklık etmek zorunda kalmıştır. Zira ne yetkileri ne de güçleri çatışma bölgelerinde yer alan ve gerçekleşen soykırımlara ya da

insan haklarının ihlal edilmesine yönelik durumlarda harekete geçme hakkı ya da ansı tanımıyordu (Sarjoon & Yusoff, 2019, s. 208).

Örnek olarak Ruanda'ya gönderilen güçler sevk edilmesi gereken rakamın yarısını oluşturmaktadır. Bu güçlerin, başlanması gereken tarihin aylar sonrasında göreve başlaması ve özellikle oldukça niteliksiz ve az ekipmana sahip olmaları bunu destekler niteliktedir (akt. Sarjoon & Yusoff, 2019, s. 207). Aynı zamanda barış güçlerinin operasyon süresi boyunca ve sonrasında içinde bulundukları eylemler de operasyonların güvenilirliğini olumsuz manada etkilemektedir. Özellikle cinsel istismar, kadın ticaretinin yapılmasında yer alma gibi konuların da barış güçlerinin tepki almasına sebebiyet verdiği ve bunun da operasyonun etkinliği noktasında olumsuz bir etken olduğu değerlendirilebilir.

Operasyonların çatışan tarafların onayı ile gerçekleşmesi barışa zorlama operasyonlarından ayrılmaktadır. Nitekim barışa zorlama operasyonlarında çatışan tarafların onayına bakılmaksızın barış güçleri yerleştirilir. Diğer taraftan çatışan tarafların onayı çerçevesinde gerçekleştirilecek operasyonlar hem operasyonların daha aktif hem de daha verimli olması için oldukça gerekli olduğu ifade edilebilir. Fakat onay dışında gerçekleştirilen operasyonlar, barış güçleri çatışmaya bir taraf olarak müdahil olmuş şeklinde değerlendirilmektedir (Khalfan, 2020, s. 226). Buna örnek olarak Somali gösterilebilir, General Aidid karşısında olarak nitelendirdiği barış güçlerine saldırmış ve yirmi dört Pakistanlı barış gücünü öldürmüştür.

Bu gerekçeyle BM barış güçleri birliklerinin çatışma bölgesinde görevleri bağlamında yerleştirilmelerinden önce bölgedeki ev sahibi hükümetten onay almaları gerekmektedir. Eğer çatışma devletler arasında ise bu durumda çatışan tarafların askeri gücün kullanılmasından kaçınmayı kabul etmeleri gerektiği belirtilebilir. Ancak operasyonun başarılı olması, sadece bu başlangıç için gerekli olan faktörden daha fazlasını gerektirmektedir. Bu çerçevede tarafların barış güçlerinin kendi çıkarları bağlamında kullanmamasının gerektiği ifade edilebileceği gibi aynı zamanda kışkırtma veya bir tarafın aleyhinde ya da lehinde teşvik gibi eylemlerde bulunmaması da gerekmektedir (Diehl, 1988, s. 499).

Nitekim barış güçleri operasyonlarını sürdürürken herhangi bir ön yargıda ya da iyilikte bulunma noktasında kendisini harekete geçme pozisyonunda hissetmeden yetki ve görevlerini yerine getirmelidir. Ancak bu şekilde çatışmaya bir taraf olmaktan kaçınabilir ve operasyonların en temel ilkelerinden sayılabilecek tarafsızlığın gereksinimini karşılayabilir (Khalfan, 2020, s. 227). Öte taraftan tarafsızlığın sağlanmaması durumunda ancak çatışan taraflar onayını devam ettirme ve de iş birliği yapma niyetini gerçekleştirebilir.

BM Barış Gücü operasyonlarını inceleyen literatürden anlaşıldığı kadarıyla her çatışma alanının kendine has başarı veya başarısızlık sebepleri ortaya konmuştur. Bu bağlamda operasyonların başarılı veya verimli olması için onay verme, tarafsızlık ve güç kullanılmaması gibi temel faktörlerin gerekli olduğu ifade edilebilir. Bu çalışmada daha net başarı veya başarısızlık kriterleri ortaya konmaya çalışılacağından BM Barış Gücü operasyonların gerçekleştirildiği temel çatışma alanlarının tek tek ele alınması gerekmektedir. Ancak böyle bir detaylı incelemeden önce BM Barış Gücü ortaya çıkışını ele almak operasyonların temel amaçlarını anlamak için elzemdir.

1. BARIŞ GÜCÜ OPERASYONLARININ ORTAYA ÇIKIŞI VE BAŞARI KRİTERLERİ

Barış Gücü terimi, genelde uluslararası personelin barışı ve güvenliği sağlamak amacıyla bir çatışma bölgesine yerleştirilmesi anlamına karşılık gelmektedir (Fortna & Howard, 2008, s. 285). BM Ateşkes Gözetleme Organizasyonu (UNTSO), BM tarihindeki ilk barış operasyonu olarak değerlendirilmektedir. Yetkisi analiz edildiğinde ateşkesin sağlanması, tarafların çatışma bağlamında ayrılması ve sorunların basitleştirilmesi şeklindedir. Bu anlamda çatışmaya sebebiyet veren sorunların dondurulmasının temel amaçlarından olduğu ifade edilebilir. Ancak barış güçlerinin operasyonda güç kullanılması noktasında sadece Paragraf 7’de (Chapter VII) belirtilen bağlamda yetki sahibi olduğu belirtilmiştir (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 158).

Bu bağlamda barış gücüne de hiçbir şekilde rastlanılmadığı söylenebilir. Fakat ilerleyen süreç içerisinde bu minvalde bir yapılanmanın örgütün temel gayelerine ulaşmada bir gereklilik olduğu fikri oluşmuştur. Örneğin 1948 yılında Filistin’de bulunan Birleşmiş Milletler arabulucu temsilcileri BM’den İsrail ve Arap komşuları arasındaki ateşkesi gözetlemek amacıyla küçük çapta bir koruma gücü talep etmiştir. Bu talep barış gücünün doğuşuna sebep olmuştur (Autessere, 2019, s. 102). Bu süreçten sonra uzun bir süre Barış Gücü operasyonlarının çoğunluğu savaşan tarafların onayı alınmak suretiyle bölgedeki hükümet tarafından yapılan davetler üzerine gerçekleşmiştir.

BM, barış antlaşması yapıldıktan veya ateşkesin sağlanmasından sonra ve aynı zamanda Güvenlik Konseyi’ndeki daimî üyelerinin tümünün onayı alınması durumunda çatışma bölgelerine birlikleri göndermiştir (Autessere, 2019, s. 102). Özellikle daimî üyelerinin tam manada onayı alınması ilkesi soğuk savaş boyunca Barış Gücü operasyonlarında sıklıkla görülen bir oluşum olmamıştır. Özellikle Doğu-Batı arasındaki mücadele, bu süreçte Barış Gücü operasyonları üzerinde daha belirgin olmuştur. 1948-1978 tarihleri arasında gerçekleşen 13 tane Barış Gücü operasyonu bu çıkarımı destekler niteliktedir. Öte yandan 1979-1987 arasında hiçbir Barış Gücü operasyonu gerçekleşmemiştir (Autessere, 2019, s. 102).

Gerçekleştirilen Barış Gücü operasyonları hem teknik hem de etkinlik açısından yetersiz olmuştur. Genelde operasyonlar olası çatışmadan kaçınmak için rol almakla birlikte bazı zamanlarda buna bile yeterli olmamıştır. Bazı yerlerde de hafif zırhlı araçlarla çatışma alanlarında faaliyet göstermişlerdir. 1978 Lübnan Savaşı buna örnek teşkil etmektedir. 1973 Mısır ve İsrail arasındaki savaşta Barış Gücü'nün Sina üzerine yaptığı baskı sonucu ateşkes sağlanabilmişken; aynı başarıyı Suriye ve İsrail arasındaki çatışmada Golan Tepeleri üzerinde gerçekleştirememiştir (Autassere, 2019, s. 102).

1.1. Soğuk Savaş Sonrası Barış Gücü Açılımı

BM'nin seneler sonra çatışmaların dönüştükleri yeni şekilleriyle mücadele etmek amacıyla bir değişikliğe gittiği belirtilebilir. Soğuk savaş boyunca, savaşın en büyük iki baskın tarafı ABD ve SSCB'nin Güvenlik Konseyi'ni etkisiz ve işlevsiz hale getirmesinden ötürü çatışma bölgelerinde görevlendirilen barış koruma güçleri genel çerçevede ateşkesin sağlanması ve bölgede bir istikrarın sağlanması amacıyla yerleştirilmiştir (Ndulo, 2011, s. 774). Bu doğrultuda İkinci Dünya Savaşı'nı müteakiben kurulan Birleşmiş Milletler, savaşın bitmesinden hemen sonra başlayan soğuk savaş şartlarında çatışmalara müdahil olma açısından pek etkin bir rol oynayamamıştır.

Bu bağlamda 1946 ve 1988 yılları arasında sadece 13 tane Barış Gücü operasyonu gerçekleşmişken, 1988-2017 yılları arasında BM tarafından yetkili kılınan toplamda 57 tane Barış Gücü operasyonu gerçekleşmiştir (Bilgin, 2018, s.22). Yine 1988 yılında Barış Gücü operasyonlarında aktif rol alan asker, polis ve sivil personel sayısı 11.000 iken, bu rakam 2017 yılında 153.000 şeklinde gerçekleşmiştir (Bilgin, 2018, s. 22). Bu oranda bir değişimin gerçekleşmesi çatışmanın şeklinin değişmesi, soğuk savaşın bitmesi, küreselleşmenin artması gibi faktörlerden etkilenmiş olmasındandır.

Soğuk savaşın bitmesinin ardından, Birleşmiş Milletler'in soğuk savaş boyunca ABD ve SSCB arasında kalması veya hareketlerinin engellenmesi durumu ortadan kalkmıştır. Buradan hareketle iki kutuplu dünyanın sonrasındaki süreçte Birleşmiş Milletler hareket alanını geliştirebilmiş ve soğuk savaş sonrası uluslararası düzenin tekrardan inşası için (Dag, 2023, s. 152) çatışma bölgelerine müdahale etmeye başlayabilmiştir (Autessre, 2019, s. 103). Bu doğrultuda sadece

iki yıllık süreç (Autessere, 1991-1993) içerisinde yaklaşık olarak 15 tane yeni Barış Gücü operasyonu başlatmıştır ki bu sayı, 40 yıllık tarihinde gerçekleştirdiği tüm Barış Gücü operasyon sayısından daha fazladır.

Birçok çatışma bölgesinde başlatılan operasyonlarda parça parça da olsa belirlenen amaçlara ulaşıldığı ifade edilebilir. Namibya, El Salvador, Kamboçya ve Mozambik'te barış güçlerinin çatışan tarafları silahsızlandırarak anlaşmaların bozulmasına engel olması buna örnek oluşturmaktadır (Autessere, 2019, s. 103). Kuşkusuz olumlu olduğu kadar olumsuz ve başarısız operasyonlar da gerçekleşmiştir. Öncelikli olarak bu durum Somali'de kendini göstermiştir. Birleşmiş Milletler, çatışma bölgesine yaklaşık olarak 28.000 Barış Gücü askerini ateşkesi gözetleme amacıyla yollamıştır. Halen devam etmekte olan iç savaşta, o dönemde yaklaşık olarak iki bin Pakistan Barış Gücü askeri, militanlar tarafından öldürülmüştür. Pakistanlı askerlerin öldürülmesinden birkaç ay sonra 18 Amerika Birleşik Devletleri askeri öldürülmüştür. Başarısızlığın diğer örnekleri de Barış Gücü askerlerinin çatışan tarafların soykırım işlediği anları seyretmekle kaldığı 1994 Ruanda ve 1995 Srebrenitsa şeklinde gösterilebilir (Autessere, 2019, s. 104).

Öte yandan operasyonlarda Barış Gücü askerleri birçok noktada işlerine bağlılıkları hususunda eleştirilmişlerdir. Örneğin Salvador'da yerel halk, askerleri (United Vacations) Birleşmiş Tatiller, Kıbrıs'ta 'Beach Keepers' Sahil Koruyucuları şeklinde tanımlamıştır. Soğuk savaşın bitişinin barış güçleri operasyonlarını, sadece çatışan tarafları gözetleme ve tampon bölge (buffer zone) oluşturmakla görevlendirilen geleneksel barış gücünden; çok fazla etkenin olduğu bir barış gücüne evrilmesini hızlandırdığı belirtilebilir (Blair vd., 2021, s. 668).

Genel anlamda soğuk savaşın bitmesi Barış Gücü operasyonlarının görevlendirilmesi bağlamında inanılmaz derecede bir artış yaşanmasına kaynaklık etmiştir. Soğuk savaş süresince karşı karşıya gelen iki süper güç ABD ve SSCB'nin BMGK'de karşı karşıya gelme durumu artık kalmamıştır. Buradan hareketle BMGK'de onaylar bu karşıtlıktan sıyrılıp Barış Gücü operasyonları hız kazanmıştır.

1.2. Amaçların Yeniden Belirlenmesi

BM sekreterliğinin, 1999 yılında hem BM üye ülkeleri hem de Barış Gücü departmanı operasyonları aracılığıyla yeni problemlerle karşılaştıklarının farkına vardığı ifade edilebilir. Bu konudaki problemler özellikle devlet-dışı aktörler ve konvansiyonel tehditlerin dışındaki tehditler şeklinde belirtilebilir. Bu sebeple BM, bu sorunlarla mücadele kapsamında Barış Gücü operasyonlarını hem yetki hem de kapsam bağlamında geliştirmelere ve güçlendirmelere gitmiştir (Peter, 2015, s. 352).

İkinci Dünya Savaşı'na müteakip kurulan Birleşmiş Milletler örgütünde başlangıçta kuruluş amacında bulunmayan Barış Gücü operasyonları, İsrail ve Arap komşuları arasındaki çatışmadan gelen talep üzerine sahaya inmiştir. Soğuk savaş dönemi boyunca pek aktif ve etkin rol oynayamayan Barış Gücü, soğuk savaşın sona ermesiyle yeni bir yön kazanmıştır. Soğuk savaşın iki kutbuna liderlik eden Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliğinin etkisinden çıkan Birleşmiş Milletler daha özgür hareket edebilme şansına sahip olmuştur.

Yeni dünya düzeninin insani yardım çerçevesinde Somali Barış Gücü operasyonu ile başladığı değerlendirilmektedir. ONUSOM I (Somali'deki BM Operasyonu) insani dramın azaltılması amacıyla 1992 tarihinde başladı. Operasyon Bölgesinde yaklaşık olarak 5 milyon insan açlık sınırında olmuştur. İnsani yardım bağlamında yapılan yardımların savaş baronları tarafından ele geçirilerek engellenmesi kapsamlı bir yardıma ihtiyaç duyulmasına sebebiyet vermiştir (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 160).

Ek olarak 1999 senesi içerisinde Kosova, Doğu Timur, Sierra Leone ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde barış antlaşmalarının belirlenip bu belirlenen antlaşmaların uygulanması için de BM'den yardım talebinde bulunulmuştur.

BM Güvenlik Konseyi'nin bir Barış Gücü birliğini yetkilendirirken görevlerini yerine getirmek için ellerinden gelen her şeyi yapacakları beklentisi oluşturmuştur (Blair vd., 2021, s. 664). Bu bağlamda daha önce Barış Gücü departmanına başkanlık etmiş BM'nin Genel Sekreteri Kofi Annan'ın aynı hatalara düşülmemesi için iki noktada düzenleme talep ettiği ifade edilebilir.

İlk talebi Brahimi Raporunda karşılığını buldu. İkincisi ise ‘koruma sorumluluğu’ doktrini; uluslararası topluluğun, zorluk ve şiddet altında yaşayan halkına kendisi destek veremeyen ülkelerde BM'nin kendisini manevi olarak zorunda hissetmesi şeklinde belirtilebilir. Bu raporlar ve tartışmalar BM'nin yaklaşımında gelişmeye olanak tanımıştır.

Bu noktadan itibaren Barış Gücü operasyonlarında askerler sadece gözetim görevi yapmakla kalmayacaktır. Aynı zamanda şiddet kullanılmasını engellemek maksadıyla çatışan taraflara karşı askeri gücü de kullanarak aktif bir duruş sergileyecekleri anlamına gelmektedir (Autessere, 2019, s. 104).

Müdahale için oldukça kısıtlayıcı kuralların büyük bir yıkıma sebebiyet veren ikinci bir Somali veya Ruanda'dan kaçınmak amacıyla Barış Gücü askerlerinin güçlü yetkiye ve yeterli kaynaklara sahip olması durumu ortaya çıkmıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin Barış Gücü için üç temel hedefinin olduğu belirtilebilir.

Bunlar:

Barışı maksimize etme: Barış Gücü operasyonlarını etkinleştirme, gerekli olduğunda en yüksek tehdit çatışma bölgelerinde bile bu operasyonları gerçekleştirme.

Riski en aza indirme: BM Barış Gücü personellerinin güvenliğini ve korunmasını sağlama ve personel kayıplarından kaçınma.

Düşük bütçede yüksek etkinlik: Finansal giderleri aşağıda tutup kullanılabilir kaynakları en yüksek seviyede verimli bir şekilde kullanmanın hedef olarak belirlediği ifade edilebilir (Williams, 2020, s. 481).

1.3. Barış Gücü Operasyonlarının Başarı Kriterleri

Hangi şartlar altında Barış Gücü operasyonları başarılı? Akademik çalışmaların önemli bir oranı örnek çalışma bazlı olmakla birlikte genel çerçevede kriterler sunmak amacıyla olmuştur. Bazı durumlarda genel kriterlerin uygun olmaması veya uygulanamaması durumu kimi çatışmaların kendine has

özelliklerinin olması sebebiyle önceki örneklerden genel kriterler ya da öğrenilmiş derslerin uygulanamamasından kaynaklanmaktadır (Heldt, 2002, s. 1090).

Bir BM Barış Gücü operasyonu bazı noktalarda başarılı olarak değerlendirilebilirken öte taraftan başarısız olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda başarı veya başarısızlık bakış açısına bağlı olarak değişebilmektedir (Diehl, 1988, s. 487). BM Barış Gücü operasyonları bağlamındaki bazı kriterler şu şekilde ifade edilebilir:

- Çatışan tarafların operasyonun uygulanması noktasında istekli ve samimi olması en temel faktörlerden biri olarak ifade edilebilir. Zira barış güçlerini barışa en uygun alternatif olarak değerlendirmeleri başarı oranını daha da artıracak faktördendir. Bu sayede operasyonun uygulanması noktasındaki amaçlara ulaşılabilir.
- Çatışan taraflar, ateşkesten sonra kendi güvenliklerini sağlayacak donanımlı, yeterli personele sahip ve yetkili bir güce de ihtiyaç hissederler. Bu bağlamda barış güçlerinin yeterli güce, yetkiye sahip olması ve ateşkesten sonra tarafların güvenliğini sağlaması, çatışma sonrasında bölgede barışın yerleştirilmesi açısından önemli etkenlerden olduğu ifade edilebilir.
- Barış güçleri operasyonların derinliğini ve genişliğini sadece bir tarafın lehine veya aleyhine değil iki tarafa da eşit bir şekilde hissettirecek şekilde gerçekleştirmelidir. Aksi takdirde kendini negatif veya zararlı noktada hisseden tarafın olması durumunda tekrardan çatışma gerçekleşebilir.
- Operasyon aynı zamanda özellikle devamlı üyeler olmak üzere diğer ülkelerin desteğini de yanına alarak gerçekleşmelidir. Zira ancak bu şekilde operasyon etkili ve yetkili bir şekilde gerçekleşebilir. Özellikle çatışma bölgesinin komşu ülkelerinin de operasyona dahil edilmesi gerekli olduğu söylenebilir. Çünkü genellikle komşu ülkeler çatışan taraflardan birinden diğerine kendi çıkarları doğrultusunda destekte bulunabilmektedir.

- Operasyonların yetkili ve yeterli güce ve de ekipmanlara sahip personelden oluşması, özellikle arabuluculuk ve caydırıcılık noktasında operasyonların işlevselliğini etkileyen faktörlerdendir.
- Barış güçlerinin yerleşmesi de zamanında ve en geniş şekliyle gerçekleşmelidir. Örneğin Somali’de güçlerin sadece Mogadişu etrafında yerleştirilmesi başarısızlığın en temel sebeplerinden biri olarak gerçekleşmiştir.
- Operasyonun kapsamı uzun süreli olması, barışın yerleşmesi ya da tekrardan çatışmanın ortaya çıkmasının önüne geçilmesi açısından bir diğer faktör olarak değerlendirilebilir. Çatışmanın ardından çatışmanın sebeplerinin tespiti, fiziksel şiddetlerin önüne geçilebilir (akt. Khalfan, 2020, s. 229-230).

Öte taraftan Diehl, silahlı çatışmayı sınırlandırma ve çatışma çözümünü destekleme şeklinde iki kriter çerçevesi belirlemiştir. Johansen, Diehl’den başka kriterler öne sürmüştür. İlk barış güçlerinin yerel insanlar üzerindeki etkisini değerlendirme ve ikinci olarak barış güçlerinin olmadığı durum ile barış güçlerinin olduğu durumun karşılaştırılmasının yapıp şiddet düzeyinin belirlenmesi şeklindedir.

Van der Lijn’in ise sadece uzun süreli barışı temel kriter olarak belirlediği ifade edilebilir (Akt. Garb, 2014, s. 58). Mozambik ve Kamboçya’daki savaşlar devam ederken BM Güvenlik Konseyi barış güçlerini ne ateşkesin sağlandığı ne de çatışan tarafların onayının alındığı Somali gibi çatışma bölgelerine gönderdi (Khalfan, 2020, s. 232). Bu operasyonda yeterli insan gücü olmamasıyla birlikte çatışan tarafların onayına ve desteğine de sahip olunamamıştır.

En önemli başarısızlık örneklerinin 1995’teki Srebrenitsa’daki katliam ve 1994’te Ruanda’daki soykırım olduğu ifade edilebilir (akt. Khalfan, 2020, s. 232). Bu gelişmelerden sonra BM’de barış güçlerinin vaziyeti ile ilgili olarak bazı soruşturmalar başlatıldı. Dönemin BM Sekreteri Genel Sekreter Kofi Annan Srebrenitsa’nın düşmesi ile ilgili olarak kapsayıcı bir soruşturma ve Ruanda’da gerçekleştirilen soykırım hakkında da keza detaylı bir soruşturma başlattı. Bu çalışmalardan sonra, özellikle barış güçlerinin yetki ve kapasitelerinin büyütülmesine yönelik adımlar atıldı (Khalfan, 2020, s. 232).

Barış güçlerinin ve diğer birçok dış devlet ve uluslararası organizasyonların çatışmaların bitirilmesine yönelik genel çerçevede çatışma çözümüne ağırlık verse de temelde çatışmanın sonlandırılmasının ancak çatışan tarafların ve çatışmanın yaşandığı ülkedeki faktörlerin eylem, çıkar ve stratejilerine yönelik etkin bir yaklaşımın sergilenmesinin çatışmayı bitirme bağlamında daha etkin ve sonuç verici bir yol olacağı ifade edilebilir (Autesserre, 2017, s. 115).

Buradan hareketle özellikle süper güçlerin BMGK'daki etkinliklerinden ötürü çıkarlarının söz konusu olduğu ya da etkinlik alanlarında olduğu bölgelerdeki çatışmalar söz konusu olduğunda hızlı ve ivedi bir şekilde yetki ve operasyonun genişlemesi sağlanabilmektedir. Öte taraftan bu durum süper güçlerin ilgi veya çıkarlarının etkin olmadığı bölgelerde olması durumunda barış güçlerinin gerekli yetki veya güçte olmamaktadır. Örnek olarak Darfur, Ruanda ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti gösterilebilir. Bu bağlamda bu faktörün de barış gücünün hem yetki ve kapasitesinin belirlenmesinde hem de bunun takip edecek olan operasyonun başarısız veya başarılı olması noktasında etkili bir faktör olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Ancak yine de barış operasyonlarının birçok ciddi başarılar elde ettiği de ifade edilebilir. Barış güçleri görevlendirildikleri çatışma bölgelerinde geniş ölçekli şiddet eylemlerinin sonlandırılmasına yönelik hükümet birliklerine ve otoritelerine yardım edip büyük ölçüde başarı sağlamıştır. Ekonomik gelişmeyi destekleyip güvenliğini tekrardan tesis etmiş oldukları keza ifade edilebilir. Öte taraftan seçimlerin yapılması ve gözlemlerin yapılması noktasında da bölgedeki hükümet ve diğer kurumlara yardım sağladıkları ifade edilebilir. Bu saptamalara örnek olarak, Liberya, Mozambik ve Sierra Leone örnek olarak gösterilebilir (Autessere, 2017, s. 115).

Hangi faktörler ekseninde barış gücü operasyonları başarılı ve başarısız şeklinde değerlendirilebilir? Bunlar aşağıda değerlendirmeye alınmaya çalışılacaktır.

1.3.1. Başarı Bağlamındaki Kriterler

Pratik olarak barış güçlerinin yerleştirildiği andan itibaren BM barış güçlerinin görevlerinin ve yetkilerini başarılı ve profesyonel şekilde uygulamaları

gerektiği ifade edilebilir. Bu bağlamda barış gücü birliklerinin kendilerini koruma, operasyonun diğer bileşenlerini koruma ve operasyonun ana amacını koruma bağlamında kapasite ve kabiliyete sahip olması gerekmektedir. Müdahale etme kuralları etkili bir şekilde kapsayıcı olması gerektiği ifade edilebilir (Ndulo, 2011, s. 798). Bütün bu yaklaşımlar başarılı olma kriterlerinin akademik literatürde kesin tanımların ya da faktörlerin belirlenemeyeceği şeklinde ifade edilebilir. Çalışmada çalışmanın örnekleri bağlamında yaygın kriterler üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

1.3.1.1. Komşuluk-Yakınlık

Başarılı olma kriterleri bağlamında ilk kriter çatışma bölgesine gönderilecek birliklerin çatışan bölge ile yakınlıklarının olması durumudur. Bunun faktör olarak değerlendirilmesinin temel sebebi çatışan tarafların barış gücü birliklerini bir tehdit olarak görme ihtimallerinin bölge dışı devletlerden oluşan birliklere göre daha az tehdit olarak görmeleridir. Fakat çatışmayla bağlantısı olan devletlerden birlik bulundurmamak önem arz etmektedir. Karşıt bir görüş, çatışan tarafların barış güçleri operasyonlarını barış hedefli ve güvenilir bulmayabilirler (Heldt, 2002, s. 117). Zira çatışan taraflar barış gücündeki o birliği bir taraf dost görüp destekleyebilecekken çatışan diğer tarafta düşman olarak görüp barış gücü operasyonlarına karşı hareket edebilecektir.

Bölgesel aktörlerin BM barış gücü birlikleriyle birlikte çatışma bölgelerine yerleştirildikleri zaman, örnek olarak Sierra Leone’da (UNAMSIL), operasyonların çatışma bölgesindeki çatışan taraflardan onay alınmış bir şekilde yapılması gerektiği ifade edilebilir. Nitekim bu onay bölgesel güçlerin çatışan taraflardan onay almakla birlikte aynı zamanda operasyondaki barış güçlerinin siyasi bir araç olarak kullanıldığının değerlendirilmemesi açısından önemli olduğu belirtilebilir. Bu önlem sadece operasyonların güvenilirliğini sağlamakla kalmayıp aynı zamanda barış güçlerinin saldırılara uğramamaları açısından da önemli olduğu ifade edilebilir (Peter, 2015, s. 355). Özellikle Afrika bölgesinde egemen sınırların sömürgecilik neticesinde belirlenen bölgelerde sınır dışı ilişkilerin daha fazla olduğu belirtilebilir. BM barış güçlerinin yetkilendirilmesinin tek ülke odaklı olmasına rağmen görev alınan ülkeler Somali, Demokratik Kongo Cumhuriyeti,

Sudan ve Güney Sudan bölgesel olarak çatışma şeklinde değerlendirilebilir (Peter, 2015, s. 356).

1.3.1.2. Çatışan Tarafların Onayı, Arzusu ve Samimiyeti

Barış güçleri operasyonlarının başarılı olma olasılığı çatışan tarafların onayının olması ve de bölgede çatışan taraflar arasında varılan bir ateşkes antlaşmasının olmasıyla daha kuvvetlidir (Lijn, 2009, s.48). Çatışan tarafların onayı önemli bir faktördür çünkü onayları ile temsil edilen barış güçlerinin müdahaleleri onay dışında yapılması durumunda askeri güç kullanılmasını gerektirecek bu da operasyonun tarafsızlığına gölge düşürebilmekle birlikte çatışan tarafların barışa yönelik isteklerine de engel teşkil edebilecektir. Bu doğrultuda çatışmadaki tarafların barış gücü operasyonlarını barış sürecinin bir parçası olarak görmesi sürecin başarılı bir şekilde ilerlemesi açısından önemli olmaktadır. Öte taraftan BM barış güçlerinin bölgeden çekilmesinden sonra tekrardan çatışma yaratma niyetinde olmaları barış sürecindeki gelişmelerin sonuçsuz kalacağı ifade edilebilir (Khalfan, 2020, s. 229).

Güvenlik Konseyi'nin sürdürülecek bir barış olmamasına karşın barış güçlerini çatışma bölgelerine yerleştirme noktasında giderek daha istekli olmaktadır. Buna kısa süreli Suriye'de BM Gözetmenlik Görevi (UNSMIS) dört aylık bir kısa süreden sonra görevine son verilmesi örnek olarak gösterilebilir. UNSMIS çatışma bölgelerine barış güçlerinin barış olmamasına karşın çatışma bölgesine yerleştirildiklerine bir örnek olarak gösterilebilir. Nitekim Suriye'de çatışma halen devam etmektedir (Peter, 2015, s. 356). Birleşmiş Milletler barış güçleri operasyonlarının çatışma bölgesindeki onayıyla çatışma bölgelerine yerleştirilmeleri gerekmektedir. Zira bu husus, operasyonları zorlama (enforcement) operasyonlarından ayırt etmektedir (Peter, 2015, s. 358).

Operasyonun izin dahilinde olması özellikle ateşkes antlaşmalarının sağlanmasına karşın çıkar ve amaçları doğrultusunda çatışmaya devam etme arzusunda olan birden fazla devletin müdahil olduğu, birden fazla askeri faktörün aktif olduğu durumlarda çok zor olduğu ifade edilebilir (Pushkina, 2020, s. 264). Barış gücü operasyonlarının çatışan tarafların operasyonunun yetkisinin uygulanması noktasında iş birliği içerisinde olmaması durumunda başarılı

olmasının çok mümkün olmayacaktır. Bu bağlamda BM barış güçlerinin barışı tesis edemeyeceği ancak barışın tesis edilmesi amacıyla gerekli ortamı ve koşulları sağlayabilmektedir. Buradan hareketle barış gücü operasyonları için çatışan tarafların arzusunun ve onayının önemli bir faktör olduğu öne sürülebilir (Ndulo, 2011, s. 799).

1.3.1.3. Tarafsızlık ve Gücün Kullanılmaması

BM barış güçlerinin temel avantajı BM tarafından önerilen gözlem ve uluslararası yardım bağlamındaki tarafsızlık şeklinde ifade edilebilir. Nitekim Soğuk Savaş sonrasında çatışmaların çoğu devletler arasından çok sivil savaş şeklinde gerçekleşmekte olduğu belirtilebilir. Çatışan tarafların barış güçlerini çatışmaya bir taraf olarak görmemesi için operasyondaki güçlerin sadece kendilerine yönelik tehdit durumunda askeri müdahaleye başvurması gerekmektedir. Bu manada özellikle çatışan tarafların onayı önem arz etmektedir (Lijn, 2009, s. 50). Bu bağlamda dışarıdan tarafsız bir destekleyici güç olarak gözetim ve seçimleri destekleme, barışı destekleme gibi faktörler çerçevesinde girişimlerin faydalı olduğu belirtilebilir (Dorn & Collins, 2020, s. 99).

Onayına başvurulmayan çatışan taraf veya taraflar barış güçlerini kendilerine karşı bir tehdit olarak görebilecektir. Buradan da hareketle kendini müdahale etmek zorunda hissedecek olan barış güçlerinin tarafsızlığına gölge düşürmekle birlikte operasyonun ve ulaşılmak istenen hedeflerin başarısız bir şekilde sonuçlanmasına zemin hazırlayabilecektir. Bu konuda Brahimi raporu da yerel güçlerin onayı, tarafsızlık ve sadece kendi savunması için güç kullanmanın (Lijn, 2009, s. 50) operasyonların başarılı olması noktasında temel faktörler olarak belirtmiştir. Öte taraftan ortaya çıkması halinde sivillere yönelik gerçekleşecek olan öldürmelere karşı ve de operasyonun yetkisine karşı gerçekleşecek olan hareketler veya girişimlere karşı da güç kullanıp hareket etmesi gerekebilmektedir. Fakat bu güç kullanımları barış güçlerinin savaşın veya çatışmanın bir parçası olarak görülmesini sağlayacak nitelikte veya kapsamda olmaması gerektiği de yine tarafsızlığın en temel koşullarından biri şeklinde gösterilebilir. Nihayetinde BM barış güçlerinin herhangi bir tarafa yönelik bir eğilim ya da ön yargı olmaksızın görevlerini yetkileri kapsamında yerine getirmeleri gerekmektedir (Peter, 2015, 359).

Ancak öte taraftan barış gücü operasyonların tarafsız olduğu ifade edilemezken aksine taraflı olduğu ifade edilebilir. Örnek olarak Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DRC) gösterilebilmekle birlikte Güney Sudan ve en güncel olarak Somali gösterilebilir (Peter, 2015, s. 359). Çatışmalarda taraf olarak saldırılan unsurların siyasi ve askeri anlamda hükümetlerin üstün gelebileceğinden daha fazla direnç ortaya koyabilmektedir (Peter, 2015, s. 358).

Ancak yine de barış güçlerinin kendileri veya operasyonun yetki çatısı altında silaha başvurabileceği ifade edilebilir. Soğuk Savaş sonrasında operasyonlarda özellikle sivillerin korunması ve desteklenmesi ve politik sisteme karşı zorlayıcı eylemlere karşı gerekli tüm müdahalelerin yetkilendirme bağlamında kullanılmasını yetkilendirilmiştir (Peter, 2015, s. 360).

1990 yıllarının başlangıcında barış güçlerinde gücün kullanılmasına yönelik hoş görünün arttığı ifade edilebilir (Peter, 2015, s. 360). Buradan hareketle operasyonlarda savunmadan çok saldırı bağlamında güç kullanılabilir. Zira BM'nin barış güçlerine sadece barış antlaşmasını, sivilleri ya da kendisi dışında aynı zamanda ev sahibi devleti ve hükümeti korumak ve yardımda bulunmak amacıyla de gerekli durumda yetkiler dahilinde tüm gücün kullanılması yetkisini tanımıştır. Ancak barış güçlerinin bu tarzda bir güç kullanımının hedef alınan gruplar tarafından meşru görülmediği belirtilebilir (Peter, 2015, s. 360).

1.3.1.4. Dış Aktörlerin İş Birliği

Çatışmalarda üçüncü partinin katılımının önemli bir faktör olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda çatışan taraflara silah desteği veya politik destek gibi kanallar çatışmanın seyri açısından belirleyici örnekler olarak gösterilebilir. Bölge ülkelerinin kendi çıkarları veya bölgedeki etkinlikleri bağlamında çatışmadaki bir taraf için BM barış gücü operasyonlarında lehte veya aleyhte girişimler veya eylemlerde bulunabileceği ifade edilebilir (Diehl, 1988, s. 500). Birkaç araştırmanın bulguları barış gücü operasyonlarının başarılı olma şansının özellikle Güvenlik Konseyi'ndeki daimî üyelerin desteği olması durumunda daha geniş olduğuna işaret etmektedir (Lijn, 2009, s. 51). Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğinin belirgin olmaktadır. Ruanda Bağımsız Soruşturması ve

Srebrenitsa Genel Sekreteri raporları, bu iki çatışma bölgesindeki BM'nin başarısızlığının temel sebeplerinden bir tanesini uluslararası camianın politika isteksizliği şeklinde belirtmiştir.

Öte yandan BM'ye dünyanın çatışma bölgesinde daha etkili ve sonuç alıcı girişimlerin sağlanması amacıyla daha fazla kaynak, eğitilmiş personel, profesyonel sivil çalışan, birlik ve polis desteklemesi gerektiği belirtilebilir (Dorn & Collins, 2020, s. 100). Öte yandan Evans Pushkina'ya göre çatışmadaki çatışan tarafla desteği veya yardımı olan dış devletlerin de bu yardımlarını ve desteklerini de kesmeleri (akt: Lijn, 2009, s. 52) çatışmanın sona erdirilmesi ve barışın tesis edilmesi noktasında önemli bir noktadır. Bu hususun özellikle önemli olduğu çatışan tarafların dış aktörler tarafından bölgesel ya da ulusal çıkarlar bağlamında desteklenmesinin oldukça yaygın olduğu gösterilebilir. Bu bağlamda etkili ve verimli bir BM barış gücü operasyonu ve amaçları bağlamında başarıya ulaşması çatışan taraflara dış destek veya yardımların kesilmesi durumunda daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Diğer taraftan bölgesel güvenliğin sağlanması amacıyla çatışmanın ülke sınırları dışına çıkmasının önlenmesi gerektiği ifade edilebilir. Nitekim 'bulaşma' (contagion) olarak tanımlanan çatışma bölgesindeki çatışma komşu veya bölgedeki diğer ülkelere taşabilme ihtimali olmakla birlikte dış müdahalelerin de olağan olduğu ifade edilebilir. Bu kriter ne kadar komşu ülkenin çatışmada olumlu veya olumsuz rol aldığı, mülteciler üzerinden iç işlere karışıp karışılmadığı bağlamında değerlendirilebilir (Pushkina, 2020, s. 265). BM barış güçleriyle barış inşa edilebilir ve çatışma, seçimlerin de gözlenmesiyle sonuca ulaştırılabilir. BM'nin müdahil olmadığı durumlar kısa veya orta vadeli görüşmeler, antlaşmalar veya seçim için hazırlanan planlamalar savaş baronları veya diktatörlerin ellerine bırakılabilir veya bölgedeki dış aktörlerin müdahalesinin oluşmasına tehlike oluşturabilir (Dorn & Collins, 2020, s. 100).

1.3.1.5. Çatışan Tarafların Güvenlik Hissiyatları

Bu madde özellikle çatışan tarafların silahsızlanması ve demobilize olması açısından önem arz etmektedir. Bunun temel sebebi çatışan tarafların kendi güvenlik kaygıları bertaraf edildiğinde silahsızlanma ve demobilize olma

noktasında daha arzulu ve istekli bir tutum sergiledikleri şeklinde olması gösterilebilir. Güvenlik kaygısı taşımayan çatışan taraflar ancak bu sayede üçüncü tarafın tarafsızlığına ve adaletli olmasına itimat edebilir.

BM barış güçlerinin çatışmada bir tarafa yönelik taraf aldığı -devletin otoritesi artırmak ya da düşman savaşanların yok edilmesine yönelik yardım olabilir- belirli zamanlarda çatışma ve siyasi dinamikler üzerinde etkide bulunduğu ifade edilebilir (Peter, 2015, s. 364).

Öte yandan çatışma bölgelerinde görev alan operasyondaki birliklerin yetkili veya yetkisiz herhangi bir müdahalesi neticesinde çatışan taraflardan birinin tepkisiyle karşılaşmış olmakla birlikte düşman olarak da kabul edildiği barış gücü operasyonların geçmiş görevlerinde görülmüştür. Buradan hareketle bir tarafın meşruluğunu kazanırken diğer tarafında meşru olmayan iddialarına sebebiyet verebilmektedir. Aynı zamanda bu tarzda müdahaleler bazı aktörlere uzun vadede sürdürülebilir olmayan bazı güçlendirmeler sağlamaktadır (Peter, 2015, s. 364). Bu bağlamda çatışan taraflar bir güvenlik çıkmazında kendilerini bulmaktadırlar (Lijn, 2009, s. 53) ve bu çıkmaz sonucunda da çatışmayı sonlandırmak bir tarafa; silahsızlanma ve askeri birliklerin artırılması noktasında daha da arzulu ve isteki olma durumunda olmaktadır.

Böyle bir durumun görev esnasında engellenmesi için çatışan taraflara güvenlik noktasında alternatif kaynaklar sunulması gerekmektedir (Lijn, 2009, s. 53). Güvenlik noktasında çekinmesi veya kaygısı olmayan çatışan taraflar, bu şekilde dış müdahalenin tarafsız ve sürdürülebilir ve de güvenilir olduğuna yönelik bir inançta bulunabilir.

Tarafların kapsamlı bir şekilde yetkilendirilmiş, gerekli ve yeterli eğitimden geçmiş, ateşkesin uygulanması noktasında birliklerin gerekli kapasite ve kaynağa sahip olması da güvenlik hissiyatları noktasındaki endişelerini azaltıcı bir etken olarak değerlendirilebilir (Khalfan, 2020, s. 229).

1.3.1.6. Açık ve Uygulanabilir Yol Haritası

BM barış güçleri yetkilendirmelerinde güvenlik bağlamındaki görevler, sivillerin korunması, ateşkes antlaşmalarının uygulanmasının yanı sıra aynı

zamanda artık barışı kurma (peacebuilding) bağlamındaki seçimleri organize etme, cinsiyetler arası eşitlik ve insan haklarının gelişimi gibi görevlerle de yetkilendirilebildikleri belirtilebilir. (Blair vd., 2021, s. 665). Mandatenin içeriğinde belirtilen maddeler ve hedefler çatışmanın başarılı olması noktasında genel olarak muazzam derecede önem ifade etmektedir. Zira BM barış güçlerinin askeri güç bağlamında gerekli olan kaynak ve kapasiteye sahip olmama durumundan dolayı görevlerinin amaçlarına ulaşmada başarısız oldukları belirtilebilir (Dorn & Collins, 2020, s. 101) Brahimi raporu da açık, güvenilir ve uygulanabilir bir mandatenin çok önemli olduğunu ifade etmektedir (Lijn, 2009, s. 54).

Mandatenin çok önemli olması noktasında hayati husus, çatışma esnasında birliklerin hangi durumda harekete geçip geçmeyeceği noktasında kesin bir çizginin ve emrin olması durumudur. Netliği açık olmayan bir madde olması durumunda birlikler etkili bir müdahalede bulunmayabileceği gibi gerekli olmadığı halde kendini çatışmanın bir tarafı veya çatışan tarafların birisinin safında görebilir. Bu operasyonun tarafsızlığına gölge düşürebilir, daha da ileri seviyede operasyonun geri çekilmesine kadar da sebep olabilmektedir. Buradan hareketle özellikle BM barış güçlerinin daha fazla kaynağa ihtiyaç duyduğu belirtilebilir (Dorn & Collins, 2020, s. 102).

İçeriği ve kapsamı açık olan bir mandate aynı zamanda savaşın eşiğinde olan bir çatışma bölgesine yerleştirilecek olan barış gücü operasyon birlikleri, hareket ve kabiliyet noktasında da birtakım sorunlara evrilecek noktada olmaması gerekmektedir. Zira barışın tesis edilmediği ya da barış için koşulların sağlanmadığı bir bölgeye veya çatışmaya gönderilecek barış güçlerinin mandate kapsamında veya dışında hareket etmeleri çatışan tarafların birinin veya tüm tarafların güvenlik kaygısına veya operasyonun tarafsızlığına gölge düşürebilecektir.

1.3.1.7. Zamanında ve Yerinde Birliklerin Yerleşimi

Çatışma bölgelerinde veya durumlarında süreç ancak kriz ya da çatışmaya evrildiği anda dış aktörlerin ve uluslararası kurumların ilgisini çektiği görülmektedir. Ancak sürecin çatışmaya doğru bir hal alması ya da çatışmaya dönmesi noktasında yerleştirilecek barış gücü operasyonlarının başarılı olma ve

görevlerini ifa etme noktasında (Lijn, 2009, s. 55) çatışma sürecine evrilmeden yerleştirilmesi durumunda başarılı olma ihtimalinden veya olasılığından daha az olduğu belirtilmektedir.

Öte yandan Doyle ve Sambanis'e göre, çatışma süresi ne kadar fazla ise Birleşmiş Milletler'in müdahalesinin başarılı olma ihtimali o kadar yüksektir (akt. Lijn, 2009, s. 56). Bunun temel gerekçeleri çatışan tarafların savaştan bıkmaması, çatışmanın tarafları yorması ve çatışan tarafların ateşkes veya barış için üçüncü bir tarafı kabul etmeleri belirtilebilir. Fakat zamanlamanın etkili olduğu ve çatışmayı sonlandıracak şartların çatışan taraflar tarafından kabul edilip uygulayabilecekleri şeklinde olması gerekmektedir. Öte taraftan çatışmayı sonlandıracak bu durumların hasarı taraflar için çatışmanın sürmesi durumunda etkilenecekleri hasardan daha az olması gerektiği ifade edilebilir. BM barış gücü operasyonlarının doğru bir zamanlama ile yerleştirilmesi durumunda sürece uyum sağlamada ve çatışmanın son bulunmasına veya barışın sürdürülmesine yardım edebilecektir (Khalfan, 2020, s. 230).

1.3.1.8. Yeterince Uzun Görev Süresi

Savaştan sonraki süreç içerisinde her şeyin hemen yerine oturtulması çok güçtür. Bu bağlamda özellikle çok kapsamlı ve çok yapılı bir gelişme olduğu ifade edilebilir. Öncelikli olarak insan ve alt yapı hizmetlerinin tekrardan onarılması gerekmektedir. Diğer taraftan adli makamlar ve güvenlik güçlerinin tekrardan eğitimden geçilmesi, hukukun tekrardan uygulamaya konulması, yasaların tekrardan düzenlenmesi ve uygulanması gibi uygulamaların kısa bir süre içerisinde yapılması oldukça zor bir çaba ve süreç olarak ortaya çıkmaktadır. (Blair, 2019, s. 368).

Barış güçlerinin görev süreleri boyunca, önceki bölümde belirtilen hususların gerçekleştirilmesi amacıyla üç temel başlık altında görevlerini yapmaktadır. Bunlar devriyeler, kamusal çalışmalar ve devam etmekte olan veya askıya alınan görüşmelerin sonuca kavuşturulması şeklindedir. Bunlar tekil anlamda önemli olmamakla birlikte, toplu olarak sürecin olumlu tamamlanması ve barış güçlerinin hedeflerine ulaşması noktasında önemli bir faktördür (Blair, 2019, s. 370). Devriyelerin özellikle vatandaşlar açısından hükümetin tekrardan güven

kazanması ve güven tazelemesi açısından önemlidir. Ek olarak kontrollü ve gözlem dahilinde bir ortam sivilere, devlet güvenlik güçleriyle ve sivil çalışanlarıyla tekrardan etkileşime geçmesine de olanak sağlamaktadır (Blair, 2019, s. 370).

Operasyonun uzun süreli olması kesin başarının bir gereksinimi olarak ifade edilmeyebilir ancak kapsamlı bir mandate ve de yeterli bir görev süresine sahip olmalıdır. Geniş ve kapsamlı bir mandate ve yeterli görev süresine sahip barış gücü operasyonlarında başarı, sahip olmayan bir operasyona göre olasılığı daha yüksek olmaktadır (Lijn, 2009, s. 57). Bu noktada özellikle Birleşmiş Milletlerin operasyon süresince görev alacak birliklerin sayısı ve operasyon süresi boyunca barış güçlerinin maddi olarak desteklenmesi noktasında yapması gerekenleri yerine getirmesi önem ifade etmektedir. Aksi taktirde özellikle ekonomik bağlamda finans desteğine sahip olmayan bir operasyonun ve bu operasyonda görev alacak olan güçlerin görevlerini yerine getirme noktasında ne kadar başarılı olacağı soru şeklinde belirtilebilir.

Genel çerçevede fiziksel şiddet ve çatışmanın temel sebeplerine son vermek amacıyla zamanında birliklerin yerleşimi önemli bir etken olduğu belirtilebilir. Öte taraftan birliklerin operasyon bölgesinde yeterli süre kalmasının yine kalıcı barışın sağlanması açısından önemli olduğu ifade edilebilir (Khalfan, 2020, s. 230).

1.3.1.9. İç ve Dış Koordinasyon

BM'nin başarı ve başarısızlığı farklılaştıran kriterler bağlamında iç ve dış koordinasyon- politik ve diplomatik hedefler- önemli bir kriter olmaktadır (Druckman, 1997, s. 161). Barış gücü operasyonlarının başarılı veya başarısız olması noktasında bir diğer önem arz eden kriter ise operasyonun görevleri ve hedeflerinin gerçekleşmesi bağlamında iç ve dış aktörlerle iş birliği içerisinde olması durumudur. Brahimi raporunda da belirtildiği üzere iç ve dış koordinasyonun sağlandığı bir BM barış gücü operasyonu, sağlanmadığı bir operasyona göre daha yüksek bir olasılık ve şansa sahip olduğu ifade edilebilir. Birleşmiş Milletler görev süresi boyunca dış aktörlerle iş birliği içerisinde olma

durumuna örnek olarak Dünya Bankası veya Uluslararası Para Fonu kurumları ile iş birliği ve koordinasyon içerisinde olması durumu örnek olarak gösterilebilir.

Operasyonların aynı zamanda bölgedeki aktörlerin katkılarına da bağlı olduğu ve bu sayede çatışmayla mücadelede edinilecek başarı veya başarısızlık üzerinde etken olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda özellikle yakınlarında gerçekleşen çatışmalarda gerçekleştirilecek olan operasyonlarda komşu devletlerin özellikle kendi iç güvenlik ve ülke bütünlükleri için daha fazla yardım yapma arzusunda olduğu ifade edilebilir (Mason, 2020, s. 35). İç aktörler olarak da özellikle yerel güçler örneğin merkeze bağlı kamu kurum ve kuruluşları veya taşra teşkilatları veya sivil toplum örgütleri gösterilebilir. Bu iç dış koordinasyonun veya iş birliğinin operasyonların başarılı olması noktasında büyük bir etken ve faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte taraftan yerel aktörlerin ve yerel dinamiklerin çatışma bölgelerinde etken olarak değerlendirilebilir. Bunun da BM barış güçleri için çatışmayı verimli bir sonuca ulaşma yerine daha da karışık bir durum haline getirdiği belirtilebilir (Dorn & Collins, 2020, s. 99). BM Güvenlik Konseyi'ndeki daimî üyelerin özellikle barış güçlerinin düzenlemelerini destekleme ve çatışma bölgelerindeki çatışan faktörleri anlaşıma noktasında baskılamalarının, çatışmanın sona erdirilmesi ve barış gücü operasyonlarının hedeflerine ulaşma noktasında önemli olduğu belirtilebilir. Çatışmanın olduğu ülkenin sınır komşularının barış güçlerini desteklemeleri ve operasyonun sahiplenmelerinin önemli olduğu belirtilebilir. Zira bu ülkeler çatışmaya bir şekilde çıkarları doğrultusunda destekte veya destek eğiliminde bulunma olasılığına sahiptir (Khalfan, 2020, s. 229).

1.3.1.10. Sahiplenme

Sahiplenme anlamı tam olarak açık olmamakla birlikte genellikle barış güçlerinin çatışmayı sahiplenmesi olarak değerlendirilebilir (Lijn, 2009, s. 57). Bugün BM'nin operasyonlarda sivilleri koruma, ülkedeki yaşayanlarla etkileşime geçme ve yerel onaylamaların alınması için girişimlerde ve eylemlerde bulunması bunu örnekler niteliktedir (Dorn & Collins, 2020, s. 102).

Özellikle çatışma bölgesindeki yerel halkın barış güçlerinin çatışmaya bir taraf ya da yönlendirme vermesi amaçlarına sahip olarak görmesi durumunda

karşı pozisyon alabilmektedir. Bu durumda da özellikle barış gücü operasyonlarının çatışmayı sona erdirmesi ve akabindeki süreçte barışın tesis edilmesi, taban tarafından kabul görmesi ve desteklenmesi noktasında istenilen sonuçların alınmasına engel teşkil edebilecektir.

Bu çerçevede barış güçlerinin özellikle çatışma bölgesindeki halkın bakış açısında kabul görmek ve de operasyonların amacına ulaşması bağlamında çatışmayı sahiplenmesi ve çatışmaya herhangi bir taraf olmaması ya da herhangi bir tarafa eğilim duymaması gerektiği ifade edilebilir.

1.3.1.11. Sivillerin Korunması

İnsani anlamdaki yaşanan acı ve trajik durumların azaltılması barış gücü operasyonlarının bir diğer hedefi olarak tanımlanabilir. BM'nin insan nüfusunun acı çekmesini engellemek zorunda olduğu ifade edilebilir. Bunu sağlamaya yönelik de en temel aracın barış gücü operasyonları olduğu belirtilebilir. Bu kriter bağlamında insan haklarının kapsamının azalıp, artması veya çiğnenmesi ve mülteci faktöründeki sayı ve kapasitesinin kapsamı şeklinde değerlendirilebilir (Pushkina, 2020, s. 265). BM barış güçlerinin sivilleri koruma noktasındaki başarısının üzerinde etnik gruplar arasındaki güç dağılım oranının etkili olduğu ifade edilebilir (Salvatore, 2020, s. 1108).

Her görevin insancıl bileşen bağlamında yetkiler ve görevler içermesi gerektiği ifade edilebilir. Bunun temel sebebi sıklıkla çatışma bölgelerindeki sivillerin gerek kayıp gerekse de şiddet içerikli eylem veya müdahalelere maruz kalması gösterilebilir. Bu çerçevede çatışma bölgesindeki toplumun bütünleştirilmesi açısından da görevin yetkisi bağlamında içerik olarak yetkilendirilmelerin tanınması gerekmektedir. Nitekim çatışma bölgelerinde özellikle hukuksal normların ve değerlerin çiğnenmesinden sonra toplum içerisinde bölünmelerin ve ayrışmaların yaşandığı ve bunun neticesinde insan haklarının uygulanması noktasında yetersiz kalındığı ve insan haklarına karşı eylemlerin ve olayların yaşandığı ifade edilebilir (Ndulo, 2011, s. 801).

Literatürün değerlendirilmesinden sonra barış operasyonlarının belirlenen kriterler bağlamında başarılı veya başarısız şeklinde değerlendirilmesi mümkündür. Bu kriterler her ne kadar bazı noktalarda benzerlik taşıdığı

söylenebilirse de farklı yazarlar ve kurumlar tarafından farklı bakış açılarıyla belirlenmiş ve temelde birbirinden farklılık ifade etmektedir. Örnek olarak yetkinin kapsayıcı olması ve uygun bir şekilde uygulanması ortak kriter olarak değerlendirilebilir. Öte yandan birçok yazar çatışmanın şiddetinin azaltılmasını ve çatışma çözümünün desteklenmesini kriter olarak seçtiği ifade edilebilir (Garb, 2014, s. 53).

Çalışmanın devamında hangi kriterlerin hangi vakada başarılı veya başarısız şekilde gerçekleştiğinin çıkarımına ulaşmak için vakaların tarihsel arka planı da dahil olmak üzere vakaların çatışmaları ve bu çatışmaların temel özellikleri açıklanmaya çalışılacaktır.



2.BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞ GÜCÜ OPERASYONLARI

2.1. Vakalar ve Tarihsel Arka Planları

2.1.1. Demokratik Kongo Cumhuriyeti

1990'lı yıllarda Ruanda ve Burundi'deki Tutsi'lerin soykırımı uğraması neticesinde bu iki ülkeden komşu ülkelere doğru bir mülteci akımı gerçekleşmiştir. Bu iki ülkeden kaçan sivillerin oluşturduğu istikrarsızlık şiddet içerikli eylemlere sebebiyet vermiştir. Bunlardan biri bölgesel güçlerin destekleriyle kabile toplulukları arasında sivil savaşın ortaya çıkıp insanlık krizine sebebiyet veren eski Zaire ülkesi olan Kongo Demokratik Cumhuriyeti'dir (Alvarez-Espeda vd., 2022, s. 14).

DRC'de İnsan Hakları bağlamında olumsuz bir geçmişi olan Kongo Ordusu ile müttefik olan MONUC, yetersiz ve yeterli derecede tecrübe ve bilgiye sahip olmayan personelleri ile yerel halk nezdindeki imajına gölge düşürmüştür (Berdal, 2018, s. 16). Etkili olmayan bir yönetim, kapasitesi ve olanakları sınırlı olan birlikler, çok büyük lojistik sorunlar gibi sebeplerin bir araya gelmesi ile çok büyük koruma sıkıntıları yaşadı (Berdal, 2018, s. 17).

Öte yandan sivillerin korunması amacıyla ülkenin doğusunda Goma'daki bazı güvensizlikler dışında bölgesel ve uluslararası imzalanan antlaşmalar neticesinde korunma büyük ölçüde sağlanmıştır (Alvarez-Espeda vd., 2022, s. 15). Buna komşu ülkeler ile imzalanan antlaşmalar da örnek olarak gösterilebilir. Gerek sivil örgütler gerekse de yerel kuruluşlar ile uyum içerisinde ortak gerçekleştirilen yaklaşımlar ve eylemler neticesinde kadın hakları ve kadınların sosyal yapıdaki etkinliği artırılmış ve aynı zamanda kadına yönelik şiddet de büyük ölçüde azaltılmıştır (Alvarez-Espeda vd., 2022, s. 12).

Ancak yine de MONUC'un sivillerin korunması amacıyla gerekli eylemleri ve hareketleri gerçekleştirmesi, BMGK'nin 1291 nolu kararıyla yetkilendirmesine rağmen sivillerin korunmasına yönelik başarısızlıklar yaşandı (Bayo, 2012, s. 919). Bukavu'ya sayıları 1000 ile 1500 arasında değişen isyancı grubun herhangi bir MONUC barış gücünden karşılık olmaksızın 2004 tarihinde girmesi bu başarısızlığa örnek olarak gösterilebilir. Buraya gelen isyancı grup

kendi etniklerinden kişilerin soykırımla karşı karşıya kaldığını ileri sürerek şehri yıkıma uğrattı.

MONUC'un diğer başarısızlığı da Interahamwe-Hutu aşırı militanlar- ve diğer militan grupların silahsızlandırılmasının sağlanması noktasıydı. Nitekim Interahamwe Doğu Kongo'da yüzlerce insanın ölümünden, cinsel istismar ve tecavüzünden, şiddet görmelerinden ve yerlerinden edilmelerine sebebiyet veren ve sorumlu tutulan yapıdır (Bayo, 2012, s. 919). 2007'nin sonlarında MONUC'un lojistik destek sağladığı Kongo Ulusal Ordusunun Laurent Nkunda'ya karşı operasyonu tamamıyla bir başarısızlıkla sonuçlandı. Bu olayın akabinde gerçekleşen olaylardan ötürü yaklaşık olarak 200.000'e yakın insan 2009'a kadar sürecektir olan zaman diliminde bölgeden ayrılmak durumunda ya da zorunda kaldı (Bayo, 2012, s. 920). Bu bağlamda MONUC özellikle sivilleri koruma ve insan haklarını koruma gibi en temel iki hedefini gerçekleştirmekte başarısızlık yaşamıştır. Bu başarısızlık, hem hükümetin kontrolünde olan bölgelerde hem de isyancı grubun kontrollünde olan bölgelerde gerçekleşti (Bayo, 2012, s. 920).

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Birleşmiş Milletler Görevi (MONUC)'un temel görevleri sivillerin korunması, barışı koruma ve insancıl yardımların sağlanması şeklindedir. 2009'da sivil savaş sona ermiş ve ülke Kongo Demokratik Cumhuriyeti olarak yeniden isimlendirilmiştir. Bu sebeple MONUC MONUSCO olarak tekrardan düzenlendi. Ülkenin doğusundaki isyancı gruplar hükümetin, bölgedeki siyasal gelişmenin ve sosyal istikrarın sağlanmasından kaçındıklarını savunmuştur (Alvarez-Espeda vd., 2022, s. 13). Ülkedeki Mobutu Hükümeti Soğuk Savaş döneminde Komünizme karşı olduğundan başta ABD'nin ve Batı'nın desteğini almıştır. Yönetimde kaldığı süre boyunca yaptığı yolsuzluklar ve yönetimdeki eksikliklerine rağmen verilen bu destek Soğuk Savaşın bitiminden sonra devre dışı kalmıştır.

Bu noktadan sonra Mobutu pozisyonunu hızlıca Fransa'ya doğru yönlendirmiş ve öte yandan Fransa bu durumu bölgede daha aktif rol alma politikasının bir parçası olarak değerlendirmiştir. Bu girişim ABD ve müttefikleri tarafından tepkiyle karşılanmış ve Washington'un eski müttefik Mobutu'nun yönetimden düşürülmesi amacıyla Kabila'ya destek vermesi ile sonuçlanmıştır (Bayo, 2012, s. 923).

Öte yandan Lusaka ateşkes antlaşmasının diyalog yoluyla elde edilmesi ve çatışan tarafların diyalog yoluyla antlaşmasının sağlanması çatışan aktörlerin değil süper güçlerin burada aldıkları roldür. ABD ve İngiltere'nin Ruanda ve Uganda'ya askerlerini Kongo'dan çekmesini ısrarla bildirmiştir. Aynı zamanda destekledikleri Kabila'nın diktatör olarak değil seçilmiş bir kişi olarak yönetimde kalmasının daha demokratik bir yöntem ve sonuç olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Bunun sonucunda 2006'daki seçimlerin demokratik bir şekilde yapılması sağlanmıştır.

MONUSCO bağlamında çatısı altında, çatışan tarafları silahsızlandırma, isyancıları ve paramilitere faktörlerini demobilize etme, sivilleri koruma ve gerektiğinde çatışan taraflara karşı pozisyon almak üzere 18.000 üzerinde askeri birlik görevlendirildi (Hultman vd., 2014, s. 737). Sonra MONUSCO şeklini alan MONUC örneğinde BM Güvenlik Konseyi (GK), Şubat 2000 tarihinde 5,537 personel ile görev kapasitesini artırdı. Ancak 2001 sonunda personel kapasitesi 2,294 kişiye düşürülmüştür. Aralık 2002 tarihinde BMGK ek olarak 8.700 askeri personeli daha görevlendirdi. Ancak bunların çatışma bölgesine ulaşması 9 ay sonra gerçekleşmiştir. Bunun temel gerekçesi BMGK düzenlemelere uygun bir şekilde var olan güçlerin kapasitesinin ve yetkisinin silahsızlandırma, demobilize etme ve bütünleştirme kriterlerini yerine getirmek için yetersiz kalınması durumunda sadece personel sayısının artımına gidilmesi gerekçesindendir (Hultman vd., 2014, s. 741).

2002 yılında özellikle çatışmanın yeniden alevlenmesi üzerine BM genel sekreteri güvenlik konseyine iyi donanımlı uluslararası bir güç için istekte bulundu. Bu istek temelde Bunia bölgesindeki çatışmaların sivil can kaybına ve yerli halkın yerlerinden edinmesine bağlıydı. Genel Sekreter bu gücün bir üye devlet tarafından yönetilmesini keza istemişti. Fransa bu görevi kabul etti ve AB gücünün lideri olarak IEMF (Interim Emergency Multinational Force) 30 Mayıs 2003 tarihinde Bunia bölgesine yerleştirildi. Ancak bu müdahale sadece sınırlı bölgede etkin olabildi. Öte taraftan söz konusu bölgeden uzaklaştırılan çatışan gruplar diğer bölgelerde ağır sonuçlara sebebiyet vermekteydi. Aynı zamanda Fransa 1 Eylül 2003'te güçleri geri çekmek için girişimlere başlamıştı.

2013 baharında BM Güvenlik Konseyi uzun süreli barış güçlerinin yetkisini genişletmiştir (Peter, 2015, s. 355). Zira bu yetkiler bağlamında yeni birtakım kullanımların da ortaya konulduğu belirtilebilir. Örnek olarak stratejik iletişim kullanımı ve askeri istihbarat verilebilir (Peter, 2015, s. 352). BM barış güçlerindeki en yeni faktörler olarak belirli düşman hedefinin olduğu operasyonlar ve savunmadan saldırıya geçiş örnek olarak gösterilebilir. Özellikle bu yeni amaçların MONUSCO’da kullanıldığı ifade edilebilir. Burada özellikle Güvenlik Konseyi ‘Müdahale Gücü Birimi’ (Force Intervention Brigade) örnek olarak gösterilebilir. Öte taraftan bu güç tanımlaması ve yetkilendirilmesi ilk kez bir barış gücü operasyonunda tanımlanmıştır (Peter, 2015, s. 354).

Çatışmanın bitmesinin istikrarın ülkede sağlanması, seçimlerin yapılması, hukukun yerleşimi, güvenlik sektörünün yenilenmesi, ekonomik gelişim çocuk yaştaki askerlerin desteklenmesi ve topluma tekrardan kazandırılması, silah akışının durdurulması şeklinde belirtilebilir. Bu bağlamda MONUSCO gücün kullanılması ve sivillerin korunması bağlamında yeni bir konsept oluşturmuştur. Aynı zamanda bölgesel organizasyonlarını kullanarak ortak bir karışımından oluşmuştur (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 163).

Kongo örneğinde barış güçlerinin hükümet ile bağlantılı girişimler, başarısız olma ihtimali üzerinde başarılı olma ihtimalinden daha fazla etkiye bulunmuştur (Denis, 2016, s. 4). Bu doğrultuda Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde (DRC), BM’nin çeşitli hatalar yaptığı belirtilebilir. Bu hatalar genellikle şiddeti önleyici hareketlerde bulunmaması şeklinde ifade edilmiştir (Hultman vd., 2014, s. 745). Örneğin 2004 baharında Bukavu şehrinde ortaya çıkan bir kriz yüzlerce insanın ölümüne sebebiyet vermiştir. Bu olay gerçekleşirken BM barış güçlerine bağlı 800 personelden oluşan küçük bir birlik bölgedeydi. Bunun temel gerekçesi kriz ortaya çıkmadan önce Bukavu’nun diğer bölgelere nazaran daha sakin olması gerekçe olarak gösterilmiştir fakat MONUC bu kriz gerçekleşirken müdahale etmek için yeterli ekipmana ve birliğe sahip olamamıştır (Hultman vd., 2014, s. 746).

Bukavu başarısızlığı BM’yi MONUC’un görev ve yetkisini güçlendirmek zorunda bırakmıştır. Bu bağlamda BM MONUC’un askeri personel kapasitesini 15.000’e çıkarmış ve bunların 3,700’ünü MONUC’un daha da ileri bir çatışmayı

önlemek amacıyla görev yaptığı Güney Bukavu bölgesinde görevlendirmiştir (Hultman vd., 2014, s. 745).

MONUSCO operasyonu ile ilgili olarak devamlılık oluşturan tek husus sivillerin korunması şeklinde gerçekleşmiştir. MONUSCO'nun mandatesi, kaynakların kullanılması yönünde karar almada sivillerin korunması öncelik olarak tanımlanmıştır. (Smidt, 2020, s. 345). Aynı zamanda barış güçlerinin kapasitelerinin ve güçlerinin sivillerin korunması bağlamında karar alma noktasında kullanılması gerektiği belirtilebilir (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 163). Bunun sağlanması için de tüm yolların kullanılması konusunda yetkilendirilmiştir. Hükümetin yerleşmesi, seçimlerin yapılması, özellikle kadın hakları ve temsiliyeti bağlamında yaşanan gelişmeler bu çıkarımı destekler niteliktedir.

2.1.2. Güney Sudan

Güney Sudan 2011 tarihinde parçası olduğu Sudan'dan bağımsızlığını kazandı. Bölünmenin temel sebebi ülkenin Güneyinin ülkenin Kuzeyinin baskısı altında hissetmesi şeklinde ifade edilebilir (Arvidsson, 2023, s. 21). Bu hissedilen ayrımcılığın en temel sebeplerinden bir tanesi kültürel bağlamda Kuzeyin çoğunlukla Müslüman Güneyin ise Hristiyanlardan oluşması şeklinde değerlendirilebilir (akt. Arvidsson, 2023, s. 22). Aynı senede Güney Sudan'da Birleşmiş Milletler Görevi (UNMISS) yeni devletin yönetiminin kurulması ve yerleştirilmesi amacıyla görevlendirilmiştir. 2013 yılında kabileler arasında sivil savaş ortaya çıktı. 2018'de aralıklı süren çatışmalardan sonra güven vermese de bir uzlaşmaya varıldı (Alvarez-Espeda vd., 2022, s. 10). Güney Sudan'da bağımsızlıktan önce BM varlık göstermiştir. Müslüman Kuzey ve Hristiyan Güney arasındaki yaklaşık 50 yıllık bir savaştan sonra Sudan'a bağlı olan Güney Sudan 2011'deki seçim aracılığıyla bağımsızlığına ulaştı.

UNMISS 2005 yılında Sudan hükümeti ve Sudan Halkını Özgürleştirme Ordusu/Hareketi arasında imzalanan CPA (Comprehensive Peace Agreement) barış antlaşmasının uygulanmasını gözlemlemek üzere görevlendirilen UNMISS'in hemen ardından Birleşmiş Milletler tarafından kuruldu (Hutton, 2014, s. 8). Sudan Hükümeti (GoS), BM karşıtı protestoları ve kampanyaları desteklemiş,

operasyonları engellemiş ve geciktirmiş, hareket özgürlüğünü kısıtlamış ve UNMISS personellerini taciz edip tutuklama ile suçlamıştır (Hutton, 2014, s. 8).

UNMISS ve GoS arasındaki tansiyon Ekim 2005 tarihinde Genel Sekreter Özel Temsilcisi Jan Pronk'un 'persona non grata' ilan edilmesiyle zirve yapmıştır. Bunun temel sebebi Jan Pronk'un Darfur'da Sudan Silahlı Birliklerinin kapasitesinin eksikliği ve bölgede işlenen vahşet ve şiddet içerikli fiillerin kamuoyuna yansıtılmasına sebebiyet vermiş olmasıdır (Hutton, 2014, s. 8).

Öte yandan 2003 tarihinde tansiyon Sudan Özgürleştirme Hareketi/Ordusu'nun (SLM/A) ve Adalet ve Eşitlik Hareketi (JEM) Başkan Omar Al-Bashir'i Darfur'daki baskıları ve neticesinde Darfur savaşını başlatmakla suçlamasıyla en şiddetli noktasını görmüştür. Akabinde isyancı gruplar hükümeti devirmek amacıyla silahlandılar. 300,000 ölümün ve 2,5 milyon kişinin yer değişmesine sebebiyet veren Darfur savaşının SLM/A ve JEM için büyük bir başarısızlık olduğu şeklinde tanımlanabilir. Darfur savaşı boyunca, Sudan Hükümeti Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından soykırım, savaş suçları ve sivillere karşı suç iddialarıyla suçlandı (akt: Arvidsson, 2023, s. 20).

Bağımsızlıktan iki yıl sonra Güney Sudan bölgesinde başkan ve eski başkan arasında yeni bir çatışma çıktı. Bu sebeple Aralık 2015 tarihinde BM bölgede artan şiddet olaylarından ve çatışmanın daha da şiddetlenmesinden ötürü UNMISS'in kapasite ve yetkisini artırmaya gitmiştir. Yeni yetkiyle özellikle çatışmadan etkilenen sivillerin korunmasına yönelik bir yetki tanımlanmıştır (Eyanae, 2022, s. 1-2). Bunun özellikle UNMISS'in kampları aracılığıyla yapılması belirtildiği ifade edilebilir. Bunun da bir neticesi olarak UNMISS kamplarının Güney Sudan'daki halk için bir korunma alanı olarak görmüştür (Eyanae, 2022, s. 2). Bu çerçevede 2011'de UNMISS yeni kurulan Güney Sudan hükümetine destekleyici bir kaynak olarak gönderilirken, 2013 tarihindeki yeniden yetkilendirmeyle sivil savaş eşiğine geline nokta da sivillerin işkenceden, istismardan, insan haklarına karşı suçlardan, tecavüzlerden gibi faktörlerden sivilleri korunma görevine bürünmüştür (Eyanae, 2022, s. 3). UNMISS'in temel görevleri yeni kurulan ülkede güvenlik ve barış için destek sağlamak ve yeni kurulan hükümetin demokratik ve komşu ülkelerle iyi bir komşuluk geçirmesini sağlamak için yardımcı olmak şeklinde belirtilebilir (Eyanae, 2022, s. 30).

Güney Sudan bölgesinde bağımsızlık öncesinde ve sonrasında insani anlamda krizlerin ve şiddet olaylarının yaşanıp sivillerin bunlardan çok etkilendiği ifade edilebilir (Eyanae, 2022, s. 27). Bölgede yaklaşık olarak 1,5 milyon insanın yerinden edinildiği ve yaklaşık olarak 50 bin insanın 2013 Aralık tarihinde başlayan sivil savaş neticesinde hayatını kaybettiği belirtilmektedir (Eyanae, 2022, s. 27). 26 Ağustos 2015 tarihinde Başkan Salva Kiir ve rakibi Ried Machar'ın imzasıyla Kapsamlı Barış Antlaşması (CPA) kabul edildi. 26 Nisan 2016 tarihinde antlaşmasının uygulanmasından sonra Ried Machar ikinci kez başkan yardımcısı seçildi. Ancak bunu takiben iki ay sonra tekrardan çatışma başladı (Eyanae, 2022, s. 27).

Öte taraftan bağımsızlığına ulaşan Güney Sudan Hükümetinin uluslararası kamuoyunda tanınırlık bağlamında barış güçleri gibi uluslararası kurum veya kuruluşlara ihtiyaç duyduğu ifade edilebilir. Ancak Güney Sudan Hükümeti kendi istek ve arzuları doğrultusunda hareket kabiliyetine sahip olmak için uluslararası müdahalelerden uzak durmak istediği de keza belirtilebilir (Hutton, 2014, s. 11). Mart 2020 düzenlemesiyle BM'nin en büyük ikinci barış gücü operasyonu şeklini almış olduğu ifade edilebilir.

Yıllık yaklaşık olarak 1 milyar dolar bütçe sağlanan UNMISS 2,228 sivil çalışan, 1,446 polis çalışan ve 14,222 askeri personelden oluştuğu belirtilebilir (Akt. Eyanae, 2022, s. 32). Bu bağlamda UNMISS'in yetki ve kaynak açısından büyük bir kapasiteye sahip olduğu belirtilebilir. UNMISS bu yetki ve kapasiteyi özellikle bölgede barışı sağlama ve sivilleri koruma amacıyla kullandığı belirtilebilir. UNMISS şu anda yaklaşık olarak 250,000 yerinden edinilmiş sivillere ev sahipliği yapmaktadır. UNMISS 2011 tarihinden beri Güney Sudan bölgesinde varlık gösterip operasyon görevini sürdürmektedir. Bu bağlamda BM'nin siyasi anlamda bir sonuç alınamayacağını düşünüp sivillerin korunmasına odaklandığı ifade edilebilir (Arvidsson, 2023, s. 6).

2.1.3. Kuzey Makedonya

Soğuk Savaşın sona ermesiyle bölgede çok yapılı devlet olan Yugoslavya Demokrasi ve pazar ekonomisi ışığında parçalanma ve dağılma belirtileri gösterdiği ifade edilebilir. Bu bağlamda Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte

Yugoslavya’da ortaya çıkan karışıklıklardan bir tanesi de Kuzey Makedonya olarak gösterilebilir. Yugoslavya’nın dağılmasından sonra Makedonya bağımsızlığını ilan etti (Özçelik, 2006, s. 113). Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından Barış için Ajanda programında desteklenen önleyici diplomasi (preventive diplomacy) yönetimi ilk kez Makedonya için kullanmış ve bu yöntemi barış koruma güçleri ile gerçekleştirmiştir (Özçelik, 2006, s. 112).

Makedonya bağımsızlığını ilan ettiği noktadan itibaren kendi içerisinde birden fazla karışıklıkla karşı karşıya kaldı. Bunlardan ilki ve en önemlisi Makedonya’nın ismi ve bayrağı üzerine Yunanistan ile olan tartışmaları, akabinde bölgenin yaklaşık yüzde 25,2’sini oluşturan Arnavut vatandaşlarının ülkenin idaresi bağlamındaki mücadeleleridir. Kosova ile girişilecek olası bir sınır savaşı, Sırbistan’ın kendi sınırlarını genişletme bağlamında ülkeye saldırma olasılığı ve son olarak cumhuriyetin ilanının Bulgaristan’da oluşturabileceği rahatsızlık diğer karışıklıklara örnek verilebilir (Özçelik, 2006, s. 114).

Öte taraftan komşu ülkelerden Makedonya üzerinde toprak bağlamında hak iddia ettikleri ve özellikle Yunanistan’ın Makedonya’nın isim ve ulusal sembolü açısından karşıt duruşu da bölgedeki karışıklığın temel sebepleri bağlamında belirtilebilir. Tüm bu karışıklığa karşın Makedonya Yugoslavya’nın dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan bir ülke olarak bölgede yer edindi.

Öte yandan UNPREDEP’in barış gücü operasyonun başlangıcında Bosna bölgesinde görev yapan UNPROFOR’un parçalı da olsa yetkisi veya merkezi idare anlamında bağlı olduğu ifade edilebilir. UNPREDEP yeni kurulmuş Makedonya hükümetinin uluslararası tanınırlığı bağlamında bağımsız ve egemen bir devlet açısından devasa nitelikte bir adım olarak BM tarafından kurulmuştur (Baer, 2001, s. 152).

Makedonya’daki çatışma, sınırlar açısından kendi sınırları içerisinde gerçekleşmiştir. Ancak öte taraftan dış tehditlerin ve karışıklıkların da Makedonya için sorun teşkil ettiği ifade edilebilir. Bu bağlamda özellikle Makedon hükümetinin BM önleyici diplomasi yoluyla barış güçleri üzerinden çatışma veya çatışmalardan kaçınmak istediği söylenebilir (Baer, 2001, s. 151). UNPREDEP diğer barış gücü operasyonlarıyla karşılaştırıldığında özellikle herhangi bir

çatışmanın ortaya çıkmadığı bir bölgeye önleyici birlik olarak gönderilen ilk birliktir (Baer, 2001, s. 151).

Yaklaşık olarak iki milyon nüfusu ile Balkanların kalbinde olan Makedonya Cumhuriyeti'nde Slav Makedonyalılar ve etnik Arnavutlar arasında etnik tansiyonlar yaşanmıştır. Özellikle Sırbistan ve Yunanistan komşu ülkeleriyle çatışmalar yaşamıştır (Ackermann, 1997, s. 69). Makedonya'daki Arnavut azınlıkların dört temel talepleri vardır. Bunlar, bir millet olarak anayasada tanınırlık, Makedonya'da Arnavutçanın ikinci resmi dil olarak kabulü, yüksek idari pozisyonlarda, askeriyede, polislikte ve hukuki makamlarda daha fazla temsiliyet ve üniversitelerde Arnavutça dilinin seçiminin hak olarak tanınması şeklindedir (Ackermann, 1997, s. 72).

UNPREDEP'in ilk temel hedeflerinin Makedonya ve Sırbistan arasındaki yaklaşık olarak 240-kilometre karelik ve Arnavutluk sınırında yaklaşık olarak 180 kilometre karelik alanda devriye gerçekleştirmek, tehdit edici herhangi bir durumu bildirmek şeklinde olduğu ifade edilebilir. Görevin etnik tansiyonların oluşması bağlamındaki raporların sunulması bağlamında, etnik kimlikler arası diyalogun sağlanması noktasında ve bu sebeple sivil çatışmanın oluşmasının olasılığını azaltma açısından başarılı olduğu ifade edilebilir (Robin, 2015, s. 24).

2001 tarihinde Kosova'daki çatışmalar neredeyse Makedonya'da bir sivil savaşın patlamasına sebebiyet verecek nitelikte olduğu ifade edilebilir. Buna kanıt olarak nüfusunun yüzde 90 üzerinde Arnavut olup Makedonya'nın sınır bölgesinde olan ikinci en büyük şehri olan Tetovo'da hükümet birlikleri ile isyancı Arnavut Ulusal Özgürleştirme Ordusu (NLA) arasındaki mücadele gösterilebilir (Özçelik, 2006, s. 115).

Arnavut tarafı, Makedonya'da nüfusun yüzde 40'ı üzerinde bir çoğunluğa sahip olduklarını belirterek, kendi dillerinde hakların tanınıp ve artırılmasını, ikinci olarak ülkenin idaresinde ve resmi kurum ve kuruluşlarında daha fazla temsiliyet tanınmasını, son olarak Arnavut halkının ağırlıklı olduğu bölgede bir otonomi taleplerde bulunmuştur (Özçelik, 2006, s. 115).

Aralık 1991 tarihinde dönemin Makedonya başkanı Gligorov, BM temsilcisi Cyrus Vance'ten resmi olmayan yollarla BM gözlemcilerini

Makedonya'ya göndermesini rica etti (Özçelik, 2006, s. 115). Yeni cumhuriyetin ilk başkanı Kiro Gligarov bağımsızlığını yeni kazanmış Makedonya sınırları içerisinde düzeni çalışmaya sağlarken hızlı bir şekilde Birleşmiş Milletler'den bölgesel tehditler karşısında yardım talebini belirtti. BM buna dönüt olarak ilk önleyici diplomasi barış güçlerini görevlendirdi (Baer, 2001, s. 151). Başlangıçtaki barış güçleri Nordik Taburu ya da NORBAT olarak da bilinen Norveç, İsveç ve Finlandiya askerlerinden oluşmaktaydı. Daha sonraki süreçte Almanya'daki ABD birlikleri USBAT barış gücü operasyonuna destek olarak katıldı.

The UN Preventive Deployment Force UNPREDEP Kuzey Makedonya'da 1995 yılında Güvenlik Konseyi'nden çıkarılan düzenlemeyle aktif hale getirildi. Makedonya'nın komşu ülkesi Bosna'da zaten var olan BM barış güçleri sayesinde UNPREDEP'in hızlı bir şekilde Ocak 1993 tarihinde yerleştirilebildiği ifade edilebilir. Geçici olarak Bosna'daki barış güçlerinden Kanada'lı bir grup takip eden yakın süreçte Makedonya'ya yerleştirildi (Robin, 2015, s. 22).

11 Haziran 1993 tarihinde ABD bölgedeki durumun ciddiyetini öne sürerek UNPROFOR'a destek gönderme talebinde bulundu. Akabindeki süreçte Birleşmiş Milletler Önleyici Yerleştirme Gücü (The United Nations Preventive Deployment Force-UNPREDEP) 31 Mart 1995 tarihinde UNPROFOR'la yer değiştirecek şekilde bölgeye yerleştirildi (Özçelik, 2006, s. 115).

Başlangıçta UNPREDEP'in temel amacının ülkedeki sınır bütünlüğünün sağlama alınmasıydı, özellikle komşularıyla alakalı olarak herhangi bir krize sebebiyet vermemek ve Yugoslavya'nın çöküşünden sonra Balkanlar'daki diğer bölgelerdeki gibi çatışmanın çıkmasının önlenmesi amacıyla hareket edilmiştir (Robin, 2015, s. 22). UNPREDEP bu amaç doğrultusunda bölgede çeşitli araçlarla hareket etmiştir. Örnek olarak arabuluculuk, bölgede kurumlar açma, birlikleri bölgede yerleştirme ve sayılarını artırma ve barış amaçlı görüşmeler yapması şeklinde gösterilebilir (Özçelik, 2006, s. 117).

Öncül bir uyarı olarak Güvenlik Konseyi'ne yansıyan Makedonya'daki durum, politik kanallar arasındaki ortak görüşmelerin yapılmasını sağlama, insancıl durumları gözetleme ve kontrol etme, destekleme ve çok-uluslu yapıda

olan ÷lkeye destek sağlanmıştır (Özçelik, 2006, s. 117). UNPREDEP aynı zamanda BM'nin diğer kurum ve organizasyonlarıyla bölgedeki sosyal ve ekonomik kalkınmaya yönelik girişimlere de destekte bulunmuştur.

BM Güvenlik Konseyi, Kosova'daki krize bir önlem olarak UNPREDEP'in görev süresini 28 şubat 1999 tarihine (6 ay) kadar uzattığı ifade edilebilir. Genel Sekreter Kosova'daki durumu göz önünde bulundurarak durumun tekrardan bir şiddete dönüşeceğini ifade etmiştir (Özçelik, 2006, s. 117). Öte taraftan Dayton Barış Antlaşmasının etkileri de bölgede bir endişe yarattığı ifade edilebilir, özellikle bölgedeki (Bosna) mültecilerin ÷lkelerine gönderilmesi bağlamında endişe oluşturduğu ifade edilebilir. Bu tarzda bir gelişme Makedonya'daki güvenlik durumu üzerinde etkili olabileceğini düşünölmekteydi. Tüm bunlar sebebiyle Yugoslavya bölgesindeki askeri varlığını ve devriyelerini artıran UNPREDEP hem kara hem hava kuvvetleri sayısını artırdığı söylenebilir (Özçelik, 2006, s. 117).

Öte yandan Kosova'daki şiddet ve saldırgan eylemlere rağmen 25 şubat 1999 tarihinde UNPREDEP'in görev süresinin uzatılmasına yönelik düzenlemeye Güvenlik Konseyi'nde Çin veto yetkisini kullandı. Çin'in Makedonya'ya Ocak 1999 tarihinde Tayvan'ı 1 milyon dolar yardım karşılığında tanınması sebebiyle karşı bir eylemi şeklinde gösterilebilir (Özçelik, 2006, s. 118). Nitekim Makedonya örneğinde komşusu Kosova'daki çatışmanın bu bölgeye de sıçrayacağı düşüncesi temel faktör olarak değerlendirilebilir.

Aynı zamanda bölgede etkisini korumak isteyen Rusya ve karşısında SSCB'nin dağılmasından sonra bölgede aktif politika izlemek isteyen ABD ve İngiltere arasındaki güç mücadelesinin de bu kararın alınmasında etkili olabilir. Buna örnek olarak Rusya'nın isteksiz ve zıt pozisyonuna karşın NATO öncölüğünde barış güçlerinin Yugoslavya'daki bombalanmaları gerçekteştirmesi buna örnek olarak gösterilebilir (Bayo, 2012, s. 922).

Birliklerin olduğu bölgelerde sınır boyunca 24 saat gözlem ve askeri devriyeler gerçekteştirmiştir. Bu bağlamda Arnavutluk ve Eski Yugoslavya Cumhuriyeti devletleri ile diplomatik ve askeri iletişimler kurduğu ifade edilebilir. ABD'nin mavi berelilerin bölgedeki varlığına yönelik herhangi bir saldırı olması

durumunda destekte bulunacağına yönelik güvence vermesi de UNPROFOR ve akabinde UNPREDEP'in görev boyunca güçlü bir şekilde hareket ettiği ifade edilebilir.

BM Önleyici Gücü hızlı bir şekilde Güvenlik Konseyinden geçmesi ve öte taraftan böyle bir gücün yerleştirilmesinin doğru olduğu fakat neden bunun Ruanda'da (Bayo, 2012, s. 922) ya da öte taraftan Darfur'da gerçekleşmediği sorusu BM'nin bu barış gücü veya ilgili operasyonlarda Güvenlik Konseyi'ndeki süper güçlerin ilgi veya çıkarlarına bağlanılabilir. UNPREDEP'in bölgede özellikle Yugoslavya bölgesinde bir barış elementi olarak görev almakla birlikte temelde amaçlarına ulaştığı ifade edilebilir. Siyasal partiler arasındaki diyalogu güçlendirmiştir. Bölgede insan haklarını koruma görevini de keza yerine getirdiği belirtilebilir. Zira ABD birliklerinin BM birliklerine katılmasıyla Arnavutluk ve Yunanistan bağlamında caydırıcı bir faktör oluşturmuştur (Özçelik, 2006, s. 125). UNPREDEP genel çerçevede barış koruma ve barış kurma bağlamında başarılı değerlendirilebilir. Yetkisi dahilinde bölgede etnik unsurlar arasındaki durum ve tansiyonları raporlama, taraflar arası diyalog kurma, çatışma çözümü ve bunların nihai bir çıktısı olarak bir sivil savaşın çıkmasını engellediği ifade edilebilir (Robin, 2015, s. 24).

2.1.4. Liberya

Liberya birden fazla şiddet dönemleri deneyimlediği ifade edilebilir. Bunlardan sivil savaş bağlamında ilki 1989 ve 1996 yılları arasında gerçekleşmiştir. Akabindeki süreçte 1996-1999 yılları arasında birkaç yıl barış dönemi sağlandı. Barışın çok gerekli ve elzem olduğu düşünülmesine karşın 1999 yılında tekrardan sivil savaş ortaya çıktı (Törnberg, 2021, s. 26). 1822 yılında kurulan Liberya özellikle Afrika'daki kölelerin yerleşim ve taşınmalarının bölgesi olduğu için Amerika'nın sömürgesi olmuştur. 1847 yılında özellikle Amerikan Sömürgeleştirme Toplumunun yardımıyla bağımsızlığını kazandı.

Özgürleştirilmiş köleler özellikle Amerikan-Liberyalılar tarafından ülkedeki güç ele geçirildi ve onların soyundan gelenlerle birlikte yaklaşık olarak 100 yıl boyunca ülkenin idaresinde kaldılar. Bu süre boyunca gücün dağılımı

değişkenlik gösterdi ve bu değişkenlik de sonraki süreçte ortaya çıkan iç savaşların ve ülkedeki karışıklıkların temel sebeplerinden bir tanesini oluşturdu.

Özgürlüğün toprakları anlamına gelen ve buradan ismini 19. yüzyılda alan Liberya Portekizli kaşiflerin bölgeye ulaşmasıyla Avrupalılar tarafından keşfedildiği ifade edilebilir (Olçay & Bayram, 2020, s. 12). Liberya Cumhuriyeti'nin ilk başkanı ABD'de doğup büyüyen Joseph Jenkins Roberts olmuştur. Akabindeki süreçte ülkede 1869 senesinde kurulmuş olan Doğru Whig Partisi (TWP) tek partili sistemin yürürlüğe geçmesi şeklinde ifade edilebilir (Olçay & Bayram, 2020, 12). Zamanında sadece ülkenin toplam nüfusunun yüzde 2,5 oranını karşılayan Amerikan-Liberyalılar ülkenin ilk kurulmasından itibaren hükümetin tek partili sistem içerisinde TWP'nin altında Amerikalı elitlerin idaresine bırakılmıştır (Olçay & Bayram, 2020, s. 13). Politik ayrımcılığa ek olarak, sağlık ve eğitim olmak üzere diğer alanlarda da Amerikalı-Liberyalılara yönelik pozitif ayrımcılığın olduğu belirtilebilir (Olçay & Bayram, 2020, s. 13).

BM ülkede barış güçlerini görevlendirmeden önce bölgede ECOMOG (The Economic Community of West African States Monitoring Group) başta olmak üzere birçok barış girişiminde bulunuldu. ECOMOG NFPL 1990'da Liberya'ya girdikten birkaç ay sonra barış sağlama göreviyle bölgede görev gerçekleştirdi. Her ne kadar sonraki süreçte gerçekleştirilecek BM barış gücünde hepsi yer almayacak olan Gine, Tenin, Gambia, Togo, Sierra Leone, Mali, Burkina Faso, Gana, Nijerya ve Senegal bu operasyonda görev yapan ülkeler olarak sıralanabilir. Ancak görev barış sağlama olsa da birliklerin NFPL saldırılarında kayıp vermesi sonucunda barışa zorlama görevine bürünmüştür.

Takip eden yılda savaşın devam ettiği süreç içerisinde NFPL'in bir parçası olarak kurulan Bağımsız Liberya Ulusal Vatansever Cephesi (INFPL) tarafından Samuel Doe ele geçirilip öldürüldü. Birkaç defa geçici hükümet kurma girişimi yapılsa da girişimler sonuçsuz kaldı ve savaşın devam etmesinden ve isyancı grupların sayısı ve etkinlikleri artmasından dolayı ülkedeki karışıklık daha da karışık bir durum aldığı ifade edilebilir (Törnberg, 2021, s. 27).

1995 yılında tüm çatışan taraflar arasında kabul edilen Aruja I ateşkes antlaşması imzalandı. Ancak ateşkes NFPL ve Liberya askeri birlikleri ve diğer

isyancı gruplar arasındaki artan gerilim ve çatışmalardan dolayı kesildi. Yine de 1996 yılında imzalanan Aruja II barış antlaşmasıyla ülkedeki ilk iç savaş sona erdi. Aruja II antlaşmasına göre ECOMOG Liberya'daki güvenlik sektörünün tekrardan inşa edilmesinden sorumluydu. ECOMOG'un bu inşa için gerekli olan kaynaklara sahip olmadığı ifade edilebilir (Törnberg, 2021, s. 28). Öte yandan kaynakların yetersizliği ve inşa için verilen zamanın ECOMOG tarafından takip edilemedi.

Öte yandan Samuel Doe 1980 yılında gerçekleştirilen bir darbeyle ülkedeki yönetimi ele geçirdi. Samuel ülkede askeri bir diktatörlük ve Krahn kökenine bağlı bir yönetim idaresi gerçekleştirdi. Kendisinin de mensubu olduğu Krahn kökeninden askeriye ve idari pozisyonlar gibi yüksek statülere Krahn kökeninden atamalar gerçekleştirdi (Törnberg, 2021, s. 27). Aralık 1989'da Charles Taylor, Liberya Ulusal Vatansever Cephesi (NPFL) lideri, Fildişi Sahili üzerinden ülkeye Doe hükümetini devirmek amacıyla giriş yaparak ilk iç savaşın başlamasına sebebiyet verdi. Gio ve Mano kökenlerinden oluşan NFPL üyeleri Doe dönemi boyunca büyük bir ayrımcılık ve şiddete maruz kalıp Liberya'daki siyasal değişimi isteyen isyancılar şeklinde nitelendirilebilir. Doe'nin kendi kabilesine yönelik etnik ayrımcılık durumu daha da kötüleştirip tansiyonu artırmıştır. Ülke, yeni düzende Krahn kabilesi ve diğerleri arasındaki mücadeleye tanıklık etmiştir. Doe karşındaki 1985 senesinde gerçekleştirilen askeri darbe ülkedeki sivil savaşa giden sürecin başlangıç noktası olarak belirtilebilir (Olçay & Bayram, 2020, s. 14).

1997 yılında çatışma sonrası süreçte başkanlık seçimlerini kazanan Charles Taylor'a yeni başkan oldu. Liberya'daki 1997 seçimlerinde yaklaşık olarak 500 yakın uluslararası gözlemci bulundu. Seçimlerden önce de beklenildiği üzere Taylor seçimde zafere ulaşan lider oldu (Törnberg, 2021, s. 28).

Taylor, Liberya'ya faydalı olacak bir güvenlik sektörü oluşturmaktan ziyade kendisi için bir güvenlik sistemini yapılandığı ifade edilebilir. (Törnberg, 2021, s. 27). Bu da Taylor'un ülkedeki tüm karşıt görüşlere karşı harekete geçmesine ve karşıt olan herhangi bir siyasi yapılanmayı ortadan kaldırma girişiminde bulunmasına sebep verdi (Törnberg, 2021, s. 28). Birçok vatandaş öldürüldü, hapsedildi veya ülkeden sürgün edildi. Tüm bu olanlar ülkede

Taylor karşıtı Birleşme ve Demokrasi için Birleşmiş Liberyalılar (LURD) adında yeni bir isyancı grubun oluşmasını sağladı. LURD her ne kadar 2000 yılında resmen kurulmuşsa da pratikte 1999 yılında merkezi Gine’de olan aktif bir hareketti ve 1999 yılında Taylor’u iktidardan düşürmek amacıyla merkezleri olan Gine’den saldırıda bulundu.

Diğer taraftan Fildişi Sahili tarafından desteklenen Liberya’da Demokrasi için Hareket (MODEL) adında bir diğer isyancı grup çatışmaya dahil oldu (Törnberg, 2021, s. 28). Ülkedeki savaşın şiddeti artıkça insani durum daha da kötüleşti. Tüm bunların neticesinde 2003 yılının başında MODEL, LURD ve Liberya hükümeti arasında ateşkes antlaşması imzalandı. Gana Acra’da barış müzakereleri sürerken Liberya’nın başkentine isyancı gruplar tarafından yapılan saldırılar sonucunda ateşkes ihlal edildi ve çatışma tekrardan başladı (Törnberg, 2021, s. 29).

LURD ve MODEL barış müzakerelerinde özellikle Taylor’un iktidardan çekilmesini aksi halde hiçbir sonucu kabul etmeyeceklerini ifade etse de Taylor böyle bir niyeti olmamasına karşın barış görüşmelerini sürdürdü. Özellikle uluslararası kamuoyu baskısı olmak üzere ülkenin ordusunun gücünün de azalmasıyla Taylor ülkenin idare görevini Başkan Yardımcısı Moses Blah’a devretti (Törnberg, 2021, s. 29). Taylor akabindeki süreçte Nijerya’ya sürgüne gitti ve Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından arama kararı çıkarıldı (akt. Törnberg, 2021, s. 29). 2012 tarihinde Taylor, Sierra Leone’da gerçekleştirdiği suçlar için mahkûm edildi, insanlığa karşı suç, terörizm ve savaş suçları da dahil olmak üzere yargılandığı suçlardan toplam 50 yıl hapse mahkûm edildi. Nihayetinde 18 Ağustos 2003 tarihinde Kapsamlı Barış Antlaşması (CPA) Acra’da imzalandı (Törnberg, 2021, s. 30).

Liberya’da BM Görevi (UNMIL) çatışma bölgesinde Kapsamlı Barış Antlaşması (CPA) 2003 yılında taraflar arasında imzalandıktan sonra bölgeye yerleştirildi (Blair, 2019, s. 374). Geçici hükümet kurma, ülkede barışı ve güvenliği sağlama gibi maddeler barış antlaşmasında yer almıştır. Özellikle BM Charter II kapsamında ülkede barışı kurma ve sağlama amacıyla BM’den yardım talebi antlaşmada yer almıştır. Antlaşmada belirli olarak barış güçlerinin ülkede

barışı kurma ve sağlama, ateşkesi sağlama noktasındaki çalışmalara yönetici ve gözetmenlik yapmayı talep etmekteydi (Törnberg, 2021, s. 32).

UNMIL 2003 tarihinde 4,400 askeri personel ile görevine başladığı belirtilebilir (Hultman vd., 2014, s. 745). UNMIL başlangıç süresindeki askeri personel sayısını kısa süre içerisinde iki katına çıkartmakla birlikte görev süresini de uzattığı ifade edilebilir. Operasyonun başlatıldığı andan itibaren UNMIL'in kapasitesi dramatik bir şekilde 14,400'nin üzerine çıkartılmış ve görev süresi de iki yıl uzatılmıştır. Sonra askeri birlik sayıları düzenli bir şekilde azalmış ve 2012 tarihinde 7,500 sularına gelmiştir (Hultman vd., 2014, s. 741).

UNMIL'in temel amaçları BM personel kurumları ve sivillerin korunması, yerinden edinmiş insanlara ve mültecilere yardım, ateşkes antlaşmasının gözetimi, tüm çatışan partilerin silahsızlandırılmasının sağlanması, hükümetin ve altyapı araçlarının güvenliğinin sağlanması şeklinde belirtilebilir (Olçay & Bayram, 2020, s. 15). UNMIL'in temel hedefi ülkede barış antlaşmasının sağlanması amacıyla ülkede barış ve güvenliği sağlamaktır. Bunu sağlamak için beş temel amaç belirlenebilir. Bunlardan ilki Cotonou Barış Antlaşmasının uygulanmasının gözlemlenmesi ve barış güçlerinin bu amaçla bölgeye gönderildikleri ifade edilebilir (Olçay & Bayram, 2020, s. 18).

İkinci olarak, bölgedeki halk da dahil ülkedeki BM askeri birliklerin, personellerin, kurumlarının korunması ve güvenliklerinin sağlanması olarak belirtilebilir. Üçüncü olarak, başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere ülkedeki göç etmiş veya göç etmek zorunda kalmış sivillerin korunması diğer taraftan tekrardan ülkeyle bütünleştirmelerini sağlamak amacıyla insani yardımlarda bulunmak şeklinde belirtilebilir. Dördüncüsü, ülkedeki reformlara ve yapılandırma çalışmalarına destek vermek ve de ülkedeki güvenliği sağlamak amacıyla yerel polis teşkilatını desteklemek ve de ulusal bir ordu birliğinin sağlanması şeklinde belirtilebilir. Beşinci ve son olarak bölgedeki barışı destekleme ve de uygulanmasına desteklemek şeklinde belirtilebilir (Törnberg, 2021, s. 31).

Barış güçleri sınır bölgelerinde devriye gerçekleştirmeye ek olarak Liberya ulusal polisine kamusal düzeni sağlama noktasında destek ve yardımda bulunmuştur. Bundan sonraki süreçte BM'nin temel amacı, özellikle barış

güçlerinin çekilmesinden sonra bölgede AFL'nin işlevsel bir şekilde çalışmasının sağlanması olarak belirlenmiştir (Olçay & Bayram, 2020, s. 15).

UNMIL'in Liberya'ya diğer bir desteği de eğitim noktasında belirtilebilir. 1997 tarihinde ülkede tekrardan polis gücünün kurulması amacıyla eğitimlerden 3500 polisin mezun olduğu bu çıkarımı destekler nitelikte bir örnek olarak gösterilebilir. Zira bu polislerin eğitimi UNMIL tarafından gerçekleştirilmiştir (Olçay & Bayram, 2020, s. 15).

Diğer taraftan 30 Mart 2018 tarihinde bölgeden çekilmesinden önce UNMIL'in 1989 ve 2003 tarihleri arasında yaklaşık olarak 250,000 insanın hayatını kaybettiği, yaklaşık olarak ülkenin nüfusunun yarısının yerinden edildiği ve her üç kadından ikisinin cinsel istismara uğradığı Liberya Sivil Savaşın bitirilmesi noktasında önemli katkılar sağlamıştır (Olçay & Bayram, 2020, s. 17). 1997 yılında Taylor'un başkan seçilmesine giden yolu açacak antlaşma taraflar arasında 1995 yılında imzalanmıştır (Khalfan, 2020, s. 234). UNMIL'in bünyesindeki 126,000 askeri personel, 16,000 polis ve 23,000 sivil personel sayesinde Liberya polis güçleri, askeri birlikleri ve sivil personel ülkedeki yeniden yapılanma amacıyla eğitimleri sağlandığı ifade edilebilir (Olçay & Bayram, 2020, s. 17).

Liberya polis ve güvenlik güçleri sivil savaş boyunca baskı aracı olarak kullanmıştır. Savaş bitiminden sonra bu güçler yozlaşmış ve etkisiz hale bürünmüş olarak geride kalmışlardır (Blair, 2019, s. 375). Hem isyancı grupların hem de devlet güvenlik güçlerinin Liberyalı sivillere karşı şiddet ve saldırgan eylemler içerisinde olduğu belirtilebilir (Bjarnessen, 2023, s. 2). Öte taraftan yaklaşık olarak bir milyon insanın da yerinden edinilmesi sebebiyle komşu ülkelerde mülteci kamplarına yerleştirilmiştir.

UNMIL Liberya'da rejim değişikliğini gerçekleştirdiği ifade edilebilir (Steinert, Grim, 2015, s. 523). Ancak destek açısından 2018 yılına kadar bölgede kalmaya devam etmiştir (Törnberg, 2021, s. 55). Mart 2018 tarihinde Batı Afrika bölgesindeki Liberya'da 15 yıllık bir görev süresinden sonra UNMIL barış gücü görevini tamamladı ve bölgeden çekildi (Bjarnessen, 2023, s. 2). Liberya Batı

Afrika bölgesinde halen kırk yıllık iç savaş ortamından sonra gelişme içerisinde olan bir ülkedir (Blair, 2019, s. 373).

Barış güçleri UNAMIL'in çatışan tarafların bir daha birbiriyle çatışmayacaklarını sağlama alarak barış antlaşmasının uygulanmasını sağlamış ve bu sayede ülkedeki çatışmayı ve huzursuzluğu azaltmıştır (Olca ve Bayram, 2020, s. 18). UNAMIL genel çerçevede yasal ve kapsamlı bir görev olarak görülse de özellikle Monrovia bölgesinde cinsel taciz ve istismar gibi bazı suçlamalara maruz kaldığı ifade edilebilir (Blair, 2019, s. 392).

BM'ye göre UNAMIL başarılı bir operasyondur. Yaklaşık olarak 100 bin çatışan unsurun silahsızlanmasını sağlamış ve de 30 bine yakın silah ve de 5 bine yakın teçhizatın toplanmasını sağlamıştır (Törnberg, 2021, s. 32). Öte taraftan ülkedeki seçimlerin gözetim ve güvenliğini sağlamış olmakla beraber aynı zamanda ülkede bir ulusal güvenlik güçlerinin tekrardan oluşturulmasına da yardım etmiş olduğu ifade edilebilir. 2016'da UNMIL'in temel görevi bitti ve ülkenin güvenliği tekrardan Liberya'ya verildi (Törnberg, 2021, s. 55).

2.1.5. Darfur

Darfur'da sivil vatandaşları korumak amacıyla, AB ortaklığıyla UNAMID Güvenlik Konseyi tarafından 2007 tarihinde düzenlenen 1769 sayılı düzenleme 31 Temmuz 2007 tarihinde kabul edildi (Jibril, 2010, s. 4). Temel amaçları politik kanallara destek, sivil vatandaşlara yardımların yapılmasını sağlaması ve güvenliğini gerçekleştirmesi ve sivilleri koruması şeklinde ifade edilebilir (Forti, 2019, 2). UNAMID'in sivillerin korunması ve insan haklarının korunmasının görev boyunca operasyonun temel hedeflerinden olmuştur (Forti, 2019, s. 14).

Nitekim düzenleme UNAMID'e insani yardım operasyonlarını kolaylaştırma, barışı tesis edecek ortamların oluşturmasına yardımcı olma ve destekleme görevleri konusunda yetki vermektedir. Bu görevlerin ciddi oranda insan ve askeri personel kaynağı, mobilizasyon ve yeterli ekipmanları gerektirdiği ifade edilebilir. Öte taraftan aynı zamanda bölgede gerektiğinde hareket etmek bağlamında siyasi bir arzusunun da olması gerektiğini ifade etmek mümkün olabilir. Ancak UNAMID'in bölgede bulunduğu süre içinde göreceli olarak az bir başarı elde etmiştir (Jibril, 2010, s. 4).

Ülkenin batısında bulunan Darfur'da savaş 2003 yılında ortaya çıkmıştır. Yaklaşık olarak 4 milyon kişinin yerinden olmasına, binlerce kişinin katledilmesine ve öldürülmesine sebebiyet vererek 21. yüzyılın en büyük insancıl trajedilerinden bir tanesini oluşturduğu ifade edilebilir. Çatışmanın ana aktörleri arasında Sudan hükümeti Başkanı Al-Bashir ve isyancı-hükümet karşıtı hareket tarafında da Sudan Özgürleştirme Hareketi (SLM), Adalet ve Eşitlik Hareketi (JEM), Janjaweed gösterilebilir (Lahdili, 2016, s. 3). Omar Al-Bashir 1989 tarihindeki askeri darbe ile başa gelmiş ve yönetimi genel çerçevede kabul görmeyen ve demokratik olmayan bir idare sistemi olarak değerlendirildiği ifade edilebilir (Lahdili, 2016, s. 7). Sömürgecilik sonrası süreçte ortaya çıkan politik, ideolojik ve toplumsal ayrışmalar da çatışma üzerinde etkili olmuştur.

İç karışıklıklar, sonu gelmeyen çatışmalar, etkisiz ve zayıf merkezi hükümet yönetimi ülkede sosyo-ekonomik çerçevede olumsuz etkide bulunmuştur (Lahdili, 2016, s. 7). Zira Darfur'daki soykırım bağlamında Başkan Al-Bashir hakkında Uluslararası Ceza Mahkemesi Mart 2009 ve Temmuz 2010 tarihlerinde arama kararı çıkardı. Uluslararası kamuoyunda çatışmanın başlangıcından itibaren medya noktasında ilgi olsa da özellikle uluslararası kuruluşlar-örgütler hızlı bir şekilde harekete geçme noktasında başarısız olmuşlardır (Lahdili, 2016, s. 2).

Darfur'daki çatışmalar özellikle Sudan'ın merkezinde yer alan siyasi elitlerin bölge üzerinde baskıcı politikalarına karşı hareket eden isyancı grupların ortaya çıkması ve fiili olarak karşı çıkması ile başlamıştır. Bölgede çatışmanın daha ileri bir seviye alması 2004 tarihinde bölgede görevlendirilen ve temel hedeflerinden bir tanesi sivilleri korumak olan African Union Mission in Sudan (AMIS)'ın kaynak ve kapasite anlamında zorlamıştır.

Daha sonraki süreçte BM ve Afrika Birliği karar alma organları AMIS ile ilgili olarak tekrar gözden geçirmeye karşı olup devamındaki gelişmelere onay vermeyeceğini ifade etti. Görüşmelerin neticesinde Sudan hükümeti bölgede UNAMID'in yerleştirilmesini onaylayarak barış güçlerinin bölgeye yerleştirilmesine onay vermiştir. UNAMID Sudan hükümeti ile karşı görüşteki taraflar arsında baş gözetmenlik yapma göreviyle Darfur bölgesinde görev aldığı ifade edilebilir. Silahlı gruplar arasında ve Sudan hükümeti arasında barış

görüşmeleri sağlanıp barış antlaşması imzalanmaya çalışılsa da girişimler sonuçsuz kalmıştır.

Öte taraftan 2003 tarihinden itibaren gerek tek gerekse birlikte Almanya, Çad, Etiyopya, Fransa ve Katar; öte taraftan BM ve AB (Afrika Birliği) parça parça başarı sağladığı ifade edilebilir. Darfur İçin Doha Barış Antlaşması Mayıs 2011 tarihinde her ne kadar silahlı grupların tümünden destek almadıysa da Sudan hükümeti, BM ve AB arasında imzalanmıştır. Kısmen de olsa arabulucu sıfatında girişimler silahlı grupların çıkarları dahilinde barış antlaşmasını yenilemeye çalışmıştır. Bölge içerisinde ekonomik, siyasi, toplumsal ve idari açıdan farklı seviyelerde ayrıştırılmalar gerçekleştirilmiştir. Ortak noktada buluşturulmanın zorluğunu oluşturan temel faktörlerden bir tanesi olarak bu durum gösterilebilir. Özellikle 2003 ve 2007 tarihleri arasında yoğun şiddete çatışma olmasa da insancıl yardımlar halen etkisini göstermektedir (Forti, 2019, s. 4).

Darfur'daki çatışma sınır ötesindeki gelişmelerden de etkilenmiştir. Örnek olarak Güney Sudan ülkeden ayrılrsa da Darfur ile sosyal, ekonomik, kültürel ve politik olarak bağlara sahip olmuştur. Sudan, Güney Sudan, Çad (Darfur Batı komşusu), Merkezi Afrika Cumhuriyeti (Darfur Güneybatı Komşusu) ve Libya'daki (Darfur Kuzeybatı Komşusu) zayıf istikrardan etkilenmiştir. Özellikle buralardaki silahlı gruplardan Darfur içerisine silah ve ekipmanların taşınması bölgede daha fazla karışıklığın olmasını tetikleyen ana etkenlerden olmuştur (Forti, 2019, s. 5). Çatışmanın Sudan sınırlarının ötesine geçmiştir. 200,000 yakın Darfur'lunun komşu ülkesi olan Çad'da mülteci olarak göç etmiştir. Nitekim Çad hükümetinin kendisi 2006 yılında Sudan tarafından desteklenen isyancılar sebebiyle devrilmenin eşiğine gelmiştir. Zira başkent N'Dramena yakınlarına kadar isyancıların yaklaşması bu çıkarımı destekler niteliktedir (Grono, 2005, s. 624).

Afrika'daki ot-yem üretiminde ilk on arasında olmasına rağmen kötü bir ekonomi ve yoksulluğa sahip olan Sudan ve özellikle Darfur'daki toplum tabakaları arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizlik, genç işsizlik ve yoksulluk Darfur'daki durumu daha da ağırlaştıran ana etkenlerden bir diğeri olarak ifade edilebilir (Forti, 2019, s. 5). ABD tarafından 1997 ve 2017 yılları arasındaki tarihte Sudan üzerinde terörizme destek verdiği gerekçesiyle kapsamlı yaptırımları

ekonomik olarak kötü olan durumun daha da ağırlaşmasına sebebiyet verdiği ifade edilebilir (Forti, 2019, s. 5). Omar Al-Bashir Sudan hükümeti başkanı olarak ülkedeki ekonomik şartlarından hareketle barış gücü operasyonlarına zayıf oranda bir destek vermiştir (Forti, 2019, s. 5).

Nisan 2003 tarihinde Kuzey Darfur'un El Feshir kentine SLM saldırıda bulundu. İsyancı grupların temel gayeleri Sudan'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi Darfur'da sosyo-ekonomik gelişmenin sağlanması ve Güney Sudan'da hükümet ile idare paylaşımında temsiliyet şeklinde gösterilebilir. Mayıs 2003 tarihinde Sudan merkezi hükümeti bölgedeki Kuzey ve Güney Darfur valileri dahil genel hükümet görevlilerinin görevine son verip bölgedeki askeri kapasitenin ve varlığın artırılmasını sağladı (Lahdili, 2016, s. 5). Öte taraftan SLM'e karşı bölgede zırhlı tanklar ve bombardımanlar olmak üzere saldırıda bulundu.

Darfur çatışmasına yönelik farklı yaklaşım bakış açılarının olduğu ifade edilebilir. Bunlardan ilki çatışmanın temel sebebini bölgedeki çiftçi ve çoban arasındaki mücadeleye bağlamaktadır. İkincisi Afrika kökenli Batı Sudan (South Sudan from African origins) ve Arap kökenli Kuzey Sudan (North Sudan from Arab origins) arasındaki mücadeleye bağlamaktadır. Üçüncü ve son olarak da çatışmanın temelini bölgedeki Arap varlığına karşıt bir mücadele olarak değerlendirmektedir (Lahdili, 2016, s. 6). Eylül 2003 tarihinde imzalanan ateşkes antlaşmasına rağmen bölgedeki siviller üzerinde saldırılar devam etmiştir.

Çinin keza 2004 BM ambargosuna rağmen ülkeye silah mühimmatı satması çatışmayı etkileyen faktörler bağlamında değerlendirilebilir. Çin öte taraftan Sudan'a, Mısır ve Güney Afrika ülkelerinden sonra bölgede en büyük üçüncü silah üreticisi olmasını sağlayacak destek verdiği belirtilebilir (Lahdili, 2016, s. 8). Çin 1960'tan itibaren Sudan'a hava saldırı uçaklarını da göndermiştir. 2003-2006 yılları arasında hafif silah açısından yaklaşık olarak 14 milyar dolara karşılık gelen bir askeri teçhizat yardımında bulunduğu ifade edilebilir. Çin petrol satışı da dahil yaklaşık olarak bir milyar dolar ile Sudan'ın 2008 yılında Uluslararası Ceza Mahkemesi insanlığa karşı suç ve savaş suçları işlediği gerekçesiyle Sudan Başkanı El-Beshir hakkında kararı verip arama kararı çıkartmıştır (Müller, 2020, s. 765).

Başlangıçta 25,987 kişilik bir personel kapasitesine sahip olarak yetkilendirilen UNAMID personel sayısı bağlamında en fazla birliğe ve en geniş kapsama sahip olan barış gücü operasyondur. Bu sayı 2016 tarihinde 19.248, 2018’da ise hızlı bir şekilde 6.550 seviyesine indirilmiştir (Forti, 2019, 3). Öte taraftan ilk defa BM örgütsel manada, AB ve AU gibi, başka bir organizasyonla iş birliği çerçevesinde melez bir operasyon gerçekleştirmiştir (Forti, 2019, s. 3).

2018 tarihinde UNAMID’in mandatesi değişmesiyle barış güçlerinin birlik sayısında da azalmalar gerçekleşmiştir (Müller, 2020, s. 766). Özellikle merkezi hükümetin bir barış taslağının olmaması ve de merkez dışı isyancı ve silahlı grupların bölgedeki hareketleri ve vaziyetleri bu bağlamda bir barışın düşünülmesini de zorladığı ifade edilebilir (Ishaque, 2021, 16).

Bölgede çatışmalar dolayısıyla taraflar arasındaki hatlar da belirsizleşmiştir. Bölgenin çeşitli yerlerinde hükümet kurum ve kuruluşlarının zarar görmesi veya tamamen yıkılmasından dolayı UNAMID’in bölgede hareket alanını zorlaştırması örnek olarak verilebilir (Ishaque, 2021, s. 16). UNAMID’in amaç bağlamındaki temel kapsamı diğer barış gücü operasyonlarında olduğu gibi paragraf VI ve VII başlığı altında belirlenip yetkilendirilmiştir. Bunlar devlet kurum ve kuruluşlarının etkinliğini artırma, insani yardımlar için alt yapıyı sağlama ve yardımları gerçekleştirme, seçimleri organize etme, silahsızlandırma-demobilize etme-bütünleştirme (DDR), yerinden edinilen sivil vatandaşların ülkelerine tekrar yerleşmelerini sağlama ve rehabilitasyonlarını sağlama gibi şeklinde ifade edilebilir (Ishaque, 2021, s. 16).

Öte taraftan BM bölgedeki yerel ve uluslararası kurum ve kuruluşların da bölgede aktif bir şekilde barışın tesis edilmesi için faaliyete bulunmasını sağlamaya çalışmıştır. UNAMID’in bu hedefleri gerçekleştirmede karşılaştığı en büyük zorluk çatışma bölgesinde herhangi bir barışın olmaması ve tarafların gerek hükümet gerekse de isyancı grupların amaçlarına ulaşmak için silahlı çatışmayı araç olarak kullanmalarıdır.

2.1.6. Mozambik

1975 tarihinde Mozambik’in 500 yıllık sömürgecilik idaresinden sonra mücadelesi neticesinde Portekiz’den bağımsızlığını kazanmıştır. Takip eden yıllar

içesinde yoksullaşmış bir ulus olarak Mozambik yeni hükümet ve Güney Afrika'nın ayrılıkçı rejimi ve Güney Rhodesia tarafından desteklenen Mozambik Ulusal Direnişi (RENAMO) arasındaki mücadeleler sebebiyle sivil savaşlar geçirmiştir (Pushkina, 2020, 267). Birçok savaş esnasında Mozambik'teki merkezi gücün özellikle kırsal alanlardaki kontrolünün pek olmadığı ifade edilebilir. RENAMO birçok büyük şehirde olmak üzere bu alanın yaklaşık olarak yüzde ellisine sahip olduğu belirtilebilir (Khalfan, 2020, s. 234).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Mozambik'teki operasyonun gerçekleştirilmesi kararı almıştır. Birleşmiş Milletler Mozambik Operasyonu (ONUMOS) 1992 ile 1994 yılları arasında görev aldı. ONUMOS'un ONUSAM II ve UNAMIR'in planlandığı sürenin hemen ardından başladığı ifade edilebilir. Buradan hareketle de BM'nin kaynak ve güç açısından biraz zor durumda olmuştur (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 160). Mozambik'te Birleşmiş Milletler Operasyonu (ONUMOS) ateşkes antlaşmasını gözlemlemek ve desteklemek, çatışan güçleri demobilize etmek ve ulusal seçimlerin yapılmasını gözlemlemek yetkileriyle kurulmuştur (Pushkina, 2020, s. 267).

Görevin temel amacı Genel Barış Antlaşmasını uygulamaktır. Roma'da imzalanan antlaşma savaşan Marksist bir kimliğe sahip Mozambik Özgürleştirme Cephesi (FRELIMO) ve FRELIMO'ya karşı mücadelede bulunan Mozambik Ulusal Direnişi (RENAMO) tarafından onaylandı (Lijn, 2009, s. 60). Özellikle FRELIMO soğuk savaşın sonlarına doğru ve ardındaki süreçte SSCB ve diğer Komünist devletlerden aldığı siyasi ve finansal desteği alamaması ülkede Marksizm'i yerleştirme çabalarından vazgeçmesine sebebiyet vermiştir.

Diğer taraftan Güney Afrika Cumhuriyeti'nde de ayrılıkçı rejimin sona ermesinden sonra RENAMO da en büyük destekçisini kaybetmek durumunda kaldı. Buradan hareketle özellikle çatışan tarafların iç dış faktör bağlamında destek aldıkları siyasi veya finansal açıdan desteklerini kaybetme durumlarında barışa ya da savaşı sona erdirmeye manasında daha büyük bir eğilime, yönelime sahip oldukları belirtilebilir. ONUMOS Mozambik'te yerleştirildikten sonra RENAMO antlaşmanın sona ermesinden sonra gerçekleşen ilk seçimlere halen katılma kararı vermemiştir (Lijn, 2009, s. 61). Ancak seçimlerin başlamasından hemen sonraki gün RENAMO parti liderinin açıklamasıyla seçimlere dahil oldu

ve seçimleri kaybetti. Kaybetmelerine karşın RENAMO ONUMOZ ile iş birliği içerisinde olmaya devam etti (Lijn, 2009, s. 61). Kamboçya örneğine benzer şekilde buradaki birlikler özellikle seçime büyük önem gösterdiler.

Fakat öte taraftan özellikle insan hakları ve demokrasi bağlamında başarısızlıkla sonuçlanıp Mozambik'in demokratik sürece evrilmesinin sağlanamamasına yol açtı (Lijn, 2009, s. 62). Bunun sebebi olarak da özellikle ONUMOZ'un görevlendirilmesi zamanının geç ve etkili olamamasından kaynaklandığı ifade edilebilir. Nitekim ONUMOZ seçimlerin dışında özellikle demokrasi ve de insan hakları gibi hususlarla ilgilenecek vakti ya da yeterli gücü olmadığı temel sebep olarak gösterilebilir. Öte taraftan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), ülkedeki birçok programı da yürürlüğe geçiremedi (Lijn, 2009, s. 63).

ONUMOZ'un Mozambik'te seçimler bağlamında ülkedeki demokratik gelişimi artırdığı ifade edilebilir (Steinert & Grim, 2015, s. 523). ONUMOZ barış antlaşmasının uygulanmasını gözetlemek, seçimlerin yapılmasını kolaylaştırmak ve insani yardımların koordinasyonunu sağlamak üzere görevlendirilmiş ve tüm bunlar çatışmadan sonra barışı korumak amacıyla yapıldığı ifade edilebilir (Hultman vd., 2014, s. 738). Öte taraftan askeri mücadelenin seçimlerde kendini siyasi mücadeleye bırakmış olması bunun bir göstergesi olmaktadır (Lijn, 2009, s. 62).

Öte taraftan operasyon boyunca görevin yerel ve spesifik olarak belirlenen alanlarda idare edildiği ve bunun da bölgesel bir müdahalenin oluşmasını engelleyen bir nitelik olduğu ifade edilebilir. ONUMOZ'un kısmen başarı elde etmiştir. Fakat UNAMIR'in başarısız bir şekilde sonuçlanmasından ötürü pek dikkat çekememiştir. ONUMOZ operasyonunda siviller ateşkes bağlamında, insani yardımların sağlanması için açılan kanallar aracılıklarıyla korunduğu ifade edilebilir (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 160).

ONUMOZ bağlamında, 1993 senesinin başlangıcında yaklaşık olarak 6.500 birlik Genel Sekreter Özel Temsilcisi Aldo Ajello önderliğinde bölgeye yerleştirildi (Pushkina, 2020, s. 268). İki yıllık operasyon genel çerçevede başarılı olarak değerlendirilebilir. ONUMOZ'un görev süresince tüm büyük şiddet

eylemlerin azaldığı ifade edilebilir. 1994 senesinin başından itibaren çatışan iki taraftan da 76.000'den fazla asker, 10.000 yeni ulusal orduya ONUMOZ yardımı ve aracılığıyla kazandırılacak şekilde demobilizasyon kısmen gerçekleştirilmiştir (Pushkina, 2020, s. 269). Bu doğrultuda 155,000 yakın silah kamulaştırmak amacıyla başarılı bir şekilde toplandığı ifade edilebilir. Bu da sivillerin bölgeye geri dönmesi için güvenli bir ortam sağlamıştır.

Aralık 1994 tarihinde yaklaşık olarak 4,3 milyon insanın evlerine döndüğü bu doğrultuda belirtilebilir. ONUMOZ bölgede çok partili siyasal hayata geçişini sağladığı söylenebilir. Nitekim bölgede 1994 tarihinde sandığa gidilen ilk gönden şimdiye kadar düzenli aralıklarla başkanlık ve meclis seçimlerine gitmesi bu bağlamda destekleyici bir faktör olmuştur. Bu bağlamda ONUMOZ özellikle başarılı bir barış gücü operasyonu olarak nitelendirilebilir (Steinert & Grim, 2015, s. 524).

2.1.7. Sierra Leone

Sierra Leone gibi Afrika'nın birçok ülkesinin en temel sorunlarından bir tanesi bu ülkelerin temelde bir ulus olamama durumları şeklinde belirtilebilir (Çiftçi, 2019, s. 23). Sierra Leone'da özellikle bir ulus yapılanmasının sağlanamaması sömürgecilik faktöründen kaynaklanabileceği ifade edilebilir (Çiftçi, 2019, s. 23). Zira Sierra Leone 1961 tarihinde Milton Margai'nin ülkede ilk başbakanı olmasıyla Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını kazanmıştır (Arvidsson, 2023, s. 20). Sierra Leone hükümeti eski sömürge gücü devleti olan Birleşik Krallık'tan destek aldığı belirtilebilir (Arvidsson, 2023, s. 25). Bu bağlamda özellikle Britanya ve Fransa tarafından bölgede sömürge faaliyetlerinin bir sonucu olarak gerek yönetim gerekse de altyapı gibi başlıklarda toplumun farklı tarafları birer ayrıştırıcı güç olarak kullanılmıştır (Akt. Çiftçi, 2019, s. 23). Buradan hareketle Sierra Leone bir bütün olarak toplum yapılanmasından söz edilemeyeceği belirtilebilir.

Öte taraftan Afrika'daki diğer birçok ülke için de ifade edilebileceği gibi, bu bölgedeki ülkelerin başarısız-işlevsiz birer ülke olmaları (Failed State) temelde toplum içerisindeki birlik yokluğundan olduğu ifade edilebilir. Aynı zamanda ülkelerdeki halkın yönetime gelme durumunda yönetim noktasındaki

etkinliklerinin olmaması ve aynı zamanda özellikle doğal ve yerel kaynakları olmak üzere ülkelerindeki birçok kaynağının gerek yönetiminin gerekse de kullanımının gelişmiş ülkeler aracılığıyla yapılması ekonomik anlamda (Çiftçi, 2019, s. 23) hem bağımsızlık hem de gelişim için temel engelleyici faktörler olarak diğer birçok Afrika ülkelerinde olduğu gibi Sierra Leone için de ifade edilebilir.

Ülkede sivil savaş Devrimci Birleşik Cephesi'nin (RUF) ülkedeki hükümeti yolsuzlukla suçlayıp alternatif bir politik hareket olmak amacıyla hükümete karşı saldırılara başlamasıyla başlamıştır. Silah ekipmanlarının da dahil olduğu bu yardımların özellikle hükümetin isyancılarla mücadelesine destek olarak yapmıştır (Arvidsson, 2023, s. 25). Bu çerçevede Sierra Leone'da 1973 yılındaki küresel petrol krizinden özellikle elmas ve demir noktasında olumsuz etkileri neticesinde çok sıkıntılı bir süreç geçirdi. Sierra Leone'da elmas çatışmaları ülkedeki yolsuzluk noktasında tetikleyici faktör olarak nitelendirilebilir. Tüm bunların sonunda Soğuk Savaş sonrasında ülkede sivil savaş patlak verdi.

1985 senesinde Joseph Mamoh'un başkanlığının ilan edilmesi 1991'deki Sierra Leone sivil savaşının başlangıç noktası olarak kabul edilir (Çiftçi, 2019, s. 24). Özellikle Foday Sankoh tarafından ideolojik olarak özellikle gençler ve üniversite öğrencileri ilan edilen başkana karşı pozisyon alıp karşıt durmaya başladılar. Bu öğrenciler takip eden süreçte Gana ve Liberya gibi ülkelere Sierra Leone'dan sınır dışı edilip göç etmek zorunda kalan öğrencilerden oluşmaktaydı. Sankoh liderliğinde tanımlanabilecek bu öğrenciler özellikle Sierra Leone'daki toplumun işsiz, yoksul ve umutsuz kesiminin oluşmaktaydı. 1991 ve 1993 arasındaki ilk dalga Birleşik Devrimci Cephe (Revolutionary United Front-RUF) tarafından ülkenin özellikle doğusundan bu bağlamda Liberya tarafından başlayan işgaliyle başlamıştır (Çiftçi, 2019, s. 25). Süreç ilerleyince RUF'un bölgedeki şiddet içerikli hareketleri artmaya başladı (Akt. Çiftçi, 2019, s. 25).

Bu süre zarfında iki askeri darbe olmakla birlikte ülkenin ordusu etkisiz bir hal almıştır. Ancak askeri personellerin ötesinde özellikle siviller büyük şiddet görmüştür. RUF merkezi hükümet dolayısıyla Başkan Joseph Mamoha karşı başta kırsal alanlarda olmak üzere işgalleri altındaki bölgede kamu kurum ve

kuruluşlara karşı hareketlerde bulunmuş ve aynı zamanda halk ve hükümet arasındaki bağı koparmak için de okul ve mahkeme salonları gibi merkezi binaları yıkmıştır (Çiftçi, 2019, s. 26).

Bu esnada RUF tıpkı 1985'teki hükümetin de yaptığı gibi ülkedeki kontrolü elinde geçirmekle birlikte ülkedeki RUF karşıtı vatandaşları sınır dışı etmiştir (Çiftçi, 2019, s.26). Sivil savaş ülkeye yaklaşık olarak 500.000 kayıp, bir milyona yakın mülteci ve binlerce işkence, tecavüz ve şiddet içerikli eylemlere sebebiyet verdi (Çiftçi, 2019, s. 26).

Öte taraftan Liberya'daki iç savaşın da Sierra Leone'daki iç savaşı etkilediği belirtilebilir. Özellikle komşu olması sebebiyle ilişki içerisinde olan Liberya, sivil savaş süresi boyunca kendi ülkesindeki savaş kaçaklarını veya sınır dışı edilmiş Sierra Leone vatandaşlarını birer araç olarak kullanıp savaşın daha da ileri bir karmaşıklığa sebebiyet vermesine sebebiyet olmuştur. Bir diğer gösterge de özellikle yükselen bir güç olan Fadoy Sankoh'un Liberya'daki Liberya Ulusal Vatansever Cephesi (Liberian National Patriothic Front) lideri olan Charles Taylor ile olan ilişkisi ve yakınlığı da gösterilebilir. Diğer yandan dış güçler bağlamında Sankoh Muammer Kaddafi'den de özellikle RUF'un Batı-Karşıtı (Anti-West) politikası ve duruşundan dolayı da destek aldığı keza bir gösterge olarak ifade edilebilir (Çiftçi, 2019, s. 25).

8 yıllık bir çatışma sürecinden sonra UNAMSIL Lome Antlaşmasının yapılması amacıyla girişimde bulundu. Lome Barış Antlaşması Ağustos 1999 tarihinde hükümet ve RUF arasında imzalandı. Antlaşmanın kısa süreliğine çatışmayı durdurduğu ifade edilebilir. Bunu başarmasına rağmen Lome'un çatışmanın temel sorununu çözmemiştir (Arvidsson, 2023, s. 21). 1999 tarihinde UNAMSIL'in Sierra Leone'a girmesinin temel amacının Lome Barış Antlaşmasının takip edildiğini gözlemlemek ve sağlamak olduğu belirtilebilir. Lome Barış Antlaşması Ağustos 1999 tarihinde hükümet ve RUF arasında imzalandı. RUF'un özellikle UNAMSIL'in yerleşmesinden önce ECOMOG'un bölgeden çekilmesiyle güç kazandığı bir anda imzalandığı için hükümet açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir (Arvidsson, 2023, s. 25).

Güvenlik Konseyi onayıyla BM Sierra Leone'daki Gözetim Operasyonu (UNOMSIL) antlaşmanın uygulanması noktasında ECOMOG'a (Economic Community of West African States Monitoring Group) yardımcı olmak amacıyla yerleştirildi. Sivil savaş süresince iki farklı bir BM operasyonunu sunduğu sebebiyle Sierra Leone'nun ilginç bir örnek olduğu belirtilebilir (Arvidsson, 2023, s. 21).

UNOMSIL'in temel amaçları ECOMOG'un uluslararası normlara bağlılığı ve desteği öte yandan Conakry Barış Antlaşması bağlamında Sierra Leone'un yeniden inşası için bir polis gücü oluşturmaya yardımcı olmaktı. Antlaşma çatışan iki taraf olan hem hükümet hem de RUF tarafından kabul edildi. Antlaşma içerisinde özellikle iki tarafın da askerlerini bırakmasını belirtmesi ve bu sayede çatışmanın sonlandırılmasının en önemli faktörlerinden olduğu belirtilebilir. Ancak asıl sorun NFPL'in RUF'a silah desteğine devam etmesinden ötürü 2001 tarihinde BM barış güçlerine yönelik saldırılarının olması şeklinde belirtilebilir (Arvidsson, 2023, s. 21).

Zayıf bir gözetleme yetkisiyle UNOMSIL 1998 tarihinde çatışma bölgesine yerleştirildi (Salvatore, 2020, 1105). Ancak görünüşte hem ECOMOG hem UNOMSIL Sierra Leone vatandaşlarının güvenliğini sağlama noktasında etkisiz kaldı. Takip eden süreçte BM Güvenlik Konseyi tarafından UNOMSIL Birleşmiş Milletler Sierra Leone'daki Görevi (UNAMSIL) ile değiştirildi. UNOMSIL'den UNAMSIL'e geçişin çok kritik bir nokta olduğu belirtilebilir. UNAMSIL geçiş sağlanmasından hemen sonra bölgeye yerleştirildi. Barış güçleri özellikle ulaşımın olmadığı bölgelere gönderildi, operasyona coğrafik manada ciddi bir koruma sağladığı belirtilebilir (Salvatore, 2020, s. 1105).

Devamı olan UNAMSIL ise 1999 tarihinde güçlü ve özellikle sivillerin korunması bağlamında kapsamlı yetkilerle donatılmış bir şekilde çatışma bölgesine yerleştirilmiştir. Aynı zamanda BM barış gücü operasyonlarında sivillerin korunmasının temel amaç olarak belirlenip yetkilendirilen ilk operasyon olduğu belirtilebilir. Nitekim Sierra Leone bölgesinde BM güçlerinin yerleşmesinden sonra bile nüfus ciddi geniş ölçekli şiddet içerikli eylemlere maruz kalmıştır (Salvatore, 2020, s. 1105). Ekim 1999 tarihinde BM Güvenlik Konseyi tarafından gerçekleştirilen bu misyon Sierra Leone'daki sivil savaşı

bitirmek niyetinde olan Lome Barış Antlaşmasını uygulanmasını sağlamak şeklinde belirtilebilir (Çiftçi, 2019, s. 26).

Diğer barış sağlama girişimlerine mukayese edildiğinde UNAMSIL yaklaşık olarak 15.255 askeri personel ve 256 askeri gözlemci ile çok daha büyük bir görev olduğu ifade edilebilir (Çiftçi, 2019, s. 27). BM tarafından Bölüm VII yetkisi kapsamında UNAMSIL'e gerekli olması durumunda görev bölgesinde gerekli adımları, kapasitesi çerçevesinde atıp personelinin hareket alanının özgürlüğünü ve güvenliğini sağlaması amacıyla yetki tanınmıştır (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 162).

İlerleyen süreçte RUF ve ARFC (Armed Forces Revolutionary Forces) ve ECOMOG arasında çatışmanın şiddeti, ECOMOG'un bölgedeki barış hedefli birkaç girişiminden sonra tekrardan ateşlendi. Bu olaylar tekrardan silahsızlanma, demobilize edilme ve tekrardan birleştirilme (DDR)'un özellikle RUF, ARFC ve CDF (Civil Defence Force) tarafından pek sağlanmadığını gösterir nitelikteydi (Çiftçi, 2019, s. 28).

Daha sonraki süreçte DDR kampında UNAMSIL RUF'in isteklerini reddetti. Bunun temel amacı kanıtların yok edilmesinden kaçınmak olduğu ifade edilebilir. Ancak RUF eylemlerini durdurmayarak UNAMSIL personellerini rehin almak vasıtasıyla faaliyetlerine devam etti. Bu eylemler UNAMSIL'e dokuz personel kaybına sebebiyet vermiştir. Öte yandan RUF'in şiddet içerikli tuzaklar ve rehin alma şeklindeki uygulamaları neticesinde UNAMSIL bu durumlarla karşılaşmıştır (Çiftçi, 2019, s. 30). Buradan hareketle kritik bir şekilde UNAMSIL ve ECOWAS (Economic Community of West African States)'in kapasite ve yetkilerini artıracak önermelerde bulunuldu. Bunlardan en etkili İngiltere Büyükelçisi Jeremy Greenstock tarafından UNAMSIL'in kapasite ve etkinliğini artırma şeklinde belirtilebilir (Çiftçi, 2019, s. 27).

2.1.8. Bosna-Hersek

Bosna'daki çatışma genel çerçevede etnik bir çatışma sınıfında değerlendirilir. Nüfus yüzde 45 Bosnalılar, yüzde 33 Bosnalı Sırp ve yüzde 16 Bosnalı Hırvatlardan oluşmaktadır. Üç etnik sınıf da Güney Slav halkı olmasına ve hemen hemen aynı dili konuşmalarına karşın yazı dilinde Bosnalılar ve Bosnalı

Hırvatlar Roman alfabesini kullanırken Bosnalı Sırlar İslav alfabesini kullanmaktadır (Szasz, 1995, s. 691). Ancak asıl farkın etnik unsurların arasındaki din farklılığında olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda Bosnalılar İslam, Sırlar çoğunlukla Ortodoks ve Hırvatlar da genellikle Roman Katolik inancına sahiptir (Szasz, 1995, s. 691). Bu temel farka karşın çatışmanın temelde dini boyuttan ziyade ulusal çıkar ve nedenler bağlamında değerlendirilebilir.

Bosna Hersek'in nüfusunun yaklaşık yüzde kırk beşine karşılık gelen bir çoğunluğa sahip olan Bosnalıların, ülkedeki uzun süreli Türkiye etkisinden İslam'ı benimsemişlerdir. Zira İslam'ı benimseyen Bosna vatandaşları Türkiye'deki otoriteler tarafından hoş görülmüştür ve bu da Bosna Hersek'in yaklaşık yüzde otuz birine karşılık gelen Sırp kökenli Hristiyanların tepkisine ve kıskançlığına sebebiyet vermiştir.

1 Mart 1992 tarihinde referandum aracılığıyla Bosna egemen bir ülke olmaya yönelik bir karar aldı (Rivaldy vd., 2021, s. 709). Bosna Hersek'in bağımsızlık duyurusu uluslararası kamuoyunda 22 Mayıs 1992 tarihinde Birleşmiş Milletlere üye olmalarıyla tanınırlık kazandı. Bu bağımsızlık ülkedeki etnik Sırlar tarafından reddedildi (Rivaldy vd., 2021, s. 709).

Rodovan Karadzic ve Slobodan Milasevic önderliğinde bölgedeki Sırlar bağımsız bir Bosna devletinin kurulmasına yönelik engel oluşturmaya yönelik harekete başladı. 1992 ortalarına doğru Sırlar Bosna'nın büyük şehirlerine karşı saldırıya başladı. Bu saldırılar daha sonraki süreçte bölgede Müslümanlara karşı bir soykırım şeklini alacaktır (Rivaldy vd., 2021, s. 709). Çatışma 1995 Temmuz ayında zirveye ulaştı. 11-22 Temmuz tarihleri arasında 8000'den fazla bir sayıda Müslüman Bosnalılar sistematik bir şekilde katledildi. BM ve NATO uluslararası barış ve güvenlik kurumları olarak çatışmayı sonlandırmak amacıyla çatışmaya müdahil olduğu söylenilebilir (Rivaldy vd., 2021, s. 709).

BM öncelikli barış girişimi bağlamında olarak Sırlara ateşkes ilan etmelerini ya da etnik Bosna Müslümanlarına karşı soykırım faaliyetlerine son vermelerini bildirdi. Öte taraftan çatışmanın iki tarafına birbirlerine saldırı yapmamalarını ifade etti. BM öbür taraftan özellikle insancıl yardımlar bağlamında bölgedeki Sivil Toplum Kuruluşları ile iş birliği yapmış ve özellikle

çatışmadan ağır etkilenen Bosnalı sivillere medikal ve gıda yardımları gerçekleştirmiştir (Rivaldy vd., 2021, s. 709).

Birleşmiş Milletler Koruma Gücü'nün (UNPROFOR) Srebrenitsa'daki yetki ve kapsamı, 16 Nisan 1993'te 819, 6 Mayıs 1993'te 824 ve 4 Haziran 1993 tarihinde 836 düzenlemeleriyle tanınmıştır. Bu düzenlemeler barış güçlerinin Srebrenitsa ve etrafındaki bölgede güvenli bölge oluşturmak şeklindeki görevdir. Düzenleme 836'da Güvenlik Konseyi, Bosnalı Sırpı, Bosnalıların etnik olarak yok etmeye yönelik eylemlerinden dolayı kınamıştır (Mason, 2020, s. 27). Srebrenitsa'daki barış koruma güçlerinin yetki ve görevi özellikle güvenli bölgeyi korumak ve insani yardımların bölgeye ulaşmasını sağlamak şeklindedir (Mason, 2020, s. 28).

Birleşmiş Milletler Koruma Gücü (UNPROFOR) başlangıçta kendi döneminin öncesinde klasik bir BM mavi bereli operasyonunda görülebileceği üzere sadece çatışan veya çatışmadan etkilenen tarafların onayıyla hareket yetkisine sahip olmuştur. Daha sonraki süreçte UNPROFOR'a hiçbir şekilde paragraf VII başlığı altında, herhangi bir müdahale bağlamında ne yetki ne de askeri güç verilmemiştir (Szasz, 1995, s. 685). BM Güvenlik Konseyi barış koruma güçlerinin güvenli bölgelerde güç kullanması yetkisini sadece son düzenlemede (836) tanımıştır (Mason, 2020, s. 28).

Bu gücün kullanımı barış koruma güçlerine sadece kendini koruma durumlarında, bombalanmalara veya silah kullanımına karşı durumlarda ve güvenli bölgeye ulaştırılmak üzere olan konvoyların engellenmesi durumlarında kullanılmak üzere tanınmıştır (Mason, 2020, s. 28). Bu da UNPROFOR'un zaten yapmakta zorlandığı insancıl yardımlar bağlamındaki görevinin zorluğunun, çatışan tarafların şiddetli saldırıları ve eylemleriyle iki katına çıktığı belirtilebilir (Szasz, 1995, s. 685).

Bosna'daki ve eski Yugoslavya'daki barış koruma gücünden çok barış kurma-yapma (Peace making force) güçleri olarak nitelendirilebilir. Sorun bunun nasıl yapılacağına yönelik olmakla birlikte buradaki güçler soruna çözüm olabilmışlerdir. Bölgedeki vahşet ve şiddet eylemlerine karşın harekete geçirilen Birleşmiş Milletler Koruma Gücü (UNPROFOR) da dahil olmak üzere

uluslararası kamuoyu bir şekilde bölgedeki savaşın durdurulmasına yönelik baskı oluşturmuştur. UNPROFOR'a destekte bulunan birçok devletin başkanları bu program sayesinde öyle veya böyle bir şekilde savaşın sonlandırılacağına inanmaktaydı. Bunun yolunun da UNPROFOR üzerinden geçtiği açık bir şekilde belirgin olduğu söylenilebilir (Varady, 1995, s. 704).

Öte taraftan Bosna bağlamındaki güçler UNPROFOR'a veya herhangi bir diğer BM organına bağlı bir şekilde gerçekleşmemiştir. UNPROFOR'un temel amaçları Saraybosna olmak üzere Bosna'daki havaalanlarını koruyup insani yardımların gerçekleştirilmesini sağlamanın yanı sıra bölgedeki sivillerin korunması, konvoyların geçişlerini kolaylaştırması, altyapı, su ve elektrik gibi ihtiyaçların onarımının sağlanması şeklinde belirtilebilir (Szasz, 1995, s. 687). Öte taraftan bölgedeki güvenli alanların gözetlenip korunması, ülkedeki uçuşa yasak bölgelerin kontrolünü sağlaması yine askeri bağlamda hedefleri şeklinde belirtilebilir.

Carrington planları Avrupa Komitesi'ne (bugünkü Avrupa Birliği) sunulduğunda Avrupa Komitesi'nin Carrington kararlarına destek çıktığı ifade edilebilir. Bu destek 27 Ağustos 1991 tarihinde Brüksel'de yayınlanan deklarasyonla Avrupa Komitesi'ne güvenilirlik vermişti. Bu deklarasyon Komite'nin *fait accompli* politikalarından hiçbirini kabul etmeyeceğini belirten bir bildirgeydi (Varady, 1995, s. 701). Komitenin tüm kararları Slovenya, Bosna Hersek, Hırvatistan, Makedonya tarafından kabul edildi. Bir tanesi Karabağ kabul etmekle birlikte diğer hepsi Sırbistan ve Karabağ tarafından reddedildi (Varady, 1995, s. 703).

Bu süreç zarfında komite tarafından herhangi bir ekonomik veya politik bir yaptırımdan söz edilmemiştir. Ancak kabul eden tarafların daha fazla ekonomik olarak destek görmüştür. 1991 tarihinde halen bir askeri önlem veya koruma söz konusu değildi (Varady, 1995, s. 701). Komite'nin ihtiyatlı ve dikkatli bir şekilde süreci ilerletmesi belirli bir seviyede otoritenin bozulmaya uğradığını gösterir niteliktedir. Prestij ne çalışabilir ne de etkin bir şekilde olmayacak şeklinde kullanıldı. Takip eden süreçte yer alan planların reddedilmesiyle otorite bağlamında daha güçlü roller kullanılmaya başlandığı ifade edilebilir. Avrupa

Komitesi, Birleşmiş Milletler ve Birleşik Devletler dünün bedelini bugünün çözümü için kullanmak için hazır olduğu belirtilebilir (Varady, 1995, s. 704).

Her ne kadar tutumlu bir şekilde kullanılmaya çalışılsa da takip eden süreçte askeri tehditler kullanılmaya başlandığı ifade edilebilir. İlk olarak altıncı filonun Adriyatik bölgesine yerleştirileceği söylentileri vardı. Bunu akabindeki süreçte uçuşa kapalı bölge, hava operasyonlarının düzenleneceği tehdidi ve nihayetinde NATO takip etti. Ekonomik yaptırımlar sonraki süreçte devreye girdi. En sonunda da caydırıcılık bağlamında en son parça olan NATO devreye girdiği ifade edilebilir (Varady, 1995, s. 706). Çatışma boyunca NATO ve Bosnalı Sırpların da kayıp verdiği çatışmada NATO'nun özellikle uluslararası kamuoyunda daha fazla güvenilirlik ve prestij elde etmiştir. Srebrenitsa ve Zafa'nın kaybedilmesinden sonra BM iki bölgeyi güvenli bölge ilan etti (Safe Heaven) (Varady, 1995, s. 705).

2007 tarihinde, 1995 tarihinde Srebrenitsa'da ailesi katledilen 6000 kadını temsil eden bir örgüt Hague'deki bölgesel mahkemeye, Birleşmiş Milletler ve Hollanda'ya karşı sivil bir başvuru yaptı. Bu başvuru uluslararası camiada BM barış güçlerinin bulunduğu Srebrenitsa'da Bosnalı Sırp Ordusunun General Mladic komutasında yaklaşık 8000 Bosnalı erkek ve çocuğun katledildiği olaya ilişkin dikkat uyandırdı (Mason, 2020, s. 27). Ağustos 1995 Eylül 1995 tarihleri arasında BM ve NATO bölgede Sırp kıyımlarının durdurulması amacıyla bölgede hava operasyonları gerçekleştirdi. Bosna savaşı 21 Kasım 1995 tarihinde imzalanan Dayton Barış Antlaşması ile sona ermiştir (Rivaldy vd., 2021, s. 709)

2.1.9. Ruanda

1993 yılında Arusha Antlaşmasının uygulanması amacıyla UNAMIR görevlendirildi. Ruanda Hükümeti ve Ruanda Vatansever Cephesi arasında imzalanan bu antlaşma birçok açıdan kapsamlıydı (Lijn, 2009, s. 64).

Arusha antlaşması Ruanda hükümeti ve çoğunluğu Tutsi isyancı grubun oluşturduğu Ruanda Vatansever Cephesi (RPC) arasında imzalanıp Belçika'nın özellikle yaratmış olduğu sömürge döneminden kalma on yıllarca süren çatışma ve tansiyonları sona erdirdi (Khalfan, 2020, s. 232). Tanzanya'nın bir kenti olan Arusha'da 1993 yılında imzalanan Arusha Antlaşmasının temel hedefleri, geniş

tabanlı bir hükümet kurmak, Ruanda ordusunun yeniden düzenlenmesi ve Birleşmiş Milletler barış gücünün ülkeye yerleşmesi şeklinde tanımlanmıştır (Saylan, 2021, s. 36). Antlaşmaya göre geniş çaplı hükümete geçiş süreci desteklemek ve barışı sağlamak için BM barış gücü UNAMIR antlaşmayı takiben 37 gün içerisinde ülkeye yerleşecekti (Saylan, 2021, s. 36).

İki tarafta BM güçlerini antlaşmanın uygulanması amacıyla barış güçlerine yönelik istekte bulundu. Bu talep geçiş hükümetini gerçekleştirmek ve silahsızlanmayı sağlamakla birlikte savaş halinin sona erdirilmesi gibi talepler de bulunmaktaydı. Arusha Antlaşması ve barış güçlerinin 1994 senesinin henüz başlangıcında Ruandalı Başkan Juvenal Habyarimana'nın 6 Nisan 1994 tarihinde öldürülmesiyle zor bir durumla karşılaşmıştır. Belçikalı barış güçlerinin hedef gösterilip öldürülmesi ve uluslararası baskının artmasıyla BM 21 Nisan 1994 tarihinde bölgedeki barış güçlerinin büyük bir çoğunluğunu bölgeden çekilmesi kararını aldığı ifade edilebilir.

Geriye kalan barış koruma güçlerinin görevleri ateşkes antlaşması için destekte bulunma, güvenli bölgelerin oluşturulması ve güvenliğinin sağlanması, sivillere yapılmak üzere olan yardımların dağıtılmasının güvenliğini sağlamak şeklinde belirtilebilir (Mason, 2020, s. 27). UNAMIR'in öte taraftan yeni seçimlerinin barışçıl bir şekilde yapılmasını gözetleme, Ruandalı mültecilerin ülkelerine tekrardan yerleşmesini sağlama, insancıl yardımlar bağlamındaki koordinasyonlara destek ve bazı polis ve jandarma güvenlik güçlerinin eylemlerini soruşturmasını yapmak şeklinde hedefleri belirtilebilir (Pushkina, 2020, s. 269).

BM Güvenlik Konseyi bu taleplere karşılık olarak barış gücünün yetki ve kapsamı noktasında istişarelerde bulundu. Bu görüşmeler neticesinde kısıtlı ve dar yetki ve kapasiteye sahip bir karar çıktı. Gönderilecek güçler sadece antlaşmanın uygulanması noktasında yetkiye sahip olacak ve güç kullanmak noktasında eylem yapamayacaktı. Başlangıçta Ruanda için Birleşmiş Milletler Yardım Görevi (UNAMIR) Ekim 1993 tarihinde Arusha Barış Antlaşmasının uygulamada destek görüp görmediğini gözlemlemek amacıyla oluşturuldu. Bu görev barış güçleri için Ruanda'daki aşırı Hutu elementlerinden, Hutu tarafından idare edilen hükümetin etkisizliğinden ve BM-Ruanda'nın beraber geçiş hükümeti oluşturmadaki başarı

olanaklarının düşük olması sebebinden dolayı zorlu olmuştur (Mason, 2020, s. 28).

Güvenlik Konseyi çıkardığı yönerge ile gücün kullanılmasına yönelik hiçbir yetki içermiyordu. Bu düzenleme ile barış güçleri UNAMIR 5 Ekim 1993'te 2548 birlik kapsamlı dar yetkiyle 'varılan antlaşmanın uygulanmasının gereğinden çok uzak' bir şekilde yetkilendirildiği ifade edilebilir (Khalfan, 2020, s. 232). Birleşmiş Milletlerde UNAMIR bağlamında gerçekleşen tartışmalar sürerken ABD'de ise ülke kamuoyunda ABD'nin özellikle BM barış güçlerindeki ilişki ve pozisyonunu tartışıyordu. UNAMIR'i en başından beri ABD destekleme noktasında isteksizdi. Richard Clarke Beyaz Saray'daki barış güçleri Ulusal Güvenlik Danışmanı, 'Ruanda'dan gelen haberler barış güçlerinin yaşayabilirliğine yönelik derin kuşku ve tereddütleri sadece doğruladı' (Khalfan, 2020, s. 233).

ABD'nin böyle bir pozisyon sergilemesi Ruanda çatışmasına yönelik bir duruş değildi. Zira 1993'te Somali'de General Farah Aidid'e karşı gerçekleştirilen başarısız operasyondan sonra kaybedilen asker ve bunların birkaçının caddelerde çıplak bir şekilde sürüklenirken dünya kamuoyuna servis edilmesi ABD'nin barış güçleri operasyonlarını topyekûn bir şekilde sorgulamasına yol açmıştı. 1993'ün sonbaharında Kanadalı General Romeo Dallaire Bangladeş, Gana, Belçika ve diğer ülkelerinde parçası olduğu barış güçlerinin komutanı olarak görevlendirildi. Bu birliklerin çoğunluğu aralık ayında görev yerine yerleşti, soykırımın başlayacağı tarihten 6 ay kadar daha az bir sürede. İlk günden itibaren Dallaire ve güçleri hiçbir güç kullanma yetkisine sahip değildi.

2012'de yaklaşık bir buçuk milyon nüfusa sahip Goma şehrinin Ruanda destekli Movement du 23-Mars'a kaybedilmesidir. Bu durum yaklaşık bin beş yüz barış gücü personelinin yetersiz olmasına, çok büyük rakamlarda yerel halkın yerlerinden edilmesine (Berdal, 2018, s. 15) ve barış gücü operasyonlarının profiline büyük oranda zarar vermesiyle sonuçlanmıştır.

Öte yandan UNAMIR'in görev amaçları, Kigali başkentine güvenlik bağlamında destek sağlamak, silahsızlandırılmış bir bölge oluşturmak ve ateşkes antlaşmasını gözlemlemek, 1 milyon Ruandalı'nın tekrardan yurtlarına

yerleşmelerini gözlemlemek, insancıl yardımlarına destekte bulunma, geçici hükümet siyasi yollarla yerleşene kadar güvenli durumu gözlemlemek şeklinde belirtilebilir. UNAMIR'in yetkilendirmesinde sivillerin korunması noktasında açık bir yetkilendirmenin olmadığı belirtilebilir (Gady, 2021, s. 65). Ancak antlaşma özellikle seçimler ve insan hakları bağlamında UNAMIR'e hiç hareket alanı ya da yetkisi tanımlamamıştır (Lijn, 2009, s.64). Öte yandan Fransa dışında hiçbir büyük güç Ruanda'da gelişme taraftarı ya da destekçisi olmadığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan Ruanda genel çerçevede 800.000 Ruandalı sivilin ölümüyle sonuçlanan, barış gücü operasyonlarında hatalar zinciri olarak değerlendirilebilir (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 161). Öte taraftan BM'nin UNAMIR'in giderlerini de muazzam oranda kısımaya gitmiştir (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 160). UNAMIR temel amaçlarına ulaşamazken, Belçika ve Fransa bölgedeki birliklerini geri çektiler (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 161). Bu özellikle barış güçlerinin mandate kapsamı ve yetkisinde de açık bir şekilde görülmekteydi. Öte taraftan Başkan Habyarimana antlaşmayı yoğun uluslararası kamuoyu baskısı altında imzalamasına rağmen büyük ölçüde destekçileri bu karara karşı pozisyon almıştır (Lijn, 2009, s. 61).

UNAMIR her ne kadar hızlı bir şekilde yerleştirilse de çatışan tarafların beklentisinin uzağında kaldı. Buradan sebeple birçok hususta yapılması gerekenler yapılamadı ve taraflar arasındaki güvensizlik daha da arttı. Sivil savaştan sonra komşu Burundi'de Hutu ve Tutsi arasında bir çatışma tekrardan canlandı ve Ruanda'daki etnik birleşme keskin bir şekilde tekrardan kutuplaşma noktasına geldi (Lijn, 2009, s. 62). Güvenlik Konseyi tarafların antlaşma yükümlülüklerini yerine getirmekte geç kalmalarının devamında UNAMIR'i geri çekmekle tehdit etmeyi bir araç olarak kullansa da Başkan Habyarimana'nın uçağının düşürülmesiyle Hutu'lu elitler ülkedeki pozisyonlarını ve güçlerini kaybetme korkusuyla Tutsi'lere karşı soykırıma başladı (Lijn, 2009, s. 62). UNAMIR aracılığıyla BM bölgede mevcut bulunurken büyük sayıda sivil kayıplar yaşanmıştır. 1994 tarihindeki ölümlerden dolayı UNAMIR'in yetkisinin sivil kayıpların önlenmesi noktasında yeterli kapsamda olmadığı söylenebilir (Gady, 2021, s. 41).

UNAMIR ve uluslararası kamuoyu gözetiminde yaklaşık olarak 800.000 Tutsi sivil, soykırımı uğramıştır. UNAMIR katliamlar gerçekleştiren silahlı yapılanmaların silahsızlandırma noktasına yönelik ne yetkisi ne de kapasitesinin olmadığı belirtilebilir (Gady, 2021, s. 66). General Booh-Booh Özel Temsilcisi taraflar arasında arabuluculuk yapma girişiminde bulunsa da RPF tarafından bu girişim reddedildi. İlerleyen süreçte durum UNAMIR'in birliklerin can güvenliği noktasındaki endişe sebebiyle kapasitesinin azaltılmasıyla daha da kötüleşti.

Müdahale etmek isteyen tek güç Hutu'lu elitleri yıllar boyunca destekleyen Fransa oldu. Sonunda soykırım RPF'in gücü ele geçirmesiyle ancak son buldu. Milyonlarca Hutu'lu Zaire ve Tanzanya'ya RPF'in bu ilerleyişinin korkusuyla göç etmek zorunda kaldı (Lijn, 2009, s. 63). UNAMIR her ne kadar 1996 yılına kadar çatışma bölgesinde kalsa da özellikle soykırım sebebiyle Arusha Antlaşmasının uygulanması görevinde başarısız olduğu ifade edilebilir.

Belçikalı barış güçlerinin soykırımın ilk gününde öldürüldüğünde Belçika destek talebinde bulunurken birçok BM Güvenlik Konseyi üyesi de barış güçlerinin yetkisinin genişletilmesi ve ek destek gönderilmesi noktasında söylemde bulundular. 15 Nisan'da ABD'nin BM'deki temsilcisi barış güçlerinin yetkisin artırılması ve ek destek güçlerin gönderilmesine yönelik tüm söylemlerine karşın UNAMIR'in tam kapasite çekilmesine yönelik kararını belirterek Güvenlik konseyinde bir şok etkisi yarattı. Nisan 21'de BMGK geçirdiği bir düzenleme ile güçlerin çoğunluğunun geri çekilmesini kararlaştırdı (Khalfan, 2020, s. 233).

Uluslararası örgüt veya güçlerin soykırımı yaklaşımları süper güçlerin barış güçlerine destek noktasında isteksizlikleri oldukça sınırlı olan UNAMIR'in geri çekilmesi uluslararası toplumun soykırımı karşı etkisiz bir pozisyonda kalmalarına sebebiyet verdi. Sınırlı yetki ve kapasite ile yerleştirilen barış güçlerinin kalanları da soykırımı durduramayarak ülkeden çekildi ve neticede soykırım gerçekleşti (Khalfan, 2020, s. 235). 100 gün gibi kısa bir süre içerisinde gerçekleştirilen soykırımı İkinci Dünya Savaşında Yahudilere karşı yapılan soykırımdan (Saylan, 2021, s. 30) itibaren gerçekleştirilen en büyük ve sistematik soykırımdır.

Fransa, Ruanda'dan silah ve ekipmanlarıyla Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Doğusuna mülteci olarak yerleşen Hutu militanlarını insani yardım altında destekleyerek bölgedeki etkisini artırmak veya yerleştirmek istiyordu. Fakat ABD de bölgedeki mültecilerin canlarının pahasına Fransa'nın etkisine karşı kendisinin etkili güç olmasını sağlayacak şekilde girişimlerde bulunuyordu (Bayo, 2012, s. 917).

2.1.10. Somali

Somali devleti temelde iki eski koloniden oluşmaktaydı, bunlar Britanya ve İtalya şeklinde ifade edilebilir. Ülke Afrika kıtasında en homojen nüfusa sahip ülke konumundadır (Ahmed, 2020, s. 1390). 1969 yılında görevdeki Başkan Abdirashid Ali Sharmarke'nin öldürülmesine takiben Mohamad Said Barre demokratik hükümeti devirmek amaçlı bir darbe planı gerçekleştirdi. Barre Somali'de ulusal kimlik üzerinden özellikle tartışmalı Ogaden bölgesini de kapsayan bir ulusal kimlik ajandası üzerinden komşu ülke olan Etiyopya ile savaşa girdi. Bu girişimin temel amacı Barre için Büyük Somali şeklinde belirtilebilir (Ahmed, 2020, s. 1390).

Ancak Barre 1980 yılından itibaren Somali Ulusal Hareketi (SNM), Birleşik Somali Kongresi (USC), Somali Demokratik Kurtuluş Cephesi (SSDF), Somali Vatansever Hareketi (SPM), Somali Demokratik Hareketi (SDM) gibi çeşitli karşıt hareketlerle karşılaştı ve neticesinde bu karşıt hareketler Barre'yi görevden indirdi. Yasaları, güvenliği ve stabilizasyonu sağlayacak bir merkezi hükümet ve idare yokluğunda Somali karşıt ve rakip durumundaki birçok savaş baronları neticesinde bölünmeye uğradı. Çeşitli savaşan taraflar arasındaki mücadelenin şiddetinin artması sebebiyle devletin düşmesi, büyük güçler ve komşu ülkelerin müdahalesine açık kaldığı ifade edilebilir (Ahmed, 2020, s. 1389). Barışın tesis edilebilmesi amacıyla gerekli şartları sağlamak amaçlı olan bu müdahaleler genelde sivil, polis ve askeri personellerinden oluşmaktaydı (Ahmed, 2020, s. 1389).

Çatışan tarafların büyük bir bölümüne aracılık yapıp ateşkesin imzalanmasını sağlayıp ve ateşkesin uygulanması ve de insanlık yardımlarının ülkeye sağlanması amacıyla bölgede gözlem ve gözetleme görevine başladı. BM

bölgede barış güçlerine liderlik etmekle birlikte, bölgede barış operasyonları kurumları kurmuş ve ilk olarak Somali'deki BM Operasyonu (UNOSOM) UNOSOM I 1992 ve 1993 yılları arasında görevlendirmiştir (Ahmed, 2020, s. 1390). Soğuk Savaş sonrasındaki süreçte UNOSOM I Somali'de BM tarafından bölgedeki sivil savaştan dolayı yaşanan insani trajedinin yaşanmasını engellemek amacıyla yetkilendirildi. Bu barış gücü operasyonun temel amacı açlık içerisinde olan Somali vatandaşlarına insani yardım sağlamak olarak belirtilebilir (Recep ve Olcay, 2020, s. 18).

UNITAF 1993 tarihinde daha ciddi oranda güç ve yekiyle UNOSOM II ile yenilenmiştir (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 161). 1993 Mart ayında bölgeye yerleştirilen barış güçleri 28.00'den oluşan bir personel kapasitesi, 22.000 askeri birlik, 8000'e yakın sivil personel ve lojistik memurlarından oluşan bir operasyon olduğu ifade edilebilir (Pushkina, 2020, s. 271). Operasyon özellikle Birleşik Devletlerden UNITAF'ın devamı bağlamında büyük bir destek görmüştür (Pushkina, 2020, s. 271). Birlikte diğer taraftan sivil savaşlar açısından başarısız devlet (failed state) olarak değerlendirilen ilk örnek olarak da barış gücü operasyonlarında yerini edinmiştir (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 161). Diğer taraftan Afrika Birliği örgütü de Somali'deki Afrika Birliği Görevi (AMISOM) halen etkin olan operasyonunu 2007 yılında bölgede başlatmıştır (Ahmed, 2020, s. 1390).

1993 senesinin başlangıcında UNOSOM II insani yardımlarının ötesine geçtiği ifade edilebilir. BM barış güçleri Aidid destekli güçlere karşı askeri operasyonlar düzenlemiştir. Diğer bir adlandırmayla BM barış güçleri operasyon bölgesinde tarafsızlığını kaybettiği bu manada ifade edilebilir. UNOSOM I barış gücü operasyonundan barışa zorlama operasyonuna evrilmiştir. Akabindeki süreçte Muhammed Farah Aidid destekli gruplar tarafından saldırılara maruz kalmasından ötürü BM 1995 yılında bölgedeki barış güçlerini geri çekti (Recep & Olcay, 2020, s. 18).

Somali BM barış gücü tarihinde sadece insancıl strateji ile görevlendirilen ilk operasyon olarak değerlendirilebilir (Guerrero & Rhodes, 2021, s. 161). Çatışmaya tarafların izni olmadan görevlendirilen ilk operasyon ve görevlendirilen ülkede hiçbir hükümet oluşumunun veya olmadığı ilk barış gücü

operasyonu şeklinde nitelendirilebilir. UNOSOM I Somali'deki savaşı çatışan taraflarla karşılaştırıldığında askeri ve kapasite açısından yetersiz olduğu ifade edilebilir (Ahmed, 2020, s. 1391). UNOSOM I 50 askeri gözlemci ve 500 askeri gücüyle ülkeye gerekli insani yardımların yapılmasını sağlamak amacıyla az umutla gönderilmiştir (Ahmed, 2020, s. 1391).

UNOSOM I'ın başarısızlığı uğramasıyla Amerika Birleşik Devletleri güvenli bir bölgenin oluşturulması amacıyla Birleşmiş Görev Gücü (UNITAF) adında birlikle müdahaleyi önerdi. UNITAF' tek ana önceliği bölgede insani yardım için güvenli bir bölge oluşturmak şeklinde ifade edilebilir. Gücün temel lideri ABD olarak belirtilebilir ve bu güçle ümit edilen çatışan tarafların silahsızlandırılma bilinmesinin sağlanması ve güvenli bir bölgenin bu sayede gerçekleştirilmesi iken öte taraftan ABD ve BM 18 ABD askerinin ve birçok Somali vatandaşının ölümüyle sonuçlanan Mogadishu'nun (Somali Başkenti) kontrolünü ele geçirmek için mücadele ettiği ifade edilebilir (Ahmed, 2020, s. 1392). Buradan hareketle ilk iki operasyonun da bölgedeki çatışan tarafların silahsızlanması ve operasyonun temel hedefi olan insani yardımın sağlanması için güvenli bölgenin oluşturulması etkenleri açısından başarısız olarak nitelendirilebilir (Ahmed, 2020, s. 1392).

UNOSOM II bölgede 1993-1995 tarihleri arasında görev aldı. Çatışan tarafların izin noktasında UNOSOM I'den pek bir farklılık olduğu ifade edilemez zira bölgede halen merkezi bir hükümet veya idari bir sistem mevcut değildi. Bunu destekler nitelikte 1991 tarihinde ülkedeki askeri rejim devrildiği ifade edilebilir. Ancak yine de BM bölgedeki çatışan savaş baronları ve siyasi hareketler arasında hem görev süresince hem de görev sonrasında barış görüşmelerini desteklemiştir. 4 ve 15 Ocak tarihleri arasında 1993'te BM sahipliğinde ülkede bir ulusal bileşme bağlamında barış konferansı düzenlenmiştir.

Konferansa savaş baronları da dahil yaklaşık olarak 13 siyasi hareket de bulunmuştur. Temel amaç barış bağlamında taraflar arasında bir çözümleme sağlamak olsa da BM özellikle savaş baronlarından hiçbir destek alamamıştır (Ahmed, 2020, s. 1392). Mart 1995 tarihinde UNOSOM II ağır kayıplardan sonra tamamıyla Somali'den çekildi (Pushkina, 2020, s. 272).

Bölgede BM barış güçleri insani yardım konusunda ve de insancıl yardım konusunda büyük destekte bulunmasına karşın, bölgedeki sivil savaşın sebeplerinin kaldırılıp tekrardan ülkede işleyen bir hükümet kurma amacı bağlamında başarısız olduğu ifade edilebilir (Ahmed, 2020, s. 1393). Aynı zamanda BM'nin askeri eylemlerle belirli hedefler karşısında pozisyon almakla kalmayıp aynı zamanda ev sahibi devletle iş birliği içerisinde olup ve aynı zamanda da ulus inşası (state-building) bağlamında da yardımda bulunduğu ifade edilebilir. Buna örnek olarak Somali'de BM Yardım Görevi (UNSOM) federal sistemin gelişimi için hükümete destekte bulunması örnek olarak gösterilebilir (Peter, 2015, s. 355).

Özellikle savaş baronlarından Mohammad Farah Aidid'in başkanlığı süresince operasyon bağlamında özellikle ilgi odağı olması operasyonun diğer başlıkları bağlamında bir sapma oluşturduğu ifade edilebilir. Bu sapma akabindeki süreçte sivil kayıplarına sebebiyet verecek sorunlara kaynaklık etmiştir. Buradan sonraki noktada gelişmelerin daha da ilginç bir şekilde bir momentum alıp Somali vatandaşların savaş lordlarını barış güçlerine tercih etmelerine yönelik bir gerekçe oluşturup aynı zamanda barış güçlerine karşı da bir düşmanlık oluşturduğu ifade edilebilir (Pushkina, 2020, s. 272).

BM'nin merkezi hükümete siyasi veya askeri anlamda desteği bir tarafı güçlendirip barışa ulaştırabilir ancak yine de tabanda siyasal gerçeklik bağlamında başarısız bir yansıma oluşturabilmektedir. Bunun da uzun vadede ülkede birleşmenin ve barışın kurulması sürecini baltaladığı ifade edilebilir. Öte yandan BM barış güçlerinin hedef olarak gördükleri silahlı gruplar dış dünyadaki gözlerde az da olsa meşru olarak görülmelerine sebebiyet vermektedir. Ek olarak ülke içerisinde tabandan destek görebilmektedir. Örnek olarak Somali'de El-Şebab popüler bir destek görmüştür (Peter, 2015, s. 356).

3. BAŞARI KRİTERLERİNİN VAKALARA UYGULANMASI

Şiddetin azaltılması başarılı barış gücü operasyonlarında özellikle sürdürülebilir bir ateşkes antlaşmasının sağlanması, çatışan taraflar arasında küçük çaplı silahlı mücadeleler ve azaltılmış sivil kayıplarının sağlanması durumun da başarının bir göstergesi olarak ifade edilebilir (Pushkina vd., 2022, s. 158).

Başarısız barış gücü operasyonları ise genellikle ateşkesin bozulması, çatışan taraflar arasındaki silahlı mücadelelerin devam etmesi ve geniş kapsamlı kayıpların gerek barış gücü personellerinin yerleştirilmelerinde veya sonrasında gerçekleşmesi durumunda başarısızlık olarak nitelendirilebilir (Pushkina vd., 2022, s. 160).

Buradan hareketle yaklaşık 10-15 yıl süren Kongo çatışmasının süper güçlerin barış gücünün hem yetki hem de kapasitesine yönelik girişimleri ve destekleri- istekleri olsaydı yaklaşık 10 yıla aşkın alınan sonuçlar birkaç haftada alınabilirdi (Bayo, 2012, s. 927).

Barış gücü operasyonlarının başarılı olarak değerlendirilebileceği çatışma alanları Süveyş Kanalı, Makedonya ve DRC'nin BM'deki süper güçlerin özellikle ABD, Britanya ve Fransa'nın bölgede çıkarlarının ve ilgilerinin olmasındandır (Bayo, 2012, s. 928). Bu bağlamda P-5 ilgilerinin ve çıkarlarının olduğu bölgelerde gerek finansal gerekse de askeri olarak birlik ve yardım anlamında katkıda bulunmaktadır fakat tersi durumda böyle bir durum gerçekleşmemektedir. Örnek olarak Rusya ve Çin'in Kongo savaşı ve akabindeki gelişmelerde hiçbir ilgisinin olmamasıyla birlikte gerek finansal gerek birlik anlamında barış gücüne katkı sunmaması gösterilebilir (Bayo, 2012, s. 927).

Buradan hareketle süper güçlerin birincil ya da ikincil olmasına bakılmaksızın çıkarlarının ve ilgilerinin olduğu çatışma alanlarında çatışmanın bitirilmesi ve bölgede barış ve istikrarın yerleşmesi amacına ulaşılması barış gücü aracılığıyla, barış gücünün başarılı bir sonuçla ile görevini tamamlaması ile sonlanabilir, örnek olarak DRC ve Makedonya gösterilebilir, tersi durumda ise çatışmalar daha da karmaşıklaşıp barış gücü operasyonlarının başarısız olarak sonuçlanmasına öte yandan çekilmesine de sebebiyet verebilmektedir, örnek olarak Ruanda, Somali gösterilebilir (Bayo, 2012, s. 928).

Tablo 3.1: Kriterlerin Örneklere Uygulanması

	Komşuluk-Yakınlık	Çatışan Tarafların Onayı-Arzusu-Samimiyeti	Tarafsızlık ve Gücün Kullanılmaması	Dış Aktörlerin İş Birliği	Çatışan Tarafların Güvenlik Hissiyatları	Açık ve Uygulanabilir Mandate	Zamanında ve Yerinde Birliklerin Yerleşimi	Yeterince Uzun Görev Süresi	İç ve Dış Koordinasyon	Sahiplenme	Sivillerin Korunması
DKC	-	-	-	x	x	x	x	✓	x	x	x
Güney Sudan	-	x	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kuzey Makedonya	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-
Liberya	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	x	✓	✓
Darfur	-	✓	-	x	✓	x	✓	✓	x	✓	✓
Mozambik	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Sierra Leone	x	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓
Bosna-Hersek	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Ruanda	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Somali	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti vakasının ele alınması halinde, literatür taraması ve vakaların tarihsel arka planlarının incelenmesi sonucunda başarısız bir vaka olarak karşımıza çıkmaktadır. Kriterlerin sadece 1 tanesi konusunda olumlu bir sonuç varken 7 tanesinde olumsuz bir durum söz konusudur.

Komşuluk-yakınlık, çatışan tarafların onayı-arzusu-samimiyeti ve tarafsızlık ve gücün kullanılmaması kriterleri açısından DRC başarı veya başarısız şeklinde bir değerlendirme noktasında kesinliğe sahip değildir. Dış aktörlerin iş birliği kriteri bağlamında tam başarısız bir vaka olmuştur. Temel gerekçe bölgedeki ABD ve Fransa arasındaki çekişme olarak belirtilebilir. Soğuk Savaş dönemi boyunca Mobutu Hükümetine destek veren ABD Soğuk Savaşın bitmesiyle SSCB tehdidinin ortadan kalkmasından sonra desteğini çekmiştir ve daha demokratik bir hükümet bağlamında Kabila'ya destek vermiştir. Mobutu bu süreçten sonra Fransa ile yakından temasa geçmiş ve Fransa da bölgede etkin olmak amacıyla fırsat olarak görmüştür. BM barış güçlerinin yetkilendirildiği BMGK'da veto yetkisine sahip ve BM'nin beş temel kurucularından ikisi olan bu iki devlet dış aktörlerin iş birliği noktasında başarısız örnek oluşturmaktadır.

Bir diğer kriter sivilin korunması bağlamında barış güçlerinin yetersizliği ve yetkilerinin sınırlı olması durumu Kongo'da sivilin koruma noktasında başarısızlıklarla sonuçlandı. 2002'de Kisangani, 2003'te Ituri, 2004 Bukavu'da ve 2008, 2012'de Goma (Berdal, 2018, s. 14) örnek olarak gösterilebilir. Tüm bunların içerisinde özellikle Ituri'de olanlar BM barış güçlerinin en büyük sorunu olarak gösterilebilir. 2003 baharında barış güçlerinin az kaynak ve yetersiz ekipmanlarından kaynaklı bölgede sivil kayıplar, acımasızlıklar ve sivilin yerlerinden edilmesi gerçekleşmiştir. Öte yandan çatışan tarafların güvenlik hissiyatları kriteri bağlamında DRC'nin başarısız bir vakadır. Özellikle Mobutu ve Kabila arasındaki destek değişimlerin ABD ve Fransa açısından değişkenlik göstermesi tarafların güvenlik hissiyatları bağlamında başarısız bir örnek olmasına sebebiyet vermektedir.

Güney Sudan vakasının analizinde ise, kriterlerin 7 tanesinde başarı sağlanmıştır. Sivilin korunması kriteri noktasında, kurulan güvenli ya da koruma bölgeleri yaklaşık olarak 200.000 sivilin korunmasını sağlamış ve sivil kayıpların yaşanmasını engellemiştir (Alvarez-Espeda vd., 2022, s. 12). Yerel ve

uluslararası sahiplenme noktasında başarılı olmuş nitekim BM girişimleriyle bölgede kurumlar faaliyete geçirilmiştir.

Ancak çatışan tarafların arzusu-onayı ve samimiyeti kriteri bağlamında kriteri bağlamında başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Nitekim UNMISS ve Güney Sudan hükümeti arasındaki ilişki dostluk çerçevesinde olmamıştır. Örnek olarak Ekim 2005 tarihinde Genel Sekreter Özel Temsilcisi Jan Pronk'un 'persona non grata' ilan edilmesiyle zirve yapması gösterilebilir. Bunun temel sebebi Jan Pronk'un Darfur'da Sudan Silahlı Birliklerinin kapasitesinin eksikliği ve bölgede işlenen vahşet ve şiddet içerikli fiillerin kamuoyuna yansıtılmasına sebebiyet vermiş olmasıdır (Hutton, 2014, s. 8).

Kuzey Makedonya vakasında ise, kriterlerin 9 tanesinde başarı sağlanmıştır. Diğer iki kriterde ise bir değerlendirmede bulunulamamaktadır. Örnek olarak sahiplenme kriterinde barış güçleri insani çabalar açısından büyük yardımlar ve katkılar sağladığı belirtilebilir. Örnek olarak USBAT'ın yerel yetimhanelere yönelik sponsorluk girişimi gösterilebilir. UNPREDEP'in bölgedeki yetkisini tamamlaması özellikle insan ve kaynakların yeterli olmasına bağlanılabilir. Öte taraftan BM Güvenlik Konseyi bölge içerisinde yerel çatışma karşısında mücadele etmek amacıyla Makedonya'da ofis ve kurumlar kurmuştur. BM polis gözlemcileri, sosyal bütünleştirme ve birleşme projeleri, ekonomik gelişim projeleri gibi diğer faktörler de bölgede BM'nin barış gücü operasyonu bağlamında yürüttüğü diğer unsurlar olarak gösterilebilir (Baer, 2001, s. 152). UNPREDEP'in yetkisinin güçlü ve açık olmasının öte taraftan gücü bir yönetim ağına sahip olmasının operasyonun başarılı olarak değerlendirilmesine kaynaklık etmiştir (Robin, 2015, s. 24).

Liberya Örneğinde ise, kriterlerin 7 tanesinde başarı sağlanmıştır. 2 tanesi başarısızlık ile sonuçlanmıştır. Örneğin yeterince uzun görev süresi bağlamında başarı ile sonuçlanmıştır. Nitekim başlangıçta düşük sayıda bir personel kapasitesi ile görevlendirilen UNMIL hem görev süresi uzatılmış hem kapasite bağlamında yetkilendirmeler yapılmıştır. Öte taraftan başarı sağlanan bir diğer kriter sahiplenme olarak gerçekleşmiştir. Buna desteklemek amacıyla yerel polis ve güvenlik teşkilatlarının kurulmasını ve personellerinin eğitilmesi ve ülkede ulusal bir eğitim sisteminin yapılmasının desteklenmesi belirtilebilir.

BM UNMIL güçleri operasyon süresi boyunca bölgedeki sivilleri korumaya çalışmış ve bunu genel çerçevede başarmıştır. Dolayısıyla barış gücü operasyonları Liberya’da sivillerin korunması noktasında başarı olarak tamamlanmıştır. Sivil savaşların yaşandığı Liberya’da UNMIL başarılı bir şekilde görevini tamamlamış ve 2016 senesinde bölgeden çekilmiştir.

Darfur vakası bağlamında, kriterlerden 6 tanesinde başarı ve 3 tanesinde başarısızlık sağlanmıştır. Özelliklere UNAMID’in en temel amaçlarından olan sivillerin korunması noktasında başarı sağlanmıştır. Ancak iç ve dış koordinasyon noktasında başarısızlık yaşanmıştır. Nitekim bölgedeki istikrarsızlıktan Darfur bölgesinin komşuları etkilenmiştir. Örnek olarak Çad ve Libya gösterilebilir. Bu bölgelerden çatışma bölgesi Darfur’a silah ticaretinin yapılması yine bu başarısızlığı destekler niteliktedir. Zamanında ve yerinde birliklerin yerleşimi kriteri açısından UNAMID’in başarı sağladığı belirtilebilir. Bunun temel sebebinin sicillerin korunması amacıyla ivedi bir şekilde sürecin ilerletilmesi temel faktör olarak gösterilebilir.

Mozambik vakasında kriterler bağlamında 10 tanesinde başarı sağlanmış ve tam bir başarılı örnek olmuştur. Örnek olarak sahiplenme noktasında bölgede çatışmadan sonraki süreç içerisinde çatışan tarafların birçoğunun silahsızlanması sağlanmış ve aynı zamanda bölgede güvenlik sağlandıktan sonra yerlerinden edinilmiş siviller ülkeye tekrar yerleştirilmiştir. Sivillerin korunması kriteri bağlamında başarı sağlanmış ve çatışmanın başlangıcından itibaren şiddet olayları azaltılmıştır. Yeterince uzun görev süresi bağlamında yine başarı sağlanan diğer bir kriter olmuştur. Bunu desteklemek amacıyla çatışma süresince birliklerin çatışmanın azaltılmasını sağlayacak şekilde bulundurulması belirtilebilir. Aynı zamanda bunun devamı olarak göçe zorlanmış sivillerin tekrardan bölgeye yerleştirilmesi örnek olarak gösterilebilir.

Sierra Leone BM barış gücü operasyonları bağlamında UNAMSIL’in en başarılı vaka olmuştur. Kriterlerin toplam 8 tanesinde başarı sağlanmış, bir tanesinde başarısızlık gerçekleşmiştir. Özellikle sivillerin korunması ve bu sayede sivil kayıplarının engellenmesi noktasında başarılı bir örnek olarak değerlendirilebilir (Salvatore, 2020, s. 1105). Britanya askerlerinin Freetown bölgesinde güvenli sağlaması Sierra Leone ordusu için de olumlu bir adım olduğu

ifade edilebilir. Buradan hareketle dış aktörlerin iş birliği bağlamında başarılı bir vaka olmuştur. Diğer taraftan Gana, Nijerya ve Senegal askeri personellerinden oluşan Özel Birleşik Devletler Birliği keza UNAMSIL için oldukça yardımcı bir faktör olduğu söylenilebilir (Çiftçi, 2019, s. 27).

Öte taraftan Liberya'daki iç savaşın da Sierra Leone'daki iç savaşa tesir ettiği ifade edilebilir. Özellikle komşu olması sebebiyle ilişki içerisinde olan Liberya sivil savaş süresi boyunca kendi ülkesindeki savaş kaçaklarını veya sınır dışı edilmiş Sierra Leone vatandaşlarını birer araç olarak kullanıp savaşın daha da ileri bir karmaşıklığa sebebiyet vermiştir. Buradan hareketle komşu ülkelerin çatışma bölgelerinde barışa yönelik ve çatışmanın sonlanmasına yönelik girişimlerinin ve desteklerinin önemli olmasından ötürü Liberya'nın bu etkisi bir diğer kriter bağlamında başarısızlık olarak çatışmada kendisini göstermiştir. Buradan hareketle komşuluk ve yakınlık kriteri bağlamında başarısızlık yaşanmıştır.

Öte yandan UNAMSIL 1999 tarihinde güçlü ve özellikle sivillerin korunması bağlamında kapsamlı yetkilerle donatılmış bir şekilde çatışma bölgesine yerleştirilmiştir. Aynı zamanda BM barış gücü operasyonlarında sivillerin korunmasının temel amaç olarak belirlenip yetkilendirilen ilk operasyon olduğu belirtilebilir. Nitekim Sierra Leone bölgesinde BM güçlerinin yerleşmesinden sonra bile nüfus ciddi geniş ölçekli şiddet içerikli eylemlere maruz kalmıştır (Salvatore, 2020, s. 1105). Bu bağlamda sivillerin korunması kriteri noktasında başarı sağlanmıştır.

Bosna-Hersek, Ruanda ve Somali vakaları bağlamında BM barış gücü operasyonları kesin bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Nitekim çalışmada başarı kriteri olarak belirlenen tüm kriterlerde başarısızlık elde edilmiştir. Özellikle sivillerin korunması kriteri bağlamında üç vakada barış güçleri sivilleri korunması noktasında gerekli harekette bulunamamış ve sivillerin toplu yok edilmesine Bosna-Hersek ve Ruanda'da tanıklık etmiştir. Bunun en temel sebeplerinden bir tanesi çatışma bölgelerinde görevlendirilmiş birliklerin açık ve uygulanabilir bir mandateye sahip olmamalarıdır. Açık ve uygulanabilir mandateye sahip olmayan birlikler sivillere yönelik suç içerikli eylemlerin gerçekleşmesi anında harekete

geçememiş ve Ruanda ve Somali örneğinde kendi güvenliklerini bile sağlayamamıştır.

BM tarafından İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki süreç içerisinde sadece iki çatışma soykırım olarak tanınmıştır. Bunlardan ikisi de çalışmamızda vaka analizi bağlamında ele alınan Bosna-Hersek ve Ruanda çatışmalarıdır. Buradan hareketle BM barış güçlerinin soykırımların gerçekleşmesinden önce çatışma bölgelerinde barış güçlerini bulundurmalarına rağmen, bu soykırımları engelleyememeleri bir başarısızlıktır.

Öte yandan Somali vakasında ise kriter bağlamında özellikle çatışan tarafların onayı kriteri tam bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bunun temel sebebi olarak BM barış güçlerinin ve ABD'nin çatışma bölgesinde tarafsızlık ve gücün kullanılmaması kriterinin açık bir ihlali olan General Muhammed Aidid'e karşı gerçekleştirilen operasyonlardır. Buradan hareketle bir kriterin başarısızlıkla sonuçlanması diğer bir kriterin de başarısızlığına Zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla Somali çatışmasından Birleşmiş Milletler güçlerini çekmek zorunda kalmış ve operasyon başarısız bir şekilde sonuçlanmıştır.

Genel çerçevede operasyonların başarılı bir şekilde sonuçlanması amacıyla, BM barış güçlerinin açık ve uygulanabilir mandateye ve sivillerin korunmasına yönelik kapasite ve kabiliyete sahip olması en temel kriterler olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Barış Gücü operasyonlarının başarı ve başarısızlık kriterlerinin literatürde pek çok tanımlamasının olmasına karşın tek ve kapsayıcı bir açıklamanın olduğundan söz edilemez. Ancak genel çerçevede Barış Gücü operasyonlarının esas amaçları bağlamında iki temel kriterden söz edilebilir. Bunlardan ilkinin çatışmaların hemen hepsinde amaç olarak belirlenen çatışmanın sona erdirilmesi şeklinde belirtilebilir. İkinci kriter ise belirlenen amaçlar bağlamında özellikle sivil vatandaşların çatışmalardan korunması şeklinde ifade edilebilir. Buradan hareketle Barış Gücü operasyonlarının temel anlamda amacı çatışma halinin sona erdirilmesi ve sivillerin korunması şeklinde belirtilebilir.

Çalışmanın genelinde literatürdeki çalışmalar bağlamında başarı ve başarısızlık kriterleri ele alınmaya çalışıldı. Buradan hareketle de örnek çatışmalar belirlenip tarihsel arka planı da dahil çatışmaların temel sebepleri ve sonuçları üzerinde durulmaya çalışıldı. Ele alınan temel kriterler bağlamında örnekler çalışmanın sonunda değerlendirilmeye alındı.

Barış Gücü operasyonlarının genel çerçevede başarı olarak değerlendirilen Makedonya ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin özellikle sivillerin korunması noktasında başarı sağladığı ve Makedonya örneğinde çatışmanın önlendiği, DRC'de ise çatışmanın daha da yoğunlaşmasını engellediği ifade edilebilir. Makedonya örneğinde yerleştirilen barış güçlerinin operasyonlarını özellikle çatışma durumunun ortaya çıkmasından önce yapması operasyonların başarı oranının artmasında temel bir husus olarak belirtilebilir. Ancak bunun Somali'de, Ruanda'da veya Güney Sudan'da yapılmaması bir soru işareti olarak değerini korumaktadır.

Başarısızlık kriteri bağlamında özellikle Ruanda ve Bosna-Hersek temel örnekler olarak ifade edilebilmekle birlikte çalışmada da ele alınmıştır. Ruanda'daki UNAMIR'in gerek kapasite gerekse yetki ve ekipman noktasında yetersiz bir şekilde görevlendirmede bulunması soykırımın gerçekleştiği anda Barış Gücü'nün çaresiz kalıp geri çekilmesine sebebiyet vermiştir. Ruanda'da uluslararası kamuoyunun da herhangi bir ilgilerinin olmaması burada BM'nin aktif bir eylemde bulunmasına engel teşkil ettiği ifade edilebilir.

Diğer başarısız örnek bağlamında Bosna-Hersek, Avrupa kara parçasında bulunmasına karşın yaklaşık 8,000 Müslümanın planlı ve hedef gözetilerek yok edilmesine engel olamamıştır. Bu çıkarım da uluslararası kamuoyunun ilgi veya çıkar odağında olmasına karşın gerek BM'nin gerekse de diğer küresel ölçekteki kurum, örgüt veya güçlerin tepkisiz kaldığını kanıtlar niteliktedir. Her çatışmanın kendisine has faktörleri olmasına karşın bağımsızlığını yeni kazanmış bir Avrupa ülkesinde olayların tüm BM ve Avrupa ülkelerinin gözleri önünde gerçekleşmesi, başarısızlığın temelde kapasite ve yetkinin ötesinde bir durumdan kaynaklandığı ifade edilebilir.

Genel çerçevede Birleşmiş Milletler Barış Gücü operasyonları yetki ve kapasitelerinin yeterli olmasıyla birlikte aynı zamanda BM'nin çatışmalara yönelik bir karakter de ortaya koyması gerektiği ifade edilebilir. Karakter ortaya koyması gerektiği ifadesiyle denilmek istenen gerektiği anda harekete geçmek ve durumun öngörülebilir bir seviyeye gelmesini sağlamaktır. Zira BM çalışmada başarısız olarak ele alınan örneklerde bunlardan yoksun bir şekilde geri planda kalmıştır.

Birleşmiş Milletler Barış Gücü operasyonları vaka analizi bağlamında çalışma içerisinde değerlendirilmiştir. Değerlendirme neticesinde Kuzey Makedonya ve Mozambik operasyonları tam bir başarı olarak sonuçlanmıştır. Öte yandan Bosna-Hersek, Ruanda ve Somali tam başarısız vaka olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler, çalışma içerisinde belirtilen on bir kriter bağlamında yapılmıştır. Vakalara uygulanan bu kriterler başarılı veya başarısız bir şekilde vaka analizinde bulunulmasını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Ackermann, A. (1997). The Republic of Macedonia and OSCE, *OSCE Yearbook*, Baden-Baden-1998, 69-75.
- Ali, A. A. (2020). Why Peacekeeping Operations in Somalia Fails, *Adalya Journal*, 9(3), 1388-1396.
- Arvidsson, M. (2023). UN-A Guarantee for Good Peacekeeping? A Comparative Study on the UN's Peacekeeping Operations in Sierra Leone and South Sudan, *Yüksek Lisans Tezi*, 1-56.
- Autesserre, S. (2019). The Crisis of Peacekeeping: Why the UN Can't End Wars, *Foreign Affairs*, 98(1), 101-116.
- Autesserre, S. (2017). International Peacebuilding and Local Success: Assumptions and Effectiveness, *International Studies Review*, 19(1), 114-132.
- Baer, R. (2001). Review of (Williams, A., Preventing War: The United Nations and Macedonia), *Journal of Conflict Studies*, 21(2), 151-152.
- Bayo, A. O. (2012). The Factors Behind Successes and Failures of United Nations Peacekeeping Missions: A Case of Democratic Republic of Congo, *Journal of Alternative Perspectives in the Social Science*, 3(4), 914-932.
- Berdal, M. (2008). The State of UN Peacekeeping: Lessons from Congo, *Journal of Strategic Studies*, 41(5), 721-750.
- Bilgin, K. R. (2018). Barış Operasyonlarına Kavramsal ve Kuramsal Bakış, *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 21-36.
- Bjarnessen, M. (2023). Hybrid Security Governance in Liberia Aftermath of UN Intervention, *Conflict, Security and Government*, 23(1), 1-22.
- Blair, A. R. (2019). International Intervention and Rule of Law After Civil War: Evidence from Liberia, *International Organization*, 73(2), 365-398.
- Blair, A. R., & Salvatore, D. J., & Smidth, M. H. (2021). When Do UN Peacekeeping Operations Implement Their Mandates, *American Journal of Political Science*, 66(3), 664-680.
- Ciftci, D. (2019). Sierra Leone: Critical Discussion on the Conflict Resolution and United Nations Mission, *Conflict Studies Quarterly*, 26(2), 22-31.
- Dag, R. (2023). Geopolitical Struggle Between Russia and Turkey: The Intersection of Ukraine and Syrian Crisis, *The Rest: Journal of Politics and Development*, 12(2), 150-161.

- Denis, T. (2016). United Nations Peacekeeping and Use of Force: The Intervention Brigade in Congo is no Model for Success, *SWP Comments*, NO.20/2016.
- Diehl, F. P. (1988). Peacekeeping Operations and the Quest for Peace, *Political Science Quarterly*, 103(3), 485-507.
- Dorn, W. A., & Collins, R. (2020). Peacekeeping Works: The UN Can Help End Civil Wars, *International Journal*, 75(1), 95-103.
- Druckman, D. (1997). Evaluating Peacekeeping Operations, *International Studies Review*, 41(1), 151-165
- Espeda-Alvarez, M. J. (2022). Approach and Success in the Management of Peacekeeping Operations (PKOs): Application to Two Cases Studies, the UNMISS and MONUSCO Mission of the UN, *Sustainability*, 14(10), 1-15.
- Eyanae, A. B. (2022). Assessing the Performance of United Nations Peacekeeping in Africa: The Case of UN Mission in South Sudan (UNMISS), *Yüksek Lisans Tezi*, 1-68.
- Ferreira, R. (2011). Successes and Failures of Operations Other than War, with Specific Reference to Humanitarian Peacekeeping, *Politeia*, 30(2), 88-111.
- Forrti, D. (2019). Navigating Crisis and Opportunity: The Peacekeeping Transition in Darfur, *International Peace Institute*, 1-33.
- Fortna, P. V., & Howard, M. L. (2008). Pitfalls and Prospects in Peacekeeping Literature, *Annual Review of Political Science*. 11, 283-301.
- Gady, M. B. (2021). UNAMIR and Protection of Civilian in Rwanda in 1994: Scope and Limits, *Lisans Tezi*, 1-81.
- Garb, M. (2014). Evaluating the Success of Peace Operations, *South African Journal of Military Studies*, 42(1).
- Gizelis, I. T. (2016). Research Findings on the Evolution of Peacekeeping, *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- Grono, N. (2005). Briefing-Darfur: The International Community's Failure to Protect, *African Affairs*, 105(421), 621-631.
- Guerrero, G., & Rhodes, S. (2021). Human Rights and Protection of Civilians in UN Peace Operations, *Revista Politica y Estrategia*, 140, 144-167.
- Heldt, B. (2002). Conditions fot Successful Instrastate Peacekeeping Missions, *The Cornwallis Group VI: Analysis for Assessment, Evaluation and Crisis Management*, 109,136

- Hultmann, L., & Kathman, J., & Shannon, M. (2014). Beyond Keeping Peace: United Nations Effectiveness in the Mindst of Fighting, *American Political Science Review*, 108(4), 737-753.
- Hutton, L. (2014). Prolonging the Agony of UNMISS: The Implementation Challenges of a New Mandate During a Civil War, CRU Report, *Netherland Institute of International Relations*, 1-27.
- Ishaque, W. (2021). Evolving Trends in Peacekeeping: United Nations-African Union Hybrid Peacekeeping Operations (UNAMID) in Darfur, *NUST Journal of International Peace and Stability*, 4(1), 14-25.
- Jibril, A. (2010). Past and Future of UNAMID: Tragic Failure or Glorious Success? Human Rights and Advocacy Network for Democracy, 4-29.
- Karadağ, H. (2017). Birleşmiş Milletler Barış Operasyonları ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uluslararası Barış ve Güvenliğe Katkıları, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 55-74.
- Khalfan, O. (2020). International Peacekeeping and Stabilization Cases: Liberia, Mozambique, And Rwanda, *International Journal of Education Humanities and Social Science*, 3(4), 224-237.
- Kıvıl, S. (2021). Birleşmiş Milletler Barış Misyonlarının Uluslararası Çatışmaların Çözümündeki Rolü: UNFICYP, UNIIMOG, UNSMIS Örnekleri, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Klotz, A., & Deepa, P. (2009). *Qualitative Meethods in International Relations: A Pluralist Guide*, New York: Palgrave Macmillan.
- Lahdili, N. (2016). Darfur Conflict: The Role of International Intervention in the Conflict Resolution, *Conference Paper*, 1-18.
- Lijn, D. V. J. (2009). If Only There Were a Blueprint! Factors for Success and Failure of UN Peace-Building Operations, *Journal of International Peacekeeping*, 13(1-2), 45-71.
- Mason, E. (2020). Failure to Protect? Applying the DDRI-2 Scales to Rwanda and Srebrenica, Genocide Studies and Prevention: *An International Journal*, 14(3), 27-47.
- Müller, R. T. (2020). Protection of Civilians Mandates and 'Collateral Damage' of UN Peacekeeping Missions: Histories of Refugees from Darfur, *International Peacekeeping*, 27(5), 760-784.
- Mpanza, E. S., & Mlambo, H. V. (2019). UN Peacekeeping in Africa, a Conundrum or Opportunity: A Case of the Democratic Republic of Congo, South Sudan, and the Central African Republic, *African Renaissance*, 16(4), 9-32.

- Ndulo, M. (2011). United Nations Peacekeeping Operations and Security and Reconstruction, *Akron Law Review*, 44(3), 770-806.
- Olçay, R., Bayram, M., (2020). A Comparative Assessment UNMIL-Liberia and UNOSOM II-Somalia Peacekeeping Operations, *The Journal of Diplomatic Research*, 2(2), 10-24.
- Özçelik, S. (2006). The Theory and Practice of Preventive Diplomacy: The Case of Preventive Deployment in Macedonia, *Uluslararası İlişkiler*, 3(11), 103-128.
- Patton, E., & Appelbaum, H. S. (2003). The Case for the Case Studies in Management Research, *Management Research News*, 26(5), 60-71.
- Peter, M. (2015). Between Doctrine and Practice: The UN Peacekeeping Dilemma, *Global Governance*, 21(3), 351-370.
- Pushkina, B. D. (2020). Successes and Failures of United Nations Peace Operations, *Vestnik of Saint Petersburg University*, 65(1), 261-277.
- Pushkina, D., & Siewert, B. M., & Wolff, S. (2022). Mission (Im)possible? UN Military Peacekeeping Operations in Civil Wars, *European Journal of International Relations*, 28(1), 158-186.
- Rivaldi, F. M., & Madjid, A. M., & Legowo, E. (2021). Peace Efforts in Conflict: Case Analysis of the Bosnia-Herzegovina Conflict, *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, 6(11), 708-713.
- Robin, N. (2015). Lessons Learned From UNPREDEP: Preventive Peacebuilding in Macedonia, *Paterson Review of International Affairs*, 15(2), 20-29.
- Salvatore, D. J. (2020). Obstacle to Peace? Ethnic Geography and Effectiveness of Peacekeeping, *British Journal of Political Science*, 50(3), 1089-1109.
- Sarjoon, A., & Yusoff, A. M. (2019). The United Nations Peacekeeping Operations and Challenges, *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 8(3), 202-211.
- Saylan, A. (2021), Soykırıma Giden Bir İç Savaş: Ruanda, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 29-48.
- Sebastián, S., & Gorur, A. (2018), UN Peacekeeping and Host-state Consent: How Missions Navigate Relationships With governments. Stimson Center.
- Steinert, I., & Grimm, S. (2015). Too Good to Be True? United Nations Peacekeeping and Democratization of War-Thorn States, *Conflict Management and Peace Science*, 32(5), 513-535.
- Süleymanoğlu-Kürüm, R. (2020). Uluslararası İlişkilerde Nitel Nitel Yöntemlerle Makale Yazımı: Vaka Analizi ve İncelikleri, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(1), 149-168.

- Szasz, C. P. (1995). Peacekeeping in Operation: A Conflict Study of Bosnia, *Cornell International Law Journal*, 28(3), 684-699.
- Törnberg, J., (2021), Peace in Liberia? A Status Quo Evaluation of United Nations Peacekeeping Five Years Later, *Lisans Tezi*.
- Tkachuk, I., & Tufekci, O. (2023). Rising Powers and the Politics of Peacebuilding: The Case of Brasil, *The Rest: Journal of Politics and Development*, 13 (1), 71-83.
- Varady, T. (1995). The Predicament of Peacekeeping in Bosnia, *Cornell International Law Journal*, 28(3), 700-708.
- Williams, D. P. (2020). The Council's Peacekeeping Trilemma, *International Affairs*, 96(2), 479-499.



ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Mehmet Şirin OĞURLU
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Aldığı Sertifikalar : TESOL
Uzmanlık Alanı :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Kamu Yönetimi	Adıyaman Üniversitesi	2020
Y. Lisans	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	2023

Görevler :

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl

Eserler :

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

A1. Karar Alma Aşamasında Demokratik Yapı ve Sivil Toplum Çıkmazı: Hong Kong Protestoları Örneği

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

B1.

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C1. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar:

C1.1.

C2. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplardaki bölümler:

C2.1.

D. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

D1.

E. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

E1.

F. Sanat ve tasarım etkinlikleri:

F1.

G. Diğer yayımlar: (Yukarıdaki maddelerde yer alan başlıklardaki kategorilere girmeyen ve belirtilmek istenen tüm eserler bu maddenin altında belirtilecektir.)

G1.